

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE
GÖRE OKUMAYI TERCİH ETTİKLERİ KİTAP TÜRLERİNİN SAPTANMASI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Cemre ÖZBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE
GÖRE OKUMAYI TERCİH ETTİKLERİ KİTAP TÜRLERİNİN SAPTANMASI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Cemre ÖZBULUT

Danışman: Doç. Dr. Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Faruk YILDIRIM
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Esma DUMANLI KADIZADE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2023

ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu alışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Bařkan: Doç. Dr. Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ
(Danışman)

ye: Prof. Dr. Faruk YILDIRIM

ye: Prof. Dr. Esma DUMANLI KADIZADE

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../...2023

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, izelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .../...2023

Cemre ÖZBULUT

ÖZET

ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE OKUMAYI TERCİH ETTİKLERİ KİTAP TÜRLERİNİN SAPTANMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Cemre ÖZBULUT

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ

Aralık 2023, 114 sayfa

Okurun kitap seçiminde kitabın konusu, okurun cinsiyeti, yaşı, kitabın sayfa sayısı veya kapağında bulunan görsellerin ilgi çekiciliği gibi faktörlerin etkisi olduğu bilinmektedir. Bu araştırmanın amacı bu faktörlerden okurun cinsiyetinin okurun kitap konusu tercihinin etkisinin incelenmesidir. Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında Adana’da, iki ortaokulda 7. ve 8. sınıfta okuyan kız ve erkek öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucu, öğretmenlerin ya da ebeveynlerin çocuklara kitap tercih ederken başvuracakları bir kaynak olması bakımından önemlidir. Ayrıca çocuk edebiyatı çalışmalarında cinsiyetin konu seçimine etkisi hakkındaki genel yargıların doğruluğunun test edilmesine yardımcı olmuştur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi, öğrencilerin düşüncelerini derinlemesine görebilmek için tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup görüşmeler, öğrencilerle yüz yüze yapılmıştır. 60’ı kız, 58’i erkek olmak üzere toplamda 118 öğrenci ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkan verilerin bundan sonra yapılacak çocuk edebiyatı araştırmaları için örnek bir çalışma olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, roman içerikleri, cinsiyet

ABSTRACT**A STUDY ON THE DETERMINATION OF THE TYPES OF BOOKS
STUDENTS PREFER TO READ ACCORDING TO THEIR GENDER IN THE
CONTEXT OF CHILDREN'S LITERATURE****Cemre ÖZBULUT****Master of Science Thesis, Department of Turkish Education****Supervisor: Assoc. Prof. Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ****December 2023, 114 sayfa**

It is known that factors such as the subject of the book, the gender of the reader, the age of the reader, the number of pages of the book or the attractiveness of the visuals on the cover have an effect on the reader's choice of book. The aim of this research is to examine the effect of the gender of the reader, one of these factors, on the reader's choice of book subject. The research was carried out with 8th and 7th grade girls and boys in two secondary schools in Adana in the 2020-2021 academic year. The result of this research is important in terms of being a resource that teachers or parents will refer to when choosing books for children. In addition, it was possible to test the accuracy of general judgments about the effect of gender on subject selection in children's literature studies. In this study, the qualitative research method was preferred in order to see the thoughts of the students in depth. A semi-structured interview form was used and the interviews were conducted face to face with the students. A total of 118 students were interviewed, 60 of whom were girls and 58 were boys. The interviews were analyzed by descriptive analysis method. The data obtained as a result of this research is expected to be an exemplary study for future children's literature research.

Key Words: Children's literature, novel contents, gender

ÖN SÖZ

Bazı kitaplar vardır, insanın hayatına dokunur. İnsana, farklı bir çerçeveden bakmayı öğretir bazen, bazen başka evrenlerde bir yolculuğa çıkarır. Bir insanın kitapla tanışıp, sayfaların arasında kaybolup, farklı zamanlarda ve mekânlarda gezintiye çıkması, farklı hayatlara karışması çok özel bir durumdur. Küçük yaşlardan itibaren kitapla tanışan çocukların hayal güçlerinin daha gelişmiş olduğu bilinmektedir. Peki, çocuklar kitap seçiminde hangi unsurlara dikkat ediyor? Cinsiyetin, renklerin, kitabın konusunun bu seçime etkisi hangi yöndedir? Ortaokul öğrencilerine yapılan anket sorularının cevaplarının değerlendirildiği bu çalışmanın, öğretmenlere, ailelere çocukları için kitap seçiminde bir yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çalışma boyunca bilgisini ve ilgisini asla eksik etmeyen, her aşamada yanımda olan ve yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Refika Altıkulaç Demirdağ başta olmak üzere, çalışmama katkı sağlayan öğrencilere ve desteğini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve İçeriği	1
1.2. Çocuk Edebiyatının Ortaya Çıkışı ve İlk Örnekler	4
1.3. Çocuk Edebiyatı ve Ergen Edebiyatı Tanımları Arasındaki Farklar	6
1.4. Çocuk Edebiyatının Yararları	7
1.5. Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Bulunması Gereken Özellikler	10
1.6. Çocuk Edebiyatı Yayımcılığının Önemi	13
1.7. Dış Yapı Unsurları	15
1.8. İç Yapı Unsurları.....	20
1.9. Konusuna Göre Kitap Türleri	25
1.9.1. Macera (Serüven)	28
1.9.2. Bilim Kurgu	29
1.9.3. Felsefi.....	31
1.9.4. Tarihi.....	34
1.9.5. Romantik (Duygusal).....	37
1.9.6. Gülmece (Mizah).....	38
1.9.7. Düşsel (Fantastik)	40
1.10. Çocuk Edebiyatı Ve Türkçe Eğitimi	43
1.11. Çocuk Edebiyatı ve Değer Kavramı	46
1.12. Okuma Kültürü	48

1.13. Eleştirel Okuma	52
1.14. Okumanın Türleri.....	56
1.14.1. Sesli Okuma	56
1.14.2. Sessiz Okuma	56
1.14.3. Not Alarak Okuma.....	56
1.14.4 Tahmin Ederek Okuma	57
1.14.5. Göz Atarak Okuma	57
1.14.6. Özetleyerek Okuma	58
1.14.7. İşaretleyerek Okuma	58
1.15. Cinsiyete Bağlı Kahraman Özellikleri	58

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Problem Durumu.....	61
2.2. Araştırmanın Amacı.....	61
2.3. Araştırmanın Önemi.....	62
2.4. Yöntem	62
2.5. Varsayımlar	64

BÖLÜM III

BULGULAR

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

EKLER	104
KAYNAKÇA.....	107
ÖZGEÇMİŞ	114

KISALTMALAR

- s.** : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : Ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. <i>Erkek Öğrencilerin Okumayı En Çok Tercih Ettikleri Kitap Konularının Sıralaması</i>	66
Tablo 3.2. <i>Kız Öğrencilerin Okumayı En Çok Tercih Ettikleri Kitap Konularının Sıralaması</i>	67
Tablo 3.3. <i>Erkek Öğrenciler İçin Kitap Kapaklarında Bulunun Görsellerin Önemi</i>	68
Tablo 3.4. <i>Kız Öğrenciler İçin Kitap Kapaklarında Bulunun Görsellerin Önemi</i>	69
Tablo 3.5. <i>Erkek Öğrencilerin Kitap Seçiminde Rol Alanlar</i>	70
Tablo 3.6. <i>Kız Öğrencilerin Kitap Seçiminde Rol Alanlar</i>	71
Tablo 3.7. <i>Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimlerinde Sosyal Medyanın Etkisi</i>	73
Tablo 3.8. <i>Kız Öğrencilerin Kitap Seçimlerinde Sosyal Medyanın Etkisi</i>	73
Tablo 3.9. <i>Erkek Öğrencilere Göre Resim Bulunmasının Önemi</i>	74
Tablo 3.10. <i>Kız Öğrencilere Göre Resim Bulunmasının Önemi</i>	75
Tablo 3.11. <i>Kitabın İçinde Görsel Bulunmasının Erkek Öğrencilerin Seçimine Etkisi</i> ..	75
Tablo 3.12. <i>Kitabın İçinde Görsel Bulunmasının Kız Öğrencilerin Seçimine Etkisi</i>	75
Tablo 3.13. <i>Başkahramanın Cinsiyetinin Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi</i>	77
Tablo 3.14. <i>Başkahramanın Cinsiyetinin Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi</i>	77
Tablo 3.15. <i>Erkek Öğrencilere Göre Kitap Seçiminde Başkahramanın Cinsiyetinin Önemi</i>	78
Tablo 3.16. <i>Kız Öğrencilere Göre Kitap Seçiminde Başkahramanın Cinsiyetinin Önemi</i>	78
Tablo 3.17. <i>Erkek Öğrencilere Göre Bir Kahramanda Bulunması Gereken Özellikler</i> .	79
Tablo 3.18. <i>Kız Öğrencilere Göre Bir Kahramanda Bulunması Gereken Özellikler</i>	79
Tablo 3.19. <i>Kitapta Olağanüstü Öğeler Bulunmasının Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi</i>	80
Tablo 3.20. <i>Kitapta Olağanüstü Öğeler Bulunmasının Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi</i>	80
Tablo 3.21. <i>Erkek Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri</i>	81
Tablo 3.22. <i>Kız Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri</i>	81

Tablo 3.23. <i>Erkek Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri</i>	
<i>Kitap Türleri</i>	82
Tablo 3.24. <i>Kız Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap</i>	
<i>Türleri.....</i>	83
Tablo 3.25. <i>Erkek Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap</i>	
<i>Konuları.....</i>	83
Tablo 3.26. <i>Kız Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap</i>	
<i>Konuları.....</i>	84
Tablo 3.27. <i>Erkek Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap</i>	
<i>Konuları.....</i>	85
Tablo 3.28. <i>Kız Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap</i>	
<i>Konuları.....</i>	85
Tablo 3.29. <i>Anne-Babaların Erkek Çocukların Kitap Seçimine Etkisi</i>	86
Tablo 3.30. <i>Anne-Babaların Kız Çocukların Kitap Seçimine Etkisi</i>	86
Tablo 3.31. <i>Öğretmenlerin Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi.....</i>	87
Tablo 3.32. <i>Öğretmenlerin Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi</i>	88
Tablo 3.33. <i>Erkek Çocuklarına Göre Kız Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak</i>	
<i>Tercihleri</i>	89
Tablo 3.34. <i>Kız Çocuklarına Göre Kız Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak</i>	
<i>Tercihleri</i>	89
Tablo 3.35. <i>Erkek Çocuklarına Göre Erkek Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak</i>	
<i>Tercihleri</i>	90
Tablo 3.36. <i>Kız Çocuklarına Göre Erkek Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak</i>	
<i>Tercihleri</i>	90
Tablo 3.37. <i>Erkek Öğrencilere Göre Kadın ve Erkek Kahramanların Arasındaki</i>	
<i>Farklar.....</i>	90
Tablo 3.38. <i>Kız Öğrencilere Göre Kadın ve Erkek Kahramanların Arasındaki</i>	
<i>Farklar.....</i>	91
Tablo 3.39. <i>Erkek Öğrencilere Göre Kitapta Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler ..</i>	92
Tablo 3.40. <i>Kız Öğrencilere Göre Kitapta Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler</i>	93
Tablo 3.41. <i>Erkek Öğrencilere Göre Başkahramanda Mutlaka Bulunması Gereken</i>	
<i>Özellikler</i>	94
Tablo 3.42. <i>Kız Öğrencilere Göre Başkahramanlarda Mutlaka Bulunması Gereken</i>	
<i>Özellikler</i>	95

Tablo 3.43. <i>Erkek Öğrencilerin Kitaba Başlamadan Kitabı Araştırma Oranı</i>	95
Tablo 3.44. <i>Kız Öğrencilerin Kitaba Başlamadan Kitabı Araştırma Oranı</i>	96
Tablo 3.45. <i>Erkek Öğrencilerin Kitapları Yarım Bırakma Oranı</i>	96
Tablo 3.46. <i>Kız Öğrencilerin Kitapları Yarım Bırakma Oranı</i>	97
Tablo 3.47. <i>Kitap Konusunun Kız Öğrencinin Karaktere Yakın Hissetmesine Etkisi</i>	97
Tablo 3.48. <i>Kitap Konusunun Kız Öğrencinin Karaktere Yakın Hissetmesine Etkisi</i>	97

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Anket	104
Ek 2: Veli İzin Belgesi.....	106

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve İçeriği

Çocuk edebiyatı, yazılı ve sözlü metinleri kapsayan ve çocuğun karşılaştığı ilk sanat eseridir. Çocuk edebiyatı çocuğun kendine has dünyasını sergiler. Bebeklik döneminden başlayıp ergenliğin sonuna kadar devam eden dönem hedef alınarak çocuklar için yazılmış kitaplar, çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilir. Çocuk edebiyatının tanımı başlangıcından beri çeşitli araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde yapılmıştır. Türk çocuk edebiyatı tanımları arasında da özellikle Sedat Sever'in tanımı araştırmacıların hemfikir oldukları bir içeriğe sahiptir. Sever, çocuk edebiyatını tanımlarken sanatsal değerini ön plana çıkarır:

“Çocuk Edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2019, s. 17).

Çocuk edebiyatına ve çocuğa bakış açısındaki değişimler tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde farklı tutumların ortaya çıkmasıyla ilişkilidir. Çocuğun ihtiyaçlarının, isteklerinin ve değerinin bilinmesi bir anlamda çocuğa değer verilmesi zaman içinde değişmiştir. Bu değer algısı çocuk edebiyatını önemli bir çalışma alanı olarak gündeme getirmiştir. Çocuk edebiyatı tanımlarında farklı ifadeler kullanılsa da özünde çocuğa verilen değer, onu yetiştirilmesi, eğitilmesi ve sanatsal yönden beslenmesi için gerekli bulunan bir çalışmalar toplamı olarak sunulur. Örneğin Necdet Neydim, çocuk edebiyatının bir zorunluluk olduğunu ifade eder:

“Çocuk Edebiyatı, kendiliğinden oluşan bir edebiyat alanı olmaktan daha çok tarihsel sürecin gereksindiği bir dönemde İhtiyaç (hatta zorunluluk) olarak ortaya çıkmıştır. İşte bu nedenle bu güne kadar geçirdiği süreç, aynı zorunluluğun yeni süreçlerde ortaya çıkışıyla değişimlerini de beraberinde getirmiştir” (Neydim, 2003, s. 1).

Neydim, çocuk edebiyatının tarih içindeki değişim dönüşümüne de dikkat çeker. Çünkü çocuk edebiyatının içeriğine bağlı olarak tanımı da değişmiştir:

“Bugün bizim anladığımız anlamdaki modern çocuk edebiyatı 18. yüzyılın ikinci yarısında Batı'da başlamıştır. Kentleşme, Aydınlanma, sanayileşme ve ulus devletlerin ortaya çıkışı yeni bir toplum yapısını gerekli kılmış ve bu yapıyı oluşturmak için yeni bir eğitim sistemi ve bunu destekleyecek bir edebiyat oluşturulmaya çalışılmıştır” (Neydim, 2003, s. 41).

Alemdar Yalçın, çocuk edebiyatının tanımını yaparken çocuk edebiyatının genel anlamıyla edebiyattan ne yönde ayrıldığına dikkat çeker:

“Sözlük anlamıyla edebiyat duygu, düşünce ve hayallerin söz ve yazı ile güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır. Çocuk edebiyatı da genel anlamıyla duygu, düşünce ve hayallerin çocukların dünyasına uygun söz ve yazıyla güzel ve etkili şekilde anlatılması sanatıdır” (Yalçın, 2017, s. 2).

Çocuk edebiyatının konusu ve yapısı çocuğun ihtiyacına göre değişiklik göstermektedir. Çocuk edebiyatında okuyucuya sunulacak olan eserlerin amacı, çocuğun bilgi birikimini arttırmalı ve duygusal, psikomotor gelişimini sağlayacak yönde olmalıdır. Yılmaz ve Yakar'ın da belirttiği gibi çocuk edebiyatının çocuğa bazı değerleri sezinletmesi beklenmektedir:

“Çocuk kitaplarında konunun sunuluş şekliyle ilgili literatürde temelde iki farklı görüş hâkimdir. Bu görüşlerden birincisi çocuk okura yalnızca belirli konuların aktarılabilceği fikriyken, diğer görüş konunun ne olduğundan çok sunuluş biçiminin ve dozunun nasıl olduğu görüşüdür. Birinci görüşü benimseyenler çocuk kitaplarında sevgi, dostluk, barış, arkadaşlık, iyilik, iyilikseverlik, yardımlaşma ve dayanışma gibi sadece olumlu nitelik taşıyan konuların öne çıkması gerektiğini savunup konu seçimini çocuğa göreliğin bir gereği olarak algılarlar” (Yılmaz ve Yakar, 2018, 30).

Çocuk edebiyatının tanımının, çocuğun yaşı ve cinsiyeti bağlamında değiştiği de söylenebilir. Zaman zaman bu tanımlar çocuklar arasındaki farklılara odaklanarak içerik belirlemesi yapabilmektedir:

“Çocuğun ilgisi doğuştan değil, çevre ve bazı deneyimler yoluyla gelişir, yani öğrenmeye bağlıdır. İlgiler bireysel farklılıklara, cinsiyete ve yaşa göre değişkenlik gösterebilir. Örneğin motor gelişimi hızlı veya yaşça daha büyük bir çocuk diğerlerine göre daha farklı ilgilere sahip olabilir. Erkek çocuk, kamyon, motosiklet; kız çocuk, bebek mutfak eşyası gibi oyuncaklara ilgi duyar. Çocuğun oyuncaklarına, biriktirdikleri ne, kullandıklarına, okuduklarına bakarak veya onunla konuşarak ilgileri öğrenilebilir” (Şahin, 2007, s.4).

Çocuğun bir birey olarak kabul edilmesiyle birlikte çocuk edebiyatı kavramı da önem kazanmıştır. Önceki dönemlerde yetişkinler için yazılan kitapların kısaltılması, sadeleştirilmesi ile oluşan kitaplar çocuklara okutulurken, çocuk edebiyatı kavramının dünya literatürüne girmesi ile çocuklara özel olarak belli ölçütlere dayanılarak yazılan kitaplar okutulmaya başlanmıştır. Çocuk kitapları çocuğa göre ve çocuk gerçekliğine uygun olarak hazırlanmalıdır. Çünkü çocukların dünyayı algılama şekli ve algıladıkları gerçekleri hayatlarına yansıtırma biçimleri yetişkinlerden farklıdır. Bu durumda da okudukları kitapların yetişkinlerin okuduğu kitaplardan farklı bir üslupla kaleme alınmış olması kaçınılmazdır.

Tunagür ve Kardaş, *Çocuk Edebiyatı* adlı eserlerinde çocuk edebiyatının çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ruhsal gelişimine katkısının önemine değinmekte bu etkinin çocuğun kendini gerçekleştirme için gerekli olduğuna işaret etmektedirler:

“Çocuk, farklı gelişimsel ve bilişsel özelliklere sahip, yetişkinlerden farklı bir varlıktır. Çocukların bilişsel, duyuşsal ve ruhsal olarak yetişkinlerden farklı olmaları doğal olarak beklenti ve ihtiyaçları da farklı kılmaktadır. Özellikle çocukların gelişimsel dönemlerinin etkilenme ve biçimlendirmeye açık olduğu düşünüldüğünde çocuklara yönelik bir edebiyatın varlığının gereklilik olduğu görülmektedir. Edebiyat çocuklara duyuşsal alanlarının farkındalığını kazandırarak öz güven, öz denetim, öz yeterlilik, özdeşim, empati, duyarlık gibi duygu, düşünce ve his dünyalarını tanımalarına kapı aralaması oldukça önemlidir” (Tunagür, 2021, s.20).

Çocuk edebiyatı eserlerinde yazar, birtakım konularda daha özenli davranmalıdır. Çocuğun dünyası, olayları algılayış biçimi ve yorumlaması bir yetişkinin algılaması ve yorumlamasından çok daha farklıdır. Bunun sebebi çocukların dünyasının farklılığından kaynaklanmaktadır. Çocuk edebiyatı yazarlarının, bu farklılıklar konusunda dikkatli olmaları ve daha özenli davranmaları gerekmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde

kullanılan dil ve anlatım biçimleri de bu farklılığa bağlı olarak daha da geliştirilmelidir. Çocukların ruh halinin yetişkinlerden farklılığı artık bilinen bir gerçektir:

“Kimilerine göre yetişkinler için yazılmış eserlerin basitleştirilmiş ve kısaltılmış şekillerinin çocuk edebiyatı olarak kabul edilmesi yeterlidir. Ayrıca çocuğu hedef kitle alan bir edebi metin oluşturmaya gerek yoktur. Bu görüşü savunanlar; çocuğun kendilerinden farklı, minik bir yetişkin olarak görülmesini isterken, çocuğun kendilerinden çok değişik bir ruh dünyasına sahip olduğunu görmezlikten gelirler” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 18).

Yetişkinler için yazılan eserlerin kısaltılması çocuklar için yeterli bulunmamış, bu eserlerin sanatsal değerini bozduğu ve çocuklara uygun hale getirilirken sanatçı dilinin görmezden gelindiği fark edilmiş ve bu tutum çoğu zaman tartışma konusu olmuştur. Çocukların duygu ve düşüncelerinin yetişkinlerden farklı olduğu kabul edilerek onlar için eser yazılması yolu tercih edilmiştir.

1.2. Çocuk Edebiyatının Ortaya Çıkışı ve İlk Örnekler

Çocuk edebiyatı, dünyada sözlü ürünler etrafında ortaya çıkmıştır. Bilmeceler, tekerlemeler, çocuk şarkıları çocuk edebiyatının dünyada ortaya çıkan ilk ürünleri olarak örnek gösterilebilir. Matbaanın yaygınlaşması ile de çocuk edebiyatı yazılı ürünleri dünyada basılmaya başlanmıştır.

“Dil ve anlatım açısından çocuğun dikkatini daima uyanık tutabilecek sayısmacalara ve tekerlemelere çocuğa hitap eden kitaplarda yer verilmelidir. Bu sayede çocuk kitabı sıkılmadan okumaya devam edecektir” (Erşahan İspirt, 2019, s.16)

Türk dünyasında ise çocuk edebiyatının başlangıcını Batılılaşmanın da etkisiyle Tanzimat Dönemi’ne dayandırmak mümkün olsa da Tanzimat Dönemi’nden önce de tekerlemeler, bilmeceler olduğunu, Divan Edebiyatı Dönemi’nde Nabi’nin oğlu için yazdığı “Hayriyye” adlı mesnevisinin ve Sünbülzâde Vehbi’nin yine oğluna öğüt vermek için yazdığı “Lûtfiyye” adlı eserinin de çocuk edebiyatı ürünleri arasında sayılabileceğini belirtmek gerekir. Çocuk edebiyatı bu dönemde daha çok çocuk dergisi, gazetelerde çocuklara özel ek olarak ya da çeviri çocuk eserleri olarak yer almaktadır.

“Divan şairi, Nabi Hayriyye adlı mesnevisinde çocuğuna dinsel bilgilerin yanında o dönemin geçerli mesleklerini, ahlak kurallarını öğretmeyi amaçlamıştır. Buna benzer bir başka yapıt Sümbülzade Vehbi’nin oğlu için yazdığı Lutfiye adlı mesnevisidir” (Akay, 2000, s.715).

Türk edebiyatında henüz çocuk edebiyatı kavramı tam olarak oturmadığı sıralarda bile çocukları güldürmek, eğlendirmek için şiirler, fabllar, öğüt içerikli kitaplar yazıldığı ve çeviriler yapıldığı görülmektedir. Türk edebiyatında çocuk şiirleri büyük bir ilgi görmeye başladığında pek çok önemli şairin de bu alanda eserler verdiği görülmektedir. Bu da ülkemizde çocuğa verilen değerin geçmişten geldiğini göstermenin diğer bir yoludur. Recaizade Mahmut Ekrem’in “Ağustos Böceği ile Karınca”, “Karga ile Tilki”, “Meşe ile Saz” gibi manzumeleri, “Naçiz” adlı eserinin en önemli parçalarından olup çocuklar için çevrilen eserlere örnek göstermek mümkündür.

“Kayserili Dr. Rüştü 1859 yılında yazdığı Nuhbetü'l Eftal isimli Arapça alfabe kitabının sonuna çocukları eğlendirmek amacıyla çocuk öyküleri, fabl tercümeleri, kısa hayvan öyküleri eklemiştir. Yine 1869 yılında yayımlanan Mümeyyiz adlı derginin her sayısında, çocuklar için bilmeceler ve roman tefrikalarının yer aldığını görüyoruz. Tanzimat döneminde dikkat çeken yazarlarımız arasında Ahmet Mithat’ın Hacı-i Evvel ve Küssadan Hisse isimli eserleri, ilk çocuk kitapları arasında yer alır. Türkiye’de ilk çocuk kitapları Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızcadan yaptıkları kısa şiirler ve hayvan öykülerini içeren çevirilerdir. Ziya Paşa, J.J. Rousseau’dan Emile’i çocuklar için tercüme etmiştir. Recaizade Mahmut Ekrem Tefekkür, Muallim Naci Ömer’in Çocukluğu isimli eserlerini çocuklar için kaleme almıştır” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 39).

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi dönemlere ayırarak incelemek gerekirse Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak incelemek yanlış olmayacaktır.

“Türklerin tarihi uzun süreçte değişik mekânlarda yaşamaları ve devlet kurmaları, kültür değişimine uğramaları, tarih yazımında ve çocuk edebiyatının izlenmesi açısından zorluklar oluşturduğu söylenebilir. Ancak var olan kaynakları incelemede kolaylık olması bakımından Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi, "Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası" diye iki döneme ayrılarak incelenebilir” (Güleryüz, 2006, s. 65).

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi ile birlikte çocuk edebiyatına verilen ilgi ve önem artar. “Çocuklar için Bizim Mecmua” (1922), “Yeniyol” (1923), “Musavver Çocuk Postası” (1923), “Çıtı Pıtı” (1923), “Resimli Dünya” (1924), “Haftalık Resimli Gazetemiz” (1924), “Sevimli Mecmua” (1925), “Mektepliler Alemi” (1925), “Gürbüz Türk Çocuğu” (1926) gibi dergiler yayımlanmaya başlar. Milli Edebiyat Dönemi’yle de çocukta milli bir bilinç uyandırma ve milli kimlik kazandırma amacıyla başta Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin olmak üzere yazarlarımız çocuk edebiyatına öykü, şiir, roman gibi türlerde eserler vermişlerdir. Milli Edebiyat Dönemi’nden sonraki yıllarda da çocuk edebiyatı ülkemizde giderek önem kazanmış ve bu alanda yeni eserler verilmeye devam edilmiştir. Çocuk edebiyatı alanında yapılan bilimsel çalışmalarda giderek hız kazanmıştır. Dünyada çocuk edebiyatının gelişimi halk edebiyatı ürünlerinin çocuklar için kullanılması ile ilişkilidir. Sonrasında yetişkinler için yazılan eserleri kısaltmak yerine çocuklar için eser yazılması fikri benimsenmiş ve dünyanın çeşitli ülkelerinde çeşitli biçimlerde çocuk edebiyatı gelişme sağlamıştır.

1.3. Çocuk Edebiyatı ve Ergen Edebiyatı Tanımları Arasındaki Farklar

Bazı araştırmacılar çocuk edebiyatı ile ilk gençlik edebiyatını farklı alanlar olarak tanımlarken bazıları “çocuk edebiyatı” başlığı altında tanımlamayı tercih etmektedirler. Dünyada gençlik edebiyatı genellikle “young adults literature” olarak adlandırılmakta ve 12 ile 18 yaş arasına hitap eden eserler bu alana girmektedir (Cart 1996). Ergenlik döneminde okunan kitaplar için gençlik edebiyatı terimini kullanmak da yanlış olmayacaktır:

"Çocuk edebiyatı gibi ergen edebiyatı (adolescent literature), ilk gençlik ya da genç yetişkin edebiyatı (young adult literature) olarak adlandırılan türe ilişkin yapılmış çalışmaların tüm dünyada göreceli olarak geç başladığı söylenebilir. Buna bağlı olarak ilk gençlik ve gençlik edebiyatı tanımları arasındaki farklar tam olarak ortaya konulamamıştır. Öncelikle hangi yaş grubuna hangi edebiyatın sunulması gerektiği konusunda farklı fikirlere rastlanabilmektedir." (Altıkulaç Demirdağ, 2022 s. 297)

Çocuk ve gençlik edebiyatı arasındaki ayrım birçok açıdan tartışmalıdır, özellikle Altıkulaç Demirdağ’ın belirttiği gibi araştırmacıların belirledikleri yaş aralığı değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat genel olarak ergenlik dönemine kadar olan süreç için çocuk

edebiyatı ve sonrası için ergen edebiyatı ayrımı yapılmaktadır. Anılan da bu konuya şöyle bir açıklama getirmiştir:

“Çocuk kavramı iki yaşından ergenlik dönemine kadar olan süreçtir. Bu süreçteki bireylere yönelik edebi metinler “Çocuk Edebiyatı metinleri” olarak adlandırılırlar. Bu metinlerde çocuklarla ilgili olarak çocukların uğraşları, gereksinimleri, algıları gibi nitelikler çocuk edebiyatının temelini ve çatısını oluşturur. Bununla ilgili metin türleri içinde çocukların ilgi alanı ve yeterlilik durumuna göre öykü, roman, anı, masal, bilmece, tekerleme gibi metinler yer almaktadır” (Anılan, 2020, s. 4).

Çocukların ergenlik döneminde bilişsel, duyuşsal ve fiziksel yönden gelişmelerini sağlaması, çocuklarda küçük yaştan itibaren okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırması açısından çocuk edebiyatı önemlidir. Bilişsel yönden katkılarında bazıları; çocuğa duygudaşlık yeteneği kazandırması, çocuğun kelime haznesinin arttırması, zihinsel becerilerini geliştirmesi ve bu sayede ergenliğin zor sürecini daha stressiz atlatması için önemli bir kaynak olarak kullanılabilir.

1.4. Çocuk Edebiyatının Yararları

Çocukların kendini kötü, yalnız, umutsuz hissettiği zamanlarda çocukların duygularını sağaltmasına olanak sağlayan kitaplar aynı zamanda çocuğun duygusal zekâsının gelişmesine de katkı sağlar. Kitaplar, çocukların duygularını daha iyi anlamasına, yorumlamasına ve kabullenmesine yardımcı olur. Kitaplarda farklı durumlara farklı yorumlar katmamızı ve her zaman görünenle gerçekte var olanın aynı olmadığını anlatır. Çocuğun okuduğu eserlerde gördüğü iyilik ve kötülük kavramı ile gerçek hayatta yaşayacağı iyilik ve kötülük kavramı aynı olmayabilir. Fakat her iki durumda da kitabın çocuğu gerçek hayata hazırlayacağına bir şüphe yoktur. Aynı zamanda ilk çocukluk döneminde çocukların kitabı kavraması, sayfaları çevirmesi onların psikomotor becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Göz ve beyin arasındaki bağlantının güçlenmesi, göz koordinasyonunun gelişmesinde kitapların ilk çocukluk döneminde büyük önemi vardır.

Çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasının gelişmesine, günlük yaşama hazırlanmasına ve dil gelişimine katkı sağlar. Bu katkı ile beraber çocuklar ebeveynleri ve yaşlıları ile daha sağlıklı bir iletişime sahip olur ve böylelikle çocuklar, ergenlik

dönemlerini daha verimli geçirirler. Bu noktada ailelerin de çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırması bu verimliliğin devamlılığını sağlar. Çünkü bu dönemde çocuklar kitap okuma alışkanlığı ile birlikte farklı bakış açılarına da sahip olur. Çocukların farklı dünyalara yolculuk yapıp farkı hayatlara kitaplar aracılığı ile dâhil olması ve hayal güçlerinin gelişim göstermesi önemlidir. Örneğin Jules Verne'nin *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Dünyanın Merkezine Yolculuk*, *80 Günde Devri Âlem* eserleri gibi macera odaklı eserler çocukların ufkunu açan, hayal gücünü geliştiren, görmediği yerleri keşfetmesine, farklı maceralar yaşamasına olanak sağlayan eserlerden birkaçıdır.

Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik denildiğinde çocukça, çocuk diliyle yazma anlaşılmalıdır. Çocuklar için yazılan eserlerde çocuk gerçekliğinin yansıtılması gerekir:

“Çocuklar için hazırlanan eserin birçok özelliği barındırması gerekir. Bu özelliklerden belki de en önemli olanları eserlerin çocuk gerçekliğini yansıtması ve çocuğa göre olmasıdır. Çocuk gerçekliği, çocuklara yönelik yazılacak ürünün/eserin çocuğun gözlem yapma, yaşamı algılama, çevresiyle iletişim kurma, yaşam duyarlılığı, konuşma tarzı ve iç dünyasına hitap edebilmesidir” (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021, s. 95).

Çocuğun gelişimi göz önünde bulundurularak zaman zaman basit bir dil, konu ve tema benimsendiği ya da didaktik bir yaklaşımla mesajlar verilmek istendiği görülmektedir. Oysa çocuk edebiyatı bir sanatçı duyarlılığıyla basite kaçmadan ama yalın bir dille çocuk eserleri kaleme almayı gerektirir. Araştırmacılar da bu konuya dikkat çekmektedir:

“Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır. Çocuk duyarlılığını yitirmemiş her yaştan yetişkin yazar, çizer ve şairin kurduğu çocuk edebiyatının temel kaygısı, kullanılan dil ve seçilen temalar bakımından ‘çocuğa görelilik’ ilkesidir” (Şimşek, 2014, s. 15).

Çocuk edebiyatının görsellerle olan ilişkisi de araştırmacılar tarafından sık sık vurgulanmaktadır. Çocukların üzerinde etkili olan görseller, onların dünyasında bazen sihirli bir ikon haline gelebilir. Bu ikonların yaratılmasında yazar-görsel sanatçı

arasındaki başarılı iş birliğinin önemini yadsınamaz. Çocuk kitapları, çocukların ruhsal ve bedensel sağlıklarının korunmasına yardımcı olur. Çocuk kitapları, çocuğun gelişimini destekleyen ve ona farkındalık kazandıran bir nitelikte olmalıdır. Bu sayede çocuğun anlamlandırma ve düşünme yeteneği gelişecektir. Özellikle çocuğun gelişimini desteklemek amacıyla hazırlanan kitaplar çocuğun gelişimiyle paralel anlayabileceği bir dil ve üslupla yazılmalıdır. Böylece çocuklara sezinletilen değerler, onların gelecekte iyi birer birey olmalarına yardımcı olabilecektir. Araştırmacılar, bu konuda yapılan konferans ve seminerlerle konunun önemine değinmekte ve çocuk edebiyatı yazarları, üreticileri ile birlikte eğitimcilerin ve ebeveynlerin de bilinçlenmeleri gerektiğini vurgulamaktadırlar. Oğuzkan'ın dediği gibi, "Çocuk kitaplarının nitelikleri, çeşitli yaş kümelerindeki çocukların kendileri için yayımlanan kitapları algılama durumları, yine çocukların beğeni ve ilgileri, düzenlenen konferans ve seminerlerde sürekli olarak tartışılmaktadır" (Oğuzkan, 1980, s. 46).

Çocukların kitaplar yoluyla kendilerini ve dünyayı tanımaları mümkün olmakta, duygudaşlık kurma, sezinleme yetenekleri gelişmekte ve böylece çocuk edebiyatı çocukların gelişimine birçok yönden katkı sağlamaktadır:

"Duyguları kontrol altına almak ve korku, kıskançlık, öfke, nefret gibi bireysel ve toplumsal açıdan huzur kaçırıcı duygularla başa çıkmaya öğrenir. Çocuğun kendi ilgi alanlarını ve yeteneklerini fark etmesi, bir birey olduğunu idrak etmesi, karşılaşıacağı yeni durumlara göre nasıl bir tavır sergileyeceğini öğrenmesi kişilik gelişimi için son derece önemlidir. İşte bu gelişimin gerçekleşmesi için kitaplar çocuğa değişik modeller sunar, değişik hayat hikâyeleri anlatır ve çocuk bu modeller içinde kendine uygun olanları özümser. Edebiyat vasıtasıyla çocuk kendi yeterliliklerini keşfederken bazı becerileri elde etmenin zaman aldığını da anlamaya başlar. Bu eserler özellikle faydalı ile eğlenceliyi birleştirmişlerse çocuğa hem hoşça vakit geçirirler, hem de yeni bilgiler kazandırır" (Sınar Çılgın, 2007, s.15).

Çocuk edebiyatının çeşitli yaş gurubunda çocukların çeşitli düzeylerde gelişimlerine katkısı olduğu günümüz araştırmalarıyla ispatlanmış ve bu nedenle de çocuk edebiyatı eğitim müfredatının bir parçası olarak kullanılmaya devam etmektedir.

1.5. Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Bulunması Gereken Özellikler

Çocuk edebiyatı yoluyla çocuğun bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin gelişmesi beklenirken bir anlamda eğiticilik ön plandadır. Bununla birlikte çocuk kitaplarının çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması ve çocukta estetik haz uyandırması için sanatsal yönü daha önemli bulunmaktadır. Kitap, çocuk okuru hayata hazırlamalı, sevgi, saygı, öz bakım, yardımlaşma gibi günlük yaşam becerilerinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamalıdır. Çocuk kitaplarındaki karakterlerle, okur özdeşim kurar. Bu sayede kendisini daha iyi anlar, yalnız olmadığını fark eder ve hayal gücü gelişir.

Model olma, en iyi öğrenme şeklidir. Çocuğun ebeveynini veya diğer aile bireylerini kitap okurken görmesi çok önemlidir. Günün belirli bir saatinde, bütün aile bireylerinin katılımının sağlandığı kitap okuma saatlerinin düzenlenmesi çocuğa önemli bir motivasyon kazandıracaktır” (Tanju, 2010, s.36)

Çocuk edebiyatı, çocuğun sosyal ilişkilerini de etkiler. Çocukların okudukları kitaplar; onları kitaplardaki karakterlerin özelliklerine, davranışlarına özendirip hayatlarında karakterleri taklit etmelerine sebep olacaktır. Çocukların, kitap okumayı sevip kitaba saygı göstermeleri için okullarda kitap ile ilgili etkinlikler artırılması ve özendirilmesi önerilmektedir.

Çocuk edebiyatında verilen mesajlar çocuğun yaşına, yaşadıklarına, cinsiyetine uygun olmalıdır. Çocuğa bir değer kazandırılmaya çalışılırken başka bir taraftan yıkıma sebebiyet verilmemelidir. Çocuk okuma yaparken karakterin yaşadıkları ile kendi yaşadıkları arasında bir bağlantı kurabilmeli ve çıkarım yapabilmelidir. Bu sayede gerçek hayata da hazırlanacak olan çocuğun birtakım olaylar karşısında vereceği tepkileri, hissedeceği duyguları daha kontrollü bir biçimde yaşaması mümkün olacaktır.

Çocuk okur; aile kavramını, doğayı, toplumu kitap sayesinde farklı yönlerden görme ve daha iyi tanıma fırsatı yakalar, sorunlara çözüm üretme becerisi gelişir. Çocuk edebiyatının bir diğer niteliği de okurda dil bilinci oluşturmaları ve ana dilinin güzelliklerini kavratmasıdır. Bu nedenler eserlerde doğru ve yalın bir kullanılmasına dikkat edilmeli, imla ve anlatım sorunları olan kitapların çocuklara okutulmasından kaçınılmalıdır.

Çocuk edebiyatının öğretici bir niteliği de okurda kendi kendine yeteneklerini geliştirme, düşüncelerini ifade etme ve onları diğer kişilerle paylaşma fırsatı sunmasıdır.

Eserlerde dile getirilen duygular, düşünceler; okurun duygu dünyasının olumlu yönde etkilenmesini sağlar.

Çocuk kitapları, çocukların sözcük dağarcığını geliştirir ve kendilerini daha iyi ifade etme becerisi kazandırırken sosyal hayatta da daha başarılı iletişim kurmalarına yardımcı olur. Yalçın ve Aytaş, bu konunun önemine değinerek söz dağarcığı çalışmalarına dikkat çeker:

“Çocukla çocuğun sözcük dağarcığı kavramı da çocuk edebiyatının ayrı bir uzmanlık alanı olmasını gerektirmektedir. Bilindiği gibi çocuk çevresinden dışı doğru duygu ve düşüncelerini gördüğü ve kullandığı kelimelere göre sağlamaktadır. Bu da belirli çocukluk dönemlerinde algı ve anlama düzeyine sınırlılıklar getirmektedir. Bu yüzden çocuk edebiyatı çocuğun sözcük dağarcığının sistematik ve nitelikli olarak gelişmesine fayda sağlamaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 20).

Her çocuk özeldir, biriciktir ilkesinden hareket ederek her çocuğun beklentisi, ilgi ve ihtiyaçlarının farklı olabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda çocuğa görelilik ilkesi çocuk edebiyatında büyük önem taşımaktadır. Eserlerin, çocukların psikolojik, fizyolojik özellikleri gözetilerek ortaya çıkarılması gereklidir.

Çocuk edebiyatının özelliklerinden biri çocuğun hayatı anlamasını kolaylaştırmasıdır. Bu açıdan eserde yer alan tüm unsurların ve karakterlerin çocuğun anlayışına hitap etmesi gerekmektedir. Çocuk edebiyatı bu bağlamda değer taşıyan bir konudur. Bu nedenle çocuk edebiyatı, sosyal bilimler dalında uzmanlar tarafından incelenmekte ve üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Çocuk edebiyatı alanında ortak çalışmalar yürütülmesi gerektiği de vurgulanmaktadır:

“Çocuk kitaplarını hazırlama işi yazar, dil uzmanı, öğretmen, program geliştirme uzmanı, çocuk psikoloğu gibi değişik meslek alanlarından gelen ilgililerin ortak çalışmasına dayalı olmalıdır” (Aşılıoğlu, 2000, s. 447).

Çocukların okumasına ve kitapları sevmesine ilişkin özellikleri, birçok değişkenin etkisine bağlıdır. Okuma ve kültürün gelişiminde önemli bir rol oynayan edebiyat eserleri göz ardı edilmemelidir. Çocuğun okuması konusundaki en önemli unsurlardan biri çocuğa gerekli kitapların temin edilmesi ve okuma ortamının hazırlanmasıdır. Öncelikle çocukları okuma alışkanlığına dair her türlü etkinliğe yönlendirmek gerekir. Çocukların

okuma alışkanlığı kazanması için yetişkinlerin çocukların ne zaman, nerede ve nasıl okumaları gerektiğine dikkat etmeleri ve çocukları yönlendirmeleri gerekmektedir. Kitap okumanın yararlarından birisi olan okuma yazmanın gelişmesinin ötesinde çocuğun kendini ifade etmesi, kendi ve başkalarının düşüncelerini anlamlandırabilmesi kitabın çocuğun hayatındaki yararlarından bir diğeridir. Kitapların çocuklar tarafından sevilmesi hem çocuklar hem de yetişkinler için oldukça faydalı olacaktır. Bu faydaların toplamı da ülkelerin geleceği için olumlu sonuçlar doğuracaktır:

“Çocuklara kütüphaneye gitme alışkanlığının kazandırılması için kütüphanelerin çekici hale getirilmesi gerekir. Kütüphanelerde tiyatro, kukla gösterileri, sergiler, kitap okuma ve tartışma saatleri, slayt gösterileri gibi aktivitelere yer vererek buraların kültür merkezlerin durumuna getirilmesi olumlu sonuçlar doğuracaktır ve unutulmamalıdır ki, ülkelerin gelişmişliği, okunan kitap sayısı ile değerlendirilmektedir” (Aral ve Gürsoy, 2000 s. 332).

Çocuk edebiyatı metinleri için kullanılan kaliteli ve anlamlı görseller, çocuğun zihninde duyuşal uyumun sağlanması açısından önemlidir. Çocukların hayallerini tahrip eden, onların zihinlerinde oluşturdukları dünya ve üzerine inşa ettikleri kuramlara zarar verecek kitaplardan uzak durulmalıdır. Çocukların zihninde oluşturdukları kuramlara dayanarak, onların kişisel gelişimi için gerekli bir fonksiyonun oluşturulmasına yardımcı olmak öğretmenlerin ve ebeveynlerin sorumluluğundadır. Çocuk edebiyatı metinleri içinde önemli bir yer tutan görseller, zihin dünyasında oluşturdukları algıyı etkileyerek pekiştirmektedir. Sonuç olarak bu durumda, çocuk edebiyatı metinlerinde kullanılan görsellerde dikkatli olunmalıdır.

Bir eserde ihtiyaca yönelik olarak tek bir konu işlenebileceği gibi birden fazla konuda işlenebilir. Çocukluk ve ergenlik döneminde insanın karakteri otururken bu dönemde kitaplar üzerinden verilecek eğitici mesajlar elzemdir. Fakat bu mesajların doğrudan değil dolaylı olarak verilmesi ve sezinletilmesi önemsenmektedir. Kitaplarda kullanılan yazı puntosundan, kullanılan görsellere ve verilen mesaja kadar pek çok konuda dikkatli olunması gerektiği vurgulanmaktadır:

“Çocuk gelişimine bağlı olarak yaş guruplarına ve seviyelerine uygun kitaplar seçilmek zorundadır. Bu, oldukça doğal bir durumdur. Metnin anlaşılma düzeyinden tutun da renk, punto ve görsel destekleme unsurları, bu durumda dikkat edilmesi gereken önemli içermelere sahiptir. Algıyı oluşturan ve zihin dünyasında somutlaşacak olan bu

göstergeler, çocuk edebiyatı metinleri için üzerinde dikkatle durulması gereken hususlar olarak anlaşılmalıdır. Bu yüzden, bu konuda yapılacak yanlışların çocuğun zihninde oluşturacağı tahribatın önüne geçmek için dikkatli olunması gerekmektedir. Çünkü yanlış bir girdi, sadece bulunulan zaman diliminde anlamsız olarak karşımızda olmayıp ilerisi için de bir engel oluşturmaktadır” (Çiftçi, 2013, 131).

Çocuk edebiyatının gelişiminde kültür ve sanat içerikli yayınların payı büyüktür. Bu yayınlar çocuğun hayata ilişkin fikirlerini, düşüncelerini ve duygularını istemli veya istemsiz etkilemektedir. Çocuk kitaplarında sosyal bilimler ve edebiyat alanında yetkin kişiler tarafından yazılması, yayınevlerinin onayladıkları özel bir araç olan “kitap dizisi” tanzimiyle birlikte uzmanlaşma noktasına varılması önemlidir. Çocuğun da bir birey olarak tanınması kendi ihtiyaç ve isteklerinin olduğu bilinmekle beraber bu istek ve ihtiyaçları kitap aracılığıyla doyurmak elzemdir. Bu açıdan çocuk edebiyatında yaşanan değişim ve gelişmelerin yayınevlerinin çocuk kitabına olan bakışını etkilediğini söylemek mümkündür. Yayınevlerinin piyasa koşullarıyla değil çocukların ihtiyaçlarına uygun yayın politikası benimsemeleri beklenmektedir:

“Seçilen konuların çocukların yaşantılarıyla uyum içinde olması da istenilen bir boyuttur. Örneğin olaylar çocuğun yaşantısına yabancı kalırsa, çocuklar ilgisiz kalacaklardır. Kısacası çocuklar okudukları kitaplarda kendi yaşantılarından bir şeyler bulmalı, kendilerini yaşamalıdır. Ayrıca konu, canlı biçimde işlenmeli, eğlendiricilik ve güldürücülük ögesi de göz ardı edilmemelidir. Konular sıkıcı olmaktan, yinelenmekten, gereksiz çözümlemelerden uzak tutulmalıdır” (Kıbrıs, 2000, s. 35).

Kıbrıs’ın dikkat çektiği konuların ele alındığı eserler tercih edilmesi gerekmekte olup, yayınların da çocuk gerçeğini göz önünde bulundurmaları kaçınılmazdır.

1.6. Çocuk Edebiyatı Yayımcılığının Önemi

Çocuğun kitapla daha sağlıklı bir şekilde tanışması, yol alması ve kitabı kültür haline getirmesi açısından çocuk edebiyatı eserlerinin profesyoneller tarafından ele alınması elzemdir. Profesyonel olarak bu alanla ilgilenen, sadece çocuk edebiyatı yazarı, resimleyicisi, editörü olması bu konuya verilen önemi göstermektedir. Çocuk edebiyatında eser vermek büyük bir titizlik gerektirmektedir. Çocuklar için yazılan kitaplar için Uğurlu şu noktalara dikkat çeker:

“Çocuklar için yazılan kitapların, son zamanlarda kendisini iyiden iyiye hissettiren bir sektör halini almaya başlamış olmasıyla birlikte, yayınevlerinin yayın politikasında yaşanan değişimler gözden kaçmamaktadır. Türkiye’de son yıllarda sadece çocuğu hedefleyerek, eğitim bilimci ve edebiyat bilimcilerden profesyonel destek alarak faaliyet gösteren yayınevi sayısındaki artış gibi, çocuğa bakışta ciddi bir gelişmenin yaşandığına dair somut işaretler gözlenmektedir” (Uğurlu, 2010, 8).

Çocuk kitabı editörleri bilgi ve deneyimlerini birleştirerek bütün edebiyatı anlamaya çalışmalıdır. Bu sayede hem edebiyat hem de çocuklar için kritik bir noktada bulunmak mümkündür. Çocuk kitabı editörü, yazarı, resimleyicisi okurun beklentisinden haberdar olmalıdır. Bu konu ile ilgili Şirin’in düşünceleri yol gösterici olabilir:

“Çocuk kitapları editörü, çocuğun gelişim ve eğitimi ile ilgilidir ama bir çocuk gelişimcisi ve eğitimcisi olmak çocuk kitapları editörü olmak için yeterli değildir. Çocuk kitapları editörü edebiyat ile tabii ki ilgilidir ama edebiyatçı olmak çocuk kitapları editörü olmak için de yeterli değildir. Bir yanıyla çocuk kitapları editörü bugünkü çocukları, çocukluğun bugününü ve dününü tanıırken, bir yandan da hem edebiyatın bütününü hem de çocuklara sunulan edebiyatın dün ve bugününü bilmek çabası içinde olmalıdır” (Şirin, 2012, 45).

Çocuğun hoşlandığı, okurken zevk aldığı ve keyifli vakit geçirdiği kitap konularını tercih etmesi okuma alışkanlığı kazanması açısından önemlidir. Çocuk kendi ilgi ve ihtiyacına uygun konu ve yazarı bulmalıdır. Çocuğa dayatma yoluyla belli bir kitabı veya yazarı okutmak her zaman fayda sağlamayabilir. Her yazarın üslubu farklıdır çocuğun farklı kitaplar okuyarak kendi hoşuna gideceği üslubu bulması önemlidir.

“Türkiye’de çeviriyle başlayan çocuk edebiyatı ürünleri son yıllarda hem nicelik hem nitelik olarak artmıştır. Gerek yayınevi bakımından gerek kalem faaliyetlerini çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaştıran yazarlar-çocuk yazarları- bakımından, gerekse akademik anlamda kuram, inceleme ve eleştiri boyutunda yapılan araştırmalar bakımından çocuk edebiyatımızın her geçen gün daha iyiye doğru mesafe kat ettiği tespiti rahatlıkla yapılabilir” (Yakar, 2014, 676).

Çocuk ve gençlik edebiyatında sosyal medyanın etkisi ile popülerleşen ancak edebi değeri olmayan pek çok kitap günümüzde çocukları etkisi altına almaktadır.

Çocukların, kitaplardan olumsuz etkilenmemesini aksine faydalanmasını bekliyorsak bu amaca uygun eğitici, öğretici, çocuğun hayal dünyasını ve estetik zevkini geliştirecek edebi değere sahip eserler okutulması gerekmektedir.

Çocuk kitapları; içerdiği resimlerle kavram öğretimini kolaylaştırır, metnin daha iyi anlaşılmasını sağlar, çocuğun hayal gücünün gelişmesinde rol oynar. Sesli yapılan okuma ile birlikte dinleme becerisine katkı sağlar, çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirir telaffuz becerisinin gelişmesine yardımcı olur. Bu ve benzer çocuğun hayatına yaptığı pek çok katkı ile nitelikli çocuk kitapları çocuğun bilişsel, duyuşsal, psikomotor gelişmesine katkı sağlar. Nitelikli, okura fayda sağlayacak bir çocuk edebiyatı ürününün sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Çocuk kitaplarının sahip olması gereken özelliklerden dış ve içyapı bu bölümde incelenecektir. Burada dış yapı ile kitabın biçimsel özellikleri, iç yapı ile de içeriği kast edilmektedir.

1.7. Dış Yapı Unsurları

Çocuk kitaplarının boyutu çocuğun yaşına yani fiziksel özelliklerinin gelişim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bebeklik döneminde çocuğun ince motor kasları yeteri kadar gelişmediğinden kitabı rahatça kavrayabilmesi, tutabilmesi, çevirebilmesi için kitabın kapak ve sayfalarının kalın ve sert, aynı zamanda büyük olması gerekmektedir. Çocuğun yaşı ilerledikçe göz kasları ve ince motor kasları gelişeceğinden kitabın boyutu da gittikçe küçülecektir.

Çocuk kitaplarında kâğıt, kapak ve ciltleme de önemli dış yapı unsurlarındandır. Bebeklik döneminde çocuk; kitap kavramının tam olarak farkına varmadığı için kitabı ağzına götürme, yırtma, çizme, parçalama gibi davranışlarda bulunabilir. Bu sebeplerden dolayı bebeklik döneminde kitabın zarar görmemesi ve çocuğun sayfaları tutup çevirmesini kolaylaştırmak için kâğıt yerine karton veya bezden sayfalar yapılması daha uygun bulunmaktadır. Bu bağlamda çocuğun kitapla ilişkisi olumlu gelişecek, çocuk kitapla daha çok vakit geçirecek ve kitaptan faydalanacaktır. Çocuğun ince motor becerileri geliştikçe karton veya bez yerini birinci kalite hamur alacaktır. Kullanılan kâğıt ışıktaki yansıma yapmamalı, renkleri çok parlak ya da cansız durmamalıdır.

Yalçın ve Aytaş, çocuk edebiyatının birçok bilim ve sanat alanının iş birliği ile geliştirilen bir sanat dalı olduğuna dikkat çekmektedir:

“Çocuk edebiyatı, yalnızca metin ve pedagojik bazı özelliklerin bir araya gelmesi ile oluşmamaktadır. Kâğıt, baskı, düzenleme, resimleme ve canlandırma (illüstrasyon) gibi birçok alanın verilerinin birleştirilmesi sonucunda oluşmaktadır. Bu yüzden çocuk edebiyatı birçok bilim ve sanat alanının iş birliği içinde geliştirdiği, ürettiği sanatlar bütünü olarak kabul edilmelidir” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s.17).

Araştırmacılar genel olarak dış yapı unsurlarının önemine değinerek bir takım kriterler olduğunu vurgulamaktadırlar:

“Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın çok parlak ve kalın-kuşe olmaması gerekir. Sayfaların daha kolay açılması, cilt, tutkal ve dikişin daha sağlam olması için ikinci hamur ya da daha az parlak birinci hamur kâğıttan olması gerekir” (Kıbrıs, 2000, s.33).
 "Dış yapı özellikleriyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ise; kitaba ait dış yapı özelliklerinin kâğıdın boyutu, cinsi, kullanılan harfler, yazım ve noktalama işaretleri, sayfa düzeni (mizanpaj), resimler, kapak ve ciltleme ile künye bilgileri unsurlarından oluştuğu görülmektedir." (Erol vd., 2021, s.119).

Dış yapı unsurları arasında kâğıt, kapak ve ciltleme, yazı biçimleri, sayfa düzeni ve resimler öne çıkmaktadır. Araştırmacıların bu unsurlar konusunda ortaya koydukları kriterlere değinmekte fayda olacaktır.

Kâğıt Kalitesi: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıtlar, yazdırma işlemi sırasında gerekli hassasiyeti göstermektedir. Çocuklar için seçilen kâğıtlar uzun süre dayanabilmelidir. Çocukların onlara yaklaştıkları zaman derilerine ve elbiselerine zarar vermemelidir. Kaliteli ve sağlam olmalıdır.

“Çocuk kitapları için seçilen kâğıdın çocuğun fiziksel ve bilişsel düzeyine uygun olması gerekir. Kaliteli ve dayanıklı olmalıdır. Çok parlak olup gözüne zarar vermemesi yanında çok mat olup üzerindeki yazı ve resimlerin görünmesini engellememesi dikkate alınmalıdır” (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021, s. 88).

Kapak ve Ciltleme: Kapakta kullanılan renkler, çizimler, fotoğraflar bir kitapta çocuğun dikkatini çeken ilk unsurlardır. Kapakta yapılan tasarım ve kitabın içinde geçen resimler bir uzman tarafından tasarlanmalı, çocuğun estetik algısını geliştirmeli ve kitabın kurgusu ile uyum içinde olmalıdır. Kapağın çocuğun sanatsal eserle karşılaştığını sezinlediği kitapla ilgili ilk uyaran olduğu unutulmamalıdır. Sever de bu konuya dikkat çekmektedir:

“Çocuğun kitap ile bağ kurmasını sağlayan ilk uyaran kitabın kapağıdır. Okurun ilgi ve isteklerine cevap veren ilgi çekici bir kapak, çocuğun okumaya yönelik olumlu davranışlar kazanmasını sağlayacaktır. Kapaktaki görsel tasarım, sanatsal bir anlatım ile çocuğun ilgisini kitaba yöneltmeyi, çekmeyi başarabilmelidir” (Sever, 2004, s. 16).

Kapak hazırlama, resimleme ile birlikte öne çıkmaktadır. Bu açıdan profesyonelce yapılması gerektiği vurgulanmaktadır:

“Çocuk kitaplarının kapağı, sayfa düzeni ve resimlenmesi çok profesyonel bir iş olarak ele alınmalı, özellikle çocuk kitapları grafikleri yetiştirmelidir. Çünkü Türkiye’de hem ulusal gen de uluslararası boyutta grafikerler yoktur. Bazı kitapların yazarlarının resimleri de kendilerinin yapmaları, problemin ne denli büyük olduğunu göstermektedir. Bu nedenle resim sanatıyla uğraşan insanların çocuk kitapları çizerliğini ciddi bir şekilde ele almaları ve bu boşluğu doldurmak için çaba harcamaları çocuklarımızın onlar üzerindeki hakkıdır” (Emiroğlu, 2000, s. 157).

“Çocuğun kitap ile etkileşimini başlatan temel uyaran kitabın kapak görselidir. Kitabın kapağı ve cildi çocuğu etkiler ve onda sürekli okuma isteği uyandırır. Estetik bir zevk ile tasarlanan kitap kapağı, çocuğun kitaba ilgi duymasını sağlayacaktır” (İner, 2022, s.106)

İner’in de belirttiği gibi çocuğun kitapla ilk etkileşimi ve temel uyaran olarak kapağın çocuğun kitap okuma güdüsünü harekete geçirmede önemli bir etkisi vardır.

Yazı Biçimleri: Çocuk edebiyatında yazının kullanımı ve tekniğinin uygunluğu da büyük önem taşımaktadır. Yazarların çocukların gelişim evreleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve çocuk psikolojisini anlamaları gerekmektedir. Çünkü çocukların okuma tercihleri ve tutumları yetişkinlerden daha farklıdır ve bu durumu doğru bir şekilde tespit etmek gerekir. Çocuk kitaplarının resimlenmesi konusunda çocukların algısı ve psikolojisi önemli bir yer tutmaktadır. Resimleme ve tasarım çalışmasının yapan sanatçıların da hem metin hem çocuk psikolojisi ve algısı üzerine bilgi sahibi olması gerekmektedir. Çocuk edebiyatında, eserde verilmek istenen mesaj hem metin hem de resim ile bütünleşmiş olması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatının amaçlarından biri diğeri çocukların sosyal ve kişisel gelişimlerini desteklemektir. Bu bağlamda çocuk kitabı yazarlarının da kendilerini bu amaç doğrultusunda bilgili ve disiplinli bir şekilde yetiştirmeleri gerekmektedir. Çocuk

edebiyatında izlek, ana fikir önemli olduğu gibi çocuk için ilk bakışta kitabı çekici hale getiren kapak, resim, boyut gibi unsurlarda önemlidir.

Sayfa Düzeni: Sayfa düzeninde resimler, yazı ve kenar boşlukları arasında bir orantı olmalıdır. Bebeklik dönemde kavram öğretimi için bir sayfada sadece bir resim ya da resimle beraber bir kelimelik açıklama verilebilir. Çocuğunun yaşının ilerlemesi ve bilişsel gelişiminin artması ile beraber çocuk kitaplarında sayfa düzeninde verilen resim ve yazı oranı değişir. Resim oranı azalırken yazı oranı artar. Kapak tasarımında olduğu gibi kitabın sayfaları da bir uzman tarafından özenle hazırlanmalıdır.

Resimler: Bir çocuk kitabında kullanılacak resimler en az kitabın kurgusu kadar önemlidir. Kullanılan resimler, kurguyu desteklemeli ve çocuğun eseri anlamasını kolaylaştırmalıdır. Günümüzde çocuk kitaplarındaki resimler gittikçe interaktif hale gelmektedir. Çocuğun kitaptaki resimlere çekme, resimleri itme, yapıştırma gibi müdahalelerde bulunması ile psikomotor gelişimi desteklenir. Bununla birlikte kitabın sayfalarında bulunan üç boyutlu görseller çocuğun ilgisini çekerek kitabı sevdirebilir, merak duygusunu uyandırır ve yaratıcı düşünmesine katkı sağlar. Çocukların dokunarak öğrenme yetisi göz önüne alındığında günümüzde resimlerin çeşitli dokulara sahip olması elzemdir. Çocuğun algı gelişimine, çevresini keşfetmesine, duyuşsal gelişimine ve pek çok kavramla tanışmasına dokulu kitaplar yardımcı olur. Resimler çocuğun hayal dünyasını genişletmeli, çocukta resim çizme isteği uyandırmalıdır. Özellikle bebeklik dönemi kitaplarında sadece resimden oluşan sayfalar bulunmaktadır. Burada çocuğun resim üzerine düşünmesi, konuşması, sorular sorması, hayaller kurması, resmin farklı yönlerini görmesi beklenir. Resimler çocuk için kitabın kurgusunun anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir.

Çocuk kitaplarındaki resimlemeler çocuğun eseri daha iyi kavramasını sağlamalıdır. Hikâyede anlatılanlarla çizgiler, renkler bir bütünlük sağlamalıdır. Bu noktada yazar ve çizerin işbirliği içinde olması çok önemlidir. Ortaokul düzeyinde öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında edebi değer taşıyan resimli kitapların önemi ve katkısı göz ardı edilemez. Karagözoğlu kitaplarındaki resimlemenin önemine değinirken metnin edebîliğinin önemine de dikkat çeker. Sonuçta çocuk kitaplarında en önemli unsur metinsel içeriktir: “Kitabın resimlemesi de çocuğun sanat zevki geliştirmesi noktasında çok önemlidir. Bütün bu görselliğin yanında elbette olmazsa olmaz olan metinsel içerik, yani edebîliktir” (Karagözoğlu, 2010, 92). Karagözoğlu da resimlerle içeriğin uyumuna vurgu yapmaktadır:

“İyi çocuk kitabı, iyi yazarın ve iyi çizerin ortak emeğiyle hazırlanmış bir kitaptır. Resimler sanat, anlatı edebiyat niteliği taşır. İyi bir çocuk kitabında çizgi ve resimler hikâyeye uyum içindedir. Çocuğun beğeneceği bir anlatımla sunulan ilgi çekici hikâyeye, okurunu kendisine çeker” (Karagözoğlu, 2010, 94).

Çocukları okumaya güdüleyecek bir unsur olarak görsellerin önemine değinilmektedir:

“Çocuk kitabı, edebiyat ve çizgi resimden oluşan bir bütündür. Bu iki faktör bir araya gelerek birbirini tamamladığında etkin bir çocuk edebiyatı eserinden söz edilmesi mümkün olur. Başarılı çizgi resimler, okuma zevk ve alışkanlığı kazandırılması noktasında yararlı olacağı gibi, çocuğun sanata karşı ilgi ve sevgisini de körükler” (Karagözoğlu, 2010, 101).

Resimler kelimelerle anlatılan uzunca bir yazıyı özetleyebilir, destekleyebilir, çocukta bilginin, değerin kalıcı hale gelmesine yardımcı olabilir. Çizerlerin çocuğun yaş grubuna, metne uygun çizgiler ve renkler kullanarak içeriği tamamlaması, estetik zevk uyandırması gereklidir. Resim çocuğun metni anlamasına, yorumlamasına olanak tanır ve hayal gücünü geliştirir. Resimlerle öğrenilen bilgilerin kalıcı hale gelmesi için birkaç aylık dönemde tekrarlar yapılması gerekmektedir. Özellikle küçük yaşlara uygun olan çocuk kitaplarında yazıdan çok resim olduğu bir gerçektir. Aydemir çocuk kitaplarının resimlenmesinin önemine vurgu yapar:

“Çocuk kitabının resimlenmesi içeriği, dil ve anlatımı kadar önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi çocuk, kitabın resimlerine bakarak okumaya başlar. Bu resimlerin ilgi çekici olması çocukta okumayı teşvik edecek; aynı zamanda çocuğun güzel sanatlara ilgisini de arttıracaktır. Resimler iyi ve kolay yorumlanabilmelidir. Yazıda anlatılan olayı özetler, yorumlar nitelikte olmalıdır. Resimler okuma bilmeyen çocuğun kendisine okunan kitabı, daha sonra resimlerine bakarak anlatmasını sağlayacak kadar anlaşılır olmalıdır. Resimler renkli olmalıdır. Birçok uzman, resimlerle yazıların üst üste konmaması, yan yana iki sayfada bulunması gerektiği görüşündedirler” (Aydemir, 2010, 8).

İlköğretim çağındaki çocuklarının kitap okumalarına başlayacakları sırada resimlerin uygun yerde kullanılması ilgi çekici olması, okuma algısının gelişmesine

yardımcı olur. Böylece okuma daha rahat ve sağlıklı olacaktır. Özellikle küçük çocuklar, görsel iletişimde oldukça başarılıdır.

“Okuma bilmeyen çocuk, kitaplardaki resimlere bakar. Çocuğun yaşına uygun bol resimli kitaplar çocuğu kitapla ilk defa yüz yüze getiren yayınlardır. Bu resimlerin altındaki yazıları okuyarak kitabı çocuk için daha ilgi çekici hale getirmek, yetişkinlerin görevidir” (Sınar Çılgın, 2007, s. 17).

Eğitim sisteminde öğrencilerin dikkatini konuya yoğunlaştırmak için görsel materyallerin kullanılması son derece yararlıdır. Bu nedenle görsellerin farklı yöntemlerle bir araya getirerek sunmak çocuğa fayda sağlayacaktır.

“Renkler ve formlar bir şiir, bir şarkı gibi akmalıdır çocuğun gözünde. Bütün biçimler, nesneler belirli bir şiirsel anlam taşıyorsa, karşısındakinde duygusal anlama isteği uyandıracaktır. Çünkü yaratıcılığın temel çıkışında duygular vardır. Kitap resimleri bu duyguları harekete geçirir” (Özünel, 2000, s.175).

Çocuk edebiyatı kapsamında yazar ve ressamın işbirliği ile çocukları cezbedebilecek eserler üretilmesi yöntem olarak benimsenmektedir.

1.8. İç Yapı Unsurları

Bir çocuk edebiyatı metninde olay, kurgu, olayların ve kahramanların yaşadığı ortam, tema, karakterlerin veya tiplerin oluşturulması, anlatım, bakış açısı çocuğun ilgisini çekmeli ve ihtiyacını karşılamalıdır. Çocuk edebiyat metni ve görselleri okuyucu ile bağ kurmalıdır. Çocuk edebiyatının konusu olan çocuklar için bu dikkate alınarak çocuk edebiyatı metinlerinde kullanılan dil, anlatım, bakış açısı ve biçim unsurların yerli yerinde başarılı bir biçimde kullanılmalıdır.

“Çocuk edebiyatı metninin içyapısı edebi metnin içyapısında olduğu gibi genel estetik değer yargılarına bağlıdır. Buna göre bir çocuk edebiyatı metninde olay, kurgu, olayların ve kahramanların yaşadığı ortam, tema, karakterlerin veya tiplerin oluşturulması, anlatım, bakış açısı ve biçim unsurlarının yerli yerinde başarılı bir biçimde kullanılması gerekir” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 83).

Tema: Tema, diğer adı ile izlek kavramını TDK şu şekilde tanımlar: “Bir edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim.” Bu tanımdan yola çıkarak tema için yazarın çocukta uyandırmak istediği duygu demek mümkündür. Tema açık ve çocuğun anlayabileceği şekilde net olarak doğru şekilde verilmelidir.

“Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin, işlenen temaya bağlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, ana fikrin önemi daha iyi anlaşılır. Bu yüzden seçilen temalar, evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak özelliğe sahip olması gerekir” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 85).

Konu, tema ve ana fikir genellikle karıştırılan kavramlar olsa da çocuk edebiyatında bu üç unsurun nasıl olabileceği hakkında ortaya atılan fikirler çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda şekillenmektedir.

Konu: Konu; eserde ele alınan düşünce, olay olarak tanımlanabilir. Kitapların çocuklarımızda nasıl bir iz bıraktığı konusu önemlidir. Bu bağlamda konu ve konunun nasıl işlendiği, bir değer nasıl aktarıldığı önemlidir

“Günümüz dünyasında durmaksızın ve yavaşlamaksızın yağan bilgi, çocuk yazını ile uğraşan yazarları da en az çocuklar kadar ilgilendirmelidir. Yeni ve yenilenen bilgiler, yazarın vermeyi amaçladığı mesajı, sunduğu düş dünyasını besler nitelikte olmalı, kitabın konusu içinde eritilerek bilgilendirme, eğitime özellikleri de taşımalıdır” (Tekin, 2000, s. 455).

“Yaşamda var olan çatışmalar, çocuklara özgü kurgularla yansıtılabilir. Ancak uyulması gereken temel ilke, tüm sorunların çözümünün sevgi ve saygıya dayalı iletişim süreçlerinde aranması gerektiğini çocuklara sezinlettirmektir. Çocuk kitaplarında işlenen konularda baskı ve şiddet hiçbir zaman olumlanmamalı; sorunların çözümünde kullanılabilecek yollardan biri olarak da gösterilmemelidir. Çocuklar, dinsel, ırksal ya da başka bir ayrımcılığı özendiren, onların hoşgörü dünyalarını zedeleyecek kitaplardan uzak tutulmalıdır. Bu konuda en büyük sorumluluk ise öncelikle anne, baba ve öğretmenlere düşmektedir” (Selek, 65).

Ana Fikir: Edebiyatın önemli meselelerinden bir olan ana fikir, çocuk edebiyatı kapsamında da oldukça önemsenen bir meseledir. Çünkü eserlerin çocuğa verdiği mesajların çocuğa göre olması önemsenmektedir.

Çocuk kitaplarında verilmek istenen mesaj, ana fikir çok önemlidir. Çocuk dünyayı henüz tanırken ilk tanıştığı nesnelerden biri olan kitap ona dünyayı tanıtmada, onu eğitmede, ona yol göstermede önemli bir araç niteliğindedir. Çocuğa doğru ve yanlış sezinletecek, duygusal gelişimine fayda sağlayacak iletiler verilmesi önemlidir. Çocuğun ahlaki ve insani değerlerini geliştiren konular seçilmeli, tinsel gelişimine ket vuracak konu ve temalardan uzak durulmalıdır. Yazar çocuğa kendi bakış açısını, siyasi görüşünü dikte etmemeli, çocuğun kendi görüşünü kazanmasına yardımcı olacak eserler üretmelidir.

“Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanları ile özdeşleşir. Yazar bunu bilmek, yazar bunu bilmek, kahramanlarını seçerken de bu özdeşleşme yönünü sürekli göz önünde bulundurmak zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilgilendirilerek anlatılmalıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 90).

Karakter: Ana karakter yalan, hırsızlık, iftira gibi olumsuz tutumlardan uzak durmalı, çocuğun kişilik gelişimine yardımcı olacak olumlu tutumlar sergilemelidir. Ana karakterin yanında bulunan kimi zaman destekleyen kimi zaman çatışma çıkaran yan karakterler de olay örgüsünün oluşmasında önemlidir. Olay örgüsü, ana ve yan karakterler; çocuk okurun psikolojik durumunu, hayata ve olaylara bakış açısını etkiler. Ana karakterin, yalnız ve mutsuz hissetmesi, cesaret göstermesi, bir macera yaşaması çocuk okurun o dönemde kendi yaşadığı hayatla kitap arasında bir ilişki ve bağ kurmasına yardımcı olur. Çocuğun kişilik gelişimine yardımcı olacak niteliklerde kitaplar anne-baba ve öğretmenler tarafından tavsiye edilmelidir.

“Çocuk kitaplarında, kahramanlar ulaştıkları başarıları hak etmeli; verilen uğraşının sonunda elde edilen başarı çocukların da somut olarak görebileceği bir nitelik kazanmalıdır. Kahramanların yaşamları rastlantılara ve şansa bağlı olaylarla büyük değişimler göstermemelidir. Kitaplarda, kahramanlar arasındaki (varsa) karşılıklı konuşmalar (diyaloglar) kısa ve özlü tümcelerden oluşmalı; tümceler, çocuklara kahramanların kişilik özelliklerini tanıma konusunda ipuçları sunmalıdır” (Selek, 660).

“Çocuk kitaplarının diyaloglar halinde yazılması çocukların kahramanlarla özdeşim kurmalarını sağlayacağından anlatılan olaylar ve kavramlar çocuğun çok daha fazla

ilgisini çekecektir. Ancak bu diyaloglar uzun ve didaktik olmamalıdır” (Kale, 2000, s. 134).

Çocuklar örnek almaya, çevresinde gördükleri davranışlara özenmeye ve davranışları taklit etmeye çok meyillidir. Bu sebeple çocuklara güzel ahlak ve davranışlar kazandıracak karakterler yazılması önemlidir. Kadın ve erkek karakterler arasında güç farkı olmamalı, belli başlı toplumsal roller cinsiyet üzerinden karaktere yüklenmemelidir. Kadın karakterin yaptığı davranışları, yaşadığı duyguları erkek karakter aynı şekilde erkek karakterin davranışlarını kadın karakter yapabilmeli ve erkek karakterin hissedeceği duyguları hissedebilmelidir. Karakterler cinsiyetine göre güçlü, duygusal, zeki, maceracı, komik olmamalı, cinsiyetçilik yapılmamalıdır. Karakterlerin başarısı, gücü cinsiyet ayrımı yapılmadan işlenmelidir. Karakterlerin cinsiyetine göre zekâ ve yetenekler bakımından da fark olmamalıdır. Kitap kahramanlarının çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin olumlu seyretmesi beklenmektedir. Bu açıdan sık sık kahramanların karakterlerinin önemine değinilmektedir:

“Bir çocuk kitabında seçilen kahraman ve karakterler çocuğun zihinsel gelişimine olumlu katkılar sağlamalıdır. Hayal gücünü arttırıcı karakterler olmalıdır. Çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz etkileyecek karakterler seçilmemelidir. Çünkü bu yaşlardaki olumsuzluklar ilerideki hayatını etkiler hatta bütün hayatını olumsuz etkileyecek travmalar yaratabilir. Yazarın bu tür durumlara sebebiyet vermeyecek titizlikte davranması gerekir” (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021, s. 91).

Çocuk edebiyatı eserlerinde temanın, konunun, karakterlerin okuyucuya belli bir plan dâhilinde verilmesi gerekir.

“Çocuk kitaplarında, duygu düşünce ve olaylar düşünsel bir düzen içinde anlatılmalıdır. Çocuk kitaplarında anlatılan olaylar arasındaki anlamsal ve mantıksal tutarlılık, çocukların da duygu ve düşüncelerini hem sözel hem de yazılı olarak belli bir düzen içinde anlatmasına katkı sağlar” (Selek: 66)

Çocukların kişiliklerini bulmaları ve kendilerini bir bütün hissetmeleri için kahramanların özelliklerinden yararlanmayı eğitimciler tercih etmektedir.

“Çocuk kitaplarında karakter özellikleri ve kurgudaki çatışmaların çocuğa uygunluğu, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimine katkısı bakımından önemlidir. Kurguda ele alınan çatışmalar, çocuğa verdiği mesajlarla çocuğun zihinsel ve duyuşsal gelişimini etkileyeceği gibi çocuğun kitaba ilgisini ayakta tutacak gerilimin de sağlayıcısı olması bakımından okuma ilgi ve alışkanlığının geliştirilmesinde etkilidir” (Arslan ve Kargın, 2021, s. 571)

Konunun çatışma içermesi okuru kitabı okumaya güdüleyecek, çocuklar bu tür kitapları okudukça okuma alışkanlığı edineceklerdir.

Kurgu: Çocuğun verilen ana fikri daha iyi anlaması için plan ve kurgu içyapının önemli unsurlarındandır. Plan ve kurgunun yeterli olmaması; çocuğun kitabı anlayamamasına, kitaptan soğumasına neden olabilir. Yalçın ve Aytaş, plan ve kurgu konunun önemini şöyle açıklar:

“Üzerinde durulması gereken önemli noktalardan birisi metnin bütünsel yapısının sağlıklı bir biçimde oluşturulmasıdır. Çünkü çocuğun beyni başı sonu belli olan bütünsel yapı içindeki metinleri kavramaya uygundur. Eğer sebep sonuç ilişkisi içinde olaylar birbiri ile ilişkilendirilmeden verilir ve asıl anlatılmak istenen düşünce çevresinde etkili bir biçimde anlatılmazsa hazırlanmış metin çocuğa fayda yerine zarar verebilir. Dağınıklık dediğimiz bir konu çevresinde duygu ve düşüncelerini anlatamama durumu çocuk için en önemli tehlikeler arasında yer alır. Yetişkin edebiyatında kurgu eserin kalitesi açısından ne kadar önemli ise çocuk edebiyatında kurgu ondan daha da büyük önem taşımaktadır” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 91).

Dil ve Anlatım: Çocuk edebiyatında anlatım açık, sade ve anlaşılır olmalıdır. Çocuğun anlamayacağı kelimelere, söz sanatlarına yer verilmemelidir. Çocuğun anlayabileceği düzeyde deyim ve atasözlerinden, ikilemelerden faydalanılabilir. Çocuk bilmediği kelime ile karşılaştığında bunu bağlamdan çıkarabilmelidir, bu sayede çocuğun kelime haznesi de genişlemiş olacaktır. Kısaca anlatımda çocuğa görelilik kavramı çok önemlidir. Kitapta kullanılan anlatım çocuğun konuşma ve yazma becerisine de katkı sağlayacağından kelimeler mutlaka doğru anlamlarında kullanılmalı, yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır.

“Kitap; yazım, noktalama yönünden kusursuz olmalıdır. Bu konuda okullarda yararlanılması önerilen yazım kılavuzuyla uyum içinde olunmalıdır. Çocuğun okuduğu

yapıt aynı zamanda ona anadilinin yazım ve noktalamayla ilgili kurallarını sezdirmede iyi bir örnek olmalıdır” (Kıbrıs, 2000, s. 36).

Kompleks bağlaçlar kullanılarak cümleler gereksiz yere uzatılıp çocuğun kafası karıştırılmamalı, çocuk kitap okumaktan uzaklaştırılmamalıdır. Çocuğun yaşına ve gelişime uygun kelime hazinesine yer verilmeli, uzun ve karmaşık cümleler kurulmamasına özen gösterilmelidir. Metin yazılırken çocuğun duyu organlarına hitap edecek cümleler kurulmalıdır. Yalçın ve Aytaş’ın çocuk kitaplarında anlatım konusunda bazı konular çerçevesinde olması gerekenleri şöyle sıralar:

“Çocuk kitaplarında mümkün olduğu kadar özne ve yüklem tek olmasına özen gösterilmelidir. Kitaplarda dil zenginliği ve bu zenginliğin tanıdığı imkânlar ölçüsünde ana dili kullanma alışkanlığı geliştirici bir anlatım tercih edilmelidir. Argo söyleyişler ile bol mecaz ve istiarelerden kaçınılmalıdır. Çocukların kullanmakta zorluk çektiği edat ve bağlaçlar mümkün olduğu kadar anlatımda yer almamalıdır. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşüncede sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 93).

Kitapta kullanılan dil ve anlatım da önemli iç yapı unsurlarından biridir. Ana dilinin güzelliklerini sezdirmesi, kavram öğretimi, dil becerilerini geliştirmesi bağlamında eserde kullanılan dil ve anlatım oldukça önemlidir.

1.9. Konusuna Göre Kitap Türleri

Keskin ayrımlar yapılamasa da günümüzde kitaplar, türlerine göre ve bu kitap türlerini de yine kendi içinde ele aldığı konulara göre çeşitlendirilmektedir. Yazının ve dilin gelişmesi ile bu türlerin ve konuların çeşitliliği artmış ve literatüre yeni kavramlar girmeye devam etmiştir.

“Çocuk edebiyatı metinlerinin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken unsurlardan birisi de metinlerin yaş ve seviyeye göre çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini destekleyici nitelikte olmasıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2016, s. 14).

Geçmiş yüzyıllarda da yazarlar tarafından kız ve erkek çocuklarına farklı konuların ele alındığı kitapların okutulduğu görülmektedir. Yine günümüzde olduğu gibi geçmişte de kız çocukları için evcimen konulu kitapların, erkek çocuklar içinse daha çok macera konulu kitapların önerildiği görülmektedir.

Çocuk edebiyatı için başlangıçta tamamıyla çocukları eğitmek amaçlı eserlerden yararlanıldığı görülmektedir. Bunun için dini eserler ve okuma kitapları kullanılırken zamanla bu eğilimde değişim olduğu gözlemlenir:

“On dokuzuncu yüz yılbaşlarına kadar yayımlanan çocuk kitaplarında başlıca amaç, ya küçük okurların din duygularını geliştirmekle ya onlara iyi ahlak davranışları kazandırmak ya da onları sağlam bir karakter sahibi yapmak idi. Yazarlar zamanla bu amaçları arka plana atarak çocukların ev ve okul yaşantıları ile ilgili veya onların coşku, serüven, eğlenme, gülme gibi gereksinimlerini karşılamaya elverişli eserler vermeye öncelik tanımaya başlamışlardır İngiliz çocuk edebiyatından Thomas Hughes’ın “Tom Brown’un Okul Günleri”, R.M. Ballantyne’in “Mercan Adası”, Sir Walter Scott’un “İvahnoe” gibi eserlerini böyle bir değişimin somut örnekleri arasında sayabiliriz. Bundan başka, doğrudan doğruya kız çocukları için yazılan ve evcimenlik kavramının ele alındığı eserlerin de bu dönemde önem kazandığını belirtmek gerekir. Bu alanda Burnett’in romantik hikâyeleri yanında Charlotte Bronte’nin *Jane Eyre* adlı eseri önce İngiliz ve Amerikan genç kızları ve sonra da dünyanın pek çok ülkesinde kız okurları derinden etkilemiştir” (Şirin, 2000, s. 69).

Tüm dünyada çocuk edebiyatının gelişiyile birlikte çok okunan eserler de kendini göstermiştir. Yukarıdaki alıntıda da ifade edildiği gibi kız ve erkeklerin okuma alışkanlıklarında bir takım farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu açıdan çok okunan eserlerin tarih ve seyahat romanları olması bu tür roman sayısında artışı sağlamıştır:

“Amerika birleşik devletlerinde 1920 1940 arasında tarihi roman dalında önemli bir gelişme görülür. James Boyd’un “Davullar” (Drums) ve Eric Kelly’nin “Kracow Borazancısı” (The Trumpeter of Kracow” adlı eserleri gerçek olaylara dayalı çocuk kitapları arasında anılır. Bu ülkede içinde bulunduğumuz yüzyılın birinci yarısında çocuklara Çin, Hindistan, Japonya gibi uzak yerleri, orada yaşayan insanların kültürel özelliklerini tanıtmaya amacı güden çok sayıda kitap da yayımlanmıştır. Söz konusu yıllarda Amerikan çocuk edebiyatı, şiir ve gülmece (mizah) dallarında da dikkate değer bir zenginlik ve çeşitliliğe erişmiştir” (Şirin, 2000, s. 71).

Çocuklar için yazılan eserlerdeki çeşitlilik gençlik edebiyatıyla çocuk edebiyatı arasında bir ayrımı da ortaya çıkarmıştır. Gençlik kitaplarında aşk ve arkadaşlığın anlatıldığı bir dönem vardır. Çocuklar bu yaşlarda bu konulu eserleri okumayı severler. Bu durum onların yaşlarına, ihtiyaçlarına ve beklentilerine bağlıdır. 15 yaş sonrasında ise kitaplarda anlatılan tarihsel ve toplumsal konular erkek çocukları için ilgi çekici olur. Örneğin; savaşların, seferlerin, hükümdarların hayatlarının anlatıldığı kitapları okumaktan hoşlanırlar. Bu dönemde olayların neden gerçekleştiği konusunda bir değerlendirme yapmak isteyenler olur.

“Özellikle dil gelişimi, bu dönemde çok iyi bir seviyededir. Mesela 8 yaşında bir çocuk hemen hemen bir yetişkin kadar dili kullanabilmekte ve 3 bin civarında kelime ile konuşmaktadır. Sözcükleri kullanma güçleri, yazmayı öğrenme, resimli macera kitapları okuma bu dönemde çocuğa haz veren en önemli davranışlardır. Bu yaş döneminde ayrıca çocuk ve hayvanlara ilişkin kitaplarla peri masalları hâlâ ilgiyle okunur. Giderek öykülerdeki mizahlardan hoşlanma başlar. Dokuz yaşlarında ise erkek çocuklar, izcilik, serüven ve dehşet veren öykülerle güldürülere, araç ve icatlara, ünlü kişilerin yaşamlarına ilgi duymaya başlarlar. Kızlar romantik hikâyeler, kendilerini ilgilendiren öykü ve şiir kitapları okumaktan daha fazla zevk duyarlar” (Önal, 2000, s. 355).

Çocuklar, yaşadıkları dönemde kendi gibi düşünenlerle etkileşim içinde olmak isterler. Dolayısıyla kendi iç dünyalarına hitabeden onları ifade eden eserlere yönelim görülmektedir:

“13-14 yaş dönemi: Çocukluktan yetişkinliğe geçiş devri olan bu dönemde çocuk ya içine kapanmakta, ya da isyankâr bir tutum sergilemektedir. Bu yaşlarda çocuklar, örnek alacakları kahraman ararlar. Bu bakımdan en yararlı eser türü biyografilerdir. Erkek çocukları, sporun yanında fen kitaplarına (taşıtların, iletişim araçlarının, bilgisayarların nasıl yapılıp, nasıl çalıştığı gibi) ilgi duyarlar. Macera romanları, sporla ilgili dergileri okurlar. Kız çocukları ise romantik eserleri, meslek hikâyelerini ve dedektif romanlarını severler. Ayrıca, evcil hayvanlarla ilgili realist eserler, tarihi romanlar, ince mizah içeren kitap ve dergilerden zevk alırlar. Koleksiyon merakı da bu yaşlarda çok artar. İlgipleri çok çeşitli, fakat kısa sürelidir. Hayal kurma güçleri idealizme doğru dönüşmüştür” (Şirin 2012, s. 55).

Burada çocuk edebiyatı ürünlerini şiir, öykü, roman gibi türlere ayırmaktan ziyade macera, fantastik, romantik gibi konularına göre ayırmak ve bu konuları açıklamak konumuz açısından daha yol gösterici olabilir.

1.9.1. Macera (Serüven)

Macera konulu romanlarda sürekli bir hareket, değişen ve gelişen bir olay vardır. Macera romanı yerine serüven, aksiyon romanları da denilebilir. Maceranın, serüvenin ve aksiyonun birbirini tamamlayan temel unsurlar olduğunu söylemek mümkündür. Macera konulu romanlarda kahramanlar genellikle problemlerle karşı karşıya kalıp problemi çözme aşamasında çeşitli yollar, mücadeleler, deneyimler yaşarlar. Kahramanın bu macerada neler başarabildiğini, karşısına ne tür zorluklar çıktığını ve bu zorluklar karşısında nasıl yollar izlediğini merak eden okuyucu için kitap cazip bir hale gelmektedir.

Don D’Amassa, macera türünü şu şekilde tanımlamıştır: “Bir macera kahramanın günlük hayatının dışında meydana gelen ve genellikle tehlike ve hareketin eşlik ettiği bir olay serisidir. Macera romanları neredeyse her zaman hızlı hareket eder, hikâyenin hızı en az karakterler, arka plan ve yaratıcı bir çalışmada yer alan diğer öğeler kadar önemlidir.” (D’Amassa, 2009, s. 7). Dünya edebiyatından Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe*, Stevenson’ın *Defne Adası*, Alexander Dumas’ın *Üç Silahşörler* adlı eserleri ile Türk edebiyatında Ahmet Mithat Efendi’nin *Hasan Mellah*, Hüseyin Fellah ve *Dünyaya İkinci Geliş* adlı eserleri macera türündeki eserlere örnek gösterilebilir.

Macera kitapları; heyecan, gizem ve merak duygusu olan çocuklar için önem taşımaktadır. Ergenlik çağındaki çocuklar heyecan arayışı içerisinde. Bu dönemde macera kitapları kız ve erkek çocukların ilgisini çekmektedir. Sürekli devam eden akıcılıktaki bir roman, çocuğu kendisine çeker ve okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur. Çocuklar günlük hayatta yaşamak istedikleri macerayı kitaplarda bulabilir ve merak duygularını bir nebze de olsun dindirebilir. Bu bağlamda çocuğun kitapta geçen olayları anlaması ve yaşamında karşılaştığı maceralar ile kitap arasında bir bağ kurup ders çıkarması, örnek alması, fikir sahibi olması gerekmektedir. Çünkü macera kitaplarında yaşananlar, çocuğun gerçek hayatında yaşayacakları ile benzerlikler gösterebilmektedir.

“Kısa cümleler, polisiye ve macera olaylarının akısını hızlandırmada, daha çok diyaloglarda kullanılır. Uzun cümlelerden ise, entrika ve maceranın açıklanılmasında yararlanılır” (Yiğit, 2005, s. 146).

“Polisiye, macera romanları ve filmlerinin, aşırılığa kaçmayan muhteva taşıdığı ölçüde; özellikle ilk gençlik dönemlerindeki çocukların üzerindeki olumlu etkileri olduğu da açıklanır. Çocukların kaliteli polisiye romanlar okumasının onlara cesaret kazandıracağı belirtilir” (Yiğit, 2005, s. 178).

Macera romanlarının ilk gençlik dönemi okurların gelişimi üzerinde olumlu etkisi olabileceği vurgulanmaktadır. Bu etkinin olayların ortaya çıkışı, gelişimi ve çözümünde hissedilen gerilimle ilgilidir. Bu gerilimi yaratan sorunun çözümü de çocukların düşünme biçimlerine olumlu etki edecektir:

“Serüven kitaplarında çoğunlukla bir kahramanın çevresinde gelişen olaylar, giderek artan ve sonunda çözülen bir gerilime sahiptir. Bilinmeyen bir çevre, bu çevrenin kendine özgü yeni ve alışlagelenin dışında özelliklerle biçimlenmesi, gerilimi ve heyecanı belli bir düzeyde tutma işlevini yerine getirir. Bu gerilime bağlı olarak serüven kitapları her zaman en kolay okunan türde kitaplardır. Bu özellik iyi bir çocuk kitabından beklenenlerden bir tanesidir. Çünkü çocuğun özdeşleşerek okuduğu görüşünü anımsarsak, çocuk, kitabın kahramanı ile birlikte düşleyemeyeceği türde heyecanlı olaylar yaşayacak ve okuma ile yeni dünyaların nasıl keşfedildiğini öğrenecektir” (Dilidüzgün, 1996, s.96).

Macera kitaplarının en önemli özelliklerinden biri yukarıda da belirtildiği gibi çocukların asla yaşamayacağı türde heyecanlı olayları deneyimlemesine fırsat yaratmasıdır. Bu da çocuğun hayal gücünün gelişimine katkı sağlayacaktır.

1.9.2. Bilim Kurgu

Bilim kurgu konulu romanlar diğer türlere göre biraz daha geç hayatımıza girmiş ve yaygınlaşmıştır. Uzaydan, bilim ve teknolojiye dayalı olarak yazılan bu romanlar, çocukların hayal güçlerinin gelişmesi açısından önemlidir. Süper kahramanların olduğu fantastik romanlar da bilim kurgu konulu romanlar ile yakın ilişki içerisinde. Bilim kurgu romanlarının başlıca faydalarından biri de çocukların geleceğe dair vizyon sahibi

olmalarına katkı sağlamasıdır. Bu durum, çocukların hayal güçlerini ve fikirlerini geliştirmeleri açısından oldukça faydalıdır. Bilimin getirdiği yenilikler ve bilimin gelecekte ne kadar gelişmiş olacağı öngörüsü ile ilgili anlatılanlar da çocuk okurun dikkatini çekecektir. Çocukların gelecekte yapmak istedikleri icatlara, gezmek istedikleri dünyalara atacakları ilk adımlardan biri bilim kurgu romanları ile hayat bulur. Çocuklar için bilim kurgu konulu romanların faydalarından bir diğeri de bilim ve teknoloji alanlarında ilerlemelerin olduğu konulara ilgi duymalarını sağlamaktır. Teknoloji veya bilimsel gelişmelerin etkilerini çocukların daha iyi anlayabilmesi açısından bilim kurgu konulu eserler oldukça önemlidir.

Bilim kurgusal konulu çocuk edebiyatı eserleri için Recep Nas düş gücüne katkısı üzerinde durur:

“Çocukların düş gücü engel tanımaz. Düş kurarlar alabildiğine. Uçmayı, görünmez olmayı, olağanüstü güçler, yetenekler edinmeyi düşlerler. Nasılı, nedeni yok bunun. Meraklıdır, öğrenmek isterler her şeyi. Başlarından akıl almaz olaylar geçmesini, onlardan da başarıyla sıyrılmayı isterler. Çocukların bu özlemlerini günümüzde belki de en iyi bilim kurgu yapıtları karşılayabilir. Bilimkurgu gerçeklerden yola çıkarsa da düş gücünün egemen olduğu bir yazın alanıdır” (Nas, 2014, s. 324).

Bilim kurgunun edebiyatta olduğu kadar sinemada da çocuklar tarafından ilgi gördüğü bilinmektedir. Çocukların hayal güçlerinin gelişimi, olaylara farklı açılardan bakabilmeleri, mantık yürütebilmeleri açısından önemlidir. Aynı zamanda çocukların bilimle tanışması ve bilime yönelmesi açısından değerlidir. Düzenli Gür’ün bu konuda söylediklerine değinmekte fayda vardır:

“Bilim kurgu, edebiyat alanındaki konumu bakımından düş gücünün sınırlarının olmayışı, bilimsel öğelerle bezeli arka planı ve çocukların macera tutkusunu karşılamasıyla onların ilgisini çekebilecek konular barındırır. Çizgi film ve masallar düşünüldüğünde çocuklara çok da uzak olmayan bir türdür. Yetişkin bir okur, çocukluğuna ilişkin unutamadığı, bilimkurgu içerikli bir yapıt bulunduğunu fark edebilir” (Düzenli Gür, 2021, s.3).

“Bilimkurgu türünün sınırları aşan yapısı, çocuk okurların düş gücünün sınırsız oluşuyla aynı düzlemi paylaşmaktadır. Gerçekçi edebiyatta ele alınamayacak birçok konu bilimkurgu türünde, bilimi kurgu içinde harmanlayarak anlatılır. Bilim kurgu bu yönüyle

bilime merak duyan çocukların edebiyatla da yakından ilgilenmesini sağlar” (Düzenli Gür, 2021, s. 6).

“Bilimkurgu yapıtları temel bir izlek çevresinde, diğer izleklerden de izler barındıran bir yapıda kurgulanabilir. Bu işleyişi, zihin haritalarının dallara ayrılan yapısı gibi düşünmek olasıdır. Örnek vermek gerekirse temelde uzay izleğinden yola çıkılan bir yapıtta farklı gezegenler, makineler, dönüşüm geçirmiş canlılar gibi konuyla ilişkili başka öğelere de yer verilebilir” (Düzenli Gür, 2021, s. 8).

Bilim kurgu konulu eserlerin ülkemizde kayda değer derecede var olduğunu söylemek mümkündür. Daha önce de belirtildiği gibi bilim kurgunun televizyon aracılığıyla da hayatımızda olmasının bir katkısı vardır.

“Çocuk edebiyatının 1960’lı yıllardan sonra ülkemizde önemsenmeye başladığı ve ayrı bir edebi alan olarak değerlendirildiği göz önünde bulundurulursa, bilim-kurgu ve fantastik türünün ülkemiz çocuk edebiyatı alanında hızlı bir gelişme gösterdiği söylenebilir. Bunda fantastik ve bilim-kurgu ve fantastik türünün masalsı motiflerle süslü olmasının etkisi büyüktür. Bunun yanında televizyon, sinema ve çizgi romanlarda çoğunlukla bu türün hâkim olması da gelişmeyi desteklemektedir” (İnneci Bozkaplan, 2010, s. 7).

Günümüz dünyasının teknolojik ve bilimsel gelişmeleriyle koşut olarak roman konularının da değiştiği söylenebilir. Bu açıdan çocukların, uzay ve teknoloji gibi konulara yönelmeleri de çağın gereği olarak değerlendirilebilir.

1.9.3. Felsefi

Felsefi içerikli romanlar çocukları merak etmeye, araştırmaya, soru sormaya, düşünmeye, yorumlamaya, olaylara farklı açılardan bakmaya teşvik eder. Çocuklar, okuma yaparken düşünmeyi alışkanlık haline getirirler. Felsefi içerikli romanlar çocukların hayallerini uyarır ve onların fikirlerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu tür romanlara ilgi duyan, yani felsefe ile ilgilenen çocuklar bu dünyayı anlamının, daha iyi tanımanın yolunun soru sormaktan geçtiğini bilirler. Felsefi konulu romanlar; çocukların karşılaştıkları olaylara göre bir düşünce yürütebilmesine, düşünceyi

anlamlandırabilmesine, farklı açılardan bakabilmesine, soru sormasına yardımcı olur. Bu yolla çocuklar felsefe ile aralarında bağ kurmuş olurlar.

Düşünmenin ve anlamının çocukların eğitimi üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Dolayısıyla “Bir edebî eser, sadece duygulandırma seviyesinde kalmamalı, sadece psikolojik birtakım analizlerle yetinmemeli, kişiler ve olaylar bazında da olsa, eserin anlam bütünlüğünü sağlayacak gizli bir varlık felsefesi, bir metafizik ortaya koymalıdır” (Öktem, 2010, s.5). Bu tür eserlerin çocuklara ulaştırılması önemsenmekte ve üzerinde araştırmalar yapılmaya devam etmektedir. Bu açıdan biçim ve içerik hakkında da fikirler öne sürülmektedir:

Felsefî romanlarda, hem biçim hem içerik birlikte önem kazanırlar. İşte, felsefe ile sanat, özellikle de edebiyat arasındaki ilişki, bariz bir şekilde, tam da bu noktada ortaya çıkar. Böylece, felsefenin soyut kavramlarıyla ifadesi güç olan, duygusal insan yaşantıları, edebiyatın anlatımı ile somutluk kazanır” 7 (Öktem, 2010, s. 7).

Felsefe konulu romanlarda verilmek istenen mesaj doğrudan da verilebilir veya bir kurgu ile mesajı çocuğun kendi kendine anlaması da beklenebilir. Romanda verilen mesajlar eğer kurgu ile verilecekse kurgunun çocuk okurun düzeyine uygun olması ve çocuğun mesajı algılamasına yardımcı olması önemlidir. Her iki koşulda da eser, çocuğa faydalı olacaktır. Karakaya'nın çocuk edebiyatı ve felsefe üzerine sözlerine dikkat çekmek istemekteyiz:

“Son yıllarda çocuk edebiyatı içinde çocuk felsefesinin önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Bu tür eserler edebi kurgu aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak çocuk felsefesini konu almışlardır. İlk grup eserlerde kurgu içerisinde doğrudan felsefî bilgi, ikinci grup eserlerde dolaylı olarak felsefî bilgi veya mesaj verilmektedir. Bu tür eserler işlevleri bakımından incelendiğinde: kurgu içerisinde doğrudan felsefî bilgi veren eserlerin edebiyatı araç olarak kullandığı, felsefe ve eğitimin amaç olduğu görülecektir” (Karakaya, 2006, s. 15).

Felsefe konulu kitaplar çocukların muhakeme yapma ve problem çözme yeteneğini geliştirecektir. Soru sorma isteği oluşturacak aynı zamanda cevap verme yeteneğini de geliştirecektir. Bu noktada aileye ve öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Felsefe yapabilmek, yapılan felsefeyi anlayabilmek; çocuğun bilişsel gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda Karakaya'nın “Çocuk

Felsefesi Ve Çocuk Eğitimi” başlıklı makalesinde bu konuda oldukça ilgi çekici açıklamalara yer vermektedir:

“Resmî olarak ilk defa Avusturya’da 1982 yılında Amerikan modeli esas alınarak Dr. Daniela Camhy tarafından uygulama yapılmıştır; öncelikli olarak ilköğretim okullarında çocuklarla felsefe yapma veya felsefeyi çocuklara tanıtmaya çalışmaları yapılmıştır. Almanca dil derslerinde dilbilgisi yerine felsefe yapmak tercih edilmiştir. Çocuklara güncel hayatta fazla kullanmayacakları teorik bilgiler yüklemek yerine mantıklı düşünmeyi öğretme, sorun çözme yollarını ve kendi düşünceleri üzerinde düşünmeyi öğretme yolu seçilmiştir” (Karakaya, 2006 s. 29).

Karakaya bu konuda öğretmenlerin önemli rolü olduğuna da dikkat çekmektedir:

“Felsefe yapmak veya düşünsel içerikli konuşmalar yapmak öğretmen için yeni bir görevdir. Bunun için öğretmenler konu hakkında iyi bilgilenmeleri, çocuklarla felsefi konuşma yapabilecek bir konuma gelmeleri gerekmektedir” (Karakaya, 2006 s.31).

Çocuğun hayatına kısa süreli değil uzun süreli bir katkısı olacağı düşünülen felsefe konulu romanların nasıl bir tutum geliştireceğine dikkat çekmektedir:

“En nihayetinde felsefe, kişiye bütünlüklü ve eleştirel bakış açısı, etik kaidelere bağlılık ve zihin berraklığı şeklinde geri dönecek olan bir tutum eğitimidir. Bu bağlamda ‘felsefe tutum’ ile kast edilen, aslında felsefenin nihai amacından başka bir şey değildir” (Dirican, Deniz, 2020, 423).

“Felsefe çocuğun kendisini, ailesini, dünyayı, davranışları, okuduğu metni daha iyi anlamasına ve tanınmasına yardımcı olur. Çocuklar için felsefe eğitimi, bir metinden hareketle tekilden genele doğru giden bir sorgulamayı ve o metni kavramsal açıdan tartışmayı sağlamaktadır. Bu eğitimde kullanılacak çocuk romanları, kısa hikâyeler, şiirler, gazete haberleri, denemeler gibi metinlerin seçimi önemlidir” (Özkan, 2020, 53).

Felsefe etkinliklerinin veya programlarının amacı, kişilerin felsefeyle ilgili düşüncelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Felsefe, öğrencilerin kendilerini daha iyi tanıyabilmelerini ve benimsemiş oldukları tutumun doğru olup olmadığı ile ilgili bir düşünce sistemi geliştirmelerini sağlar. Çocukların farklı düşünceleri dile getirebilmelerini ve felsefe yapmalarını sağlamak, kişinin zihnini kullanması, bireysel ve

toplumsal sorunlara yönelik çözümler araması felsefenin temel amaçlarındadır. Bu bağlamda felsefe tutumu, sorgulamaya dayalı bir düşünce sistemi inşa etmeyi hedeflemektedir. Bütün bunların yanında, felsefe öğrenimi sadece bilgi aktarımı değildir. Felsefe, çocukların kendilerini ifade etme güçlerinin artırmasına ve bireysel duruşlarının gelişmesine yardımcı olur. Felsefe yapan çocuk düşünmeye dair pek çok becerisini de geliştirmiş demektir. Bunlardan birisi de eleştirel düşünmedir. Demir Çelebi'nin bu görüşlerine yer vermekte fayda görülmüştür:

“Çocuklarla felsefe yapmanın temelinde eleştirel düşünme yatmaktadır. Çocuk felsefesi, okullarda öğrencilere sunulan eğitimin ezberci metottan uzak ve çocuğu gerçek hayata hazırlayacak biçimde olmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Çünkü çocuğun gerçek hayata hazırlanması, ancak onun düşünmeyi düşünmesi ile gerçekleşir. Eleştirel düşünme sadece bir süreç değildir. Eleştirel düşünme sonucunda bir söylem yahut herhangi bir iş gibi ürünün çıkması beklenir. Eleştirel düşünme ile bilgi, anlamlı bir değişim için kullanılır” (Demir Çelebi, 2017, s. 6).

Eleştirel düşünebilmek için çocukların öncelikle eleştirel düşünmeye hazırlanmaları gerekir. Eleştirel düşünmenin temelinde ise değerleri sorgulayan ve yorumlayan bir şekilde bir eylem yatmaktadır. Eleştirel düşünmeyi öğrenmek ve bunu uygulamak, yetişkin bireylerin hayatında geçerli olduğu gibi çocuklar için de geçerli ve önemlidir. Eleştirel düşünce alanında öğrenciye konular hakkında bilgiler verilmelidir. Çocuk felsefesi, çocuğun düşünce ve davranış biçimlerinin özgürlükçü bir şekilde gelişmesi için gerekli koşulların sağlanmasını amaçlamaktadır.

1.9.4. Tarihi

Tarihi roman TDK'de şu şekilde tanımlanır: “Başlıca kişileri ve olayları tarihten alınan roman, tarihsel roman.” Tarih konulu romanlarda olaylar ve kişiler gerçek olabileceği gibi yazar, hayal gücüne bağlı olarak kurgular da yapılabilir. Çocukların tarihi merak etmesi, araştırması, öğrenmesi bağlamında tarihi romanlar önemli bir yere sahiptir.

Tarih konulu romanlar, çocukların tarihi daha iyi anlamasına ve olaylara daha gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşabilmeleri için de son derece faydalıdır. Tarih konulu romanlar, çocukların tarihsel ve sosyal bilgileriyle ilgili düşüncelerini geliştirmesine

yardımcı olur. Özellikle de okuyucuların tarih konusunda zevk aldığı ve ilgili olduğu dönemlerde gerçek olaylarla uyumluluk sağlanması gerekmektedir.

Türk edebiyatında Namık Kemal’in *Cezmi* adlı romanı tarihi romana örnektir. “Bu öykü ve romanlar tarihsel olayları işlerler. Bu yapıtlar, kuşkusuz, yurt sevgisi, ulusal bilinç kazandırmakta dolaylı işlev üstlenirler. Ama bu iş özen ister. Bir çeşit yapıtlar üstünlük duygusu, dar ve ırkçı bakış, savaş yanlılığı aşılamamalıdır” (Nas, 2014, s.332). Tarihi romanlar çocukların ülkesinin ve dünyanın geçmişte neler yaşadığını öğrenmesi, ders çıkarması açısından değerlidir. Tarih konulu romanlar da felsefe konulu romanlarda olduğu gibi verilmek istenen mesaj doğrudan verilebileceği gibi bir kurgu içerisinde de sunulabilir. Tarih konulu kitaplarda çocuklar için örnek alınabilecek kahramanlar bulmak mümkündür. Tarihi romanın ortaya çıkışı ve ilgi toplamasının da belli başlı tarihsel nedenleri vardır:

“1980 sonrasında tarih-roman ilişkisine farklı bir boyut kazandıran tarih malzemeli romanlar yazılır. Bunda o güne kadar bir bilim olarak kabul edilmiş tarihe bakış açısının değişmesinin önemli bir rolü vardır” (Argunşah, 2002, s. 19).

“Romanın dünyasında özellikle tarih ve tarihilik söz konusu edildiğinde de unutulmaması gereken bu defa tarihi gerçekliğin kurgusal bir gerçeklikle değiştirildiğidir. Tarihi malzemeyi kullanan yazarlar tespit edilebilmiş bir tarihi gerçeklikten hareket ederler. Fakat tarih biliminin verilerine bağlı kalmak zorunda değildirler.” (Argunşah, 2002, 17).

Tarihin romanlarda etkili kahramanlar yaratılması için iyi malzemeler sağladığı söylenebilir. Çocuklar bu kahramanlar yoluyla, tarihe sempati duyar ve okuma alışkanlıkları güdülenir:

“Geçmişteki günlük yaşantıların tasvirini yaparak tarihsel figürleri daha canlı kılan tarihsel roman, değer aktarımı ve ulusal bir tarih bilincinin yaratımında okul dışı tarih öğretimi için etkili bir eğitim/öğretim aracı olabilir. Bireylerin eleştirel düşünce becerilerini sekteye uğratmayacak, kaba ideolojik yaklaşımların dışında bir söylemle tarihsel gerçeklere atıfta bulunacak, onların zihinsel ve özellikle de duygusal gelişimlerine katkı sağlayabilecek tarihsel romanlar, eğitim açısından önemli bir değere sahiptir” (Şimşek, 2006. 75).

Belirli bir olayın ya da dönemin aydınlatılması açısından tarih araştırmaları büyük önem taşımaktadır. Çocuklar büyük ansiklopediler araştırmaktan pek hoşlanmazlar bu sebeple çocukların tarihi olayları öğrenmeleri açısından tarih konulu romanların kendi yaşlarına uygun olarak yazılması gereklidir. Aytaş'ın şu sözlerine dikkat çekmek gerekir:

“Tarih her dönemin vazgeçilmez anlatım kaynağı olmasından ötürü çocukların ve çocuk edebiyatının da her zaman ilgisini çeker. Günümüzde çocuk edebiyatı ile ilgili tanım ve algılarda değişme ve farklı anlayışlar olsa da artık bilimsel anlamda bir çocuk edebiyatı sınırlılığının olduğu ve bu sınırlılıklar çerçevesinde eserler kaleme alındığı bilinmektedir. Kurgusal çocuk edebiyatı ürünlerinde birçok kaynaktan söz edilmekte ve bu kaynakların başında da tarih ilk sırada gelmektedir. Konusunu tarihten alan çocuk romanlarında iki temel yaklaşım söz konusudur: Bunlardan birisi tarihin akışı ve sürecine tabi olmak, diğeri de bu sürecin kurgulanarak yeniden ele alınıp fantastik hale getirilmesidir” (Aytaş, 2021, s.1)

“Özellikle çocuklar için kaleme alınan tarih konulu romanlarda iki temel gösterge ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, tarihin akış sürecine sadık kalınması, diğeri de bunun kuru tarih bilgi yığınından kurtarılarak zenginleştirilmesidir” (Aytaş, 2021, s.4).

“Tarih konulu romanlar, çocukların bu zaman içinde ortaya çıkan değişiklikleri, yükseliş ya da çöküşleri görmelerine de fırsat verir. Bununla birlikte, hangi dönem ve zamanda olursa olsun, insanlığın evrensel ihtiyaçlarının hiçbir zaman değişmediğini de görür. Bütün insanlar hangi devrinde yaşamış olursa olsunlar; saygıya, sadakate, sevgiye, özgürlüğe, güvene ihtiyaç duyar ve bunları isterler. Çocuğun bunları görmesi, geçmişle olan bağıını kuvvetlendirmenin yanında geleceğine de daha güvenle bakmasına zemin hazırlar” (Aytaş, 2021, s.5).

Tarih ve edebiyat arasındaki ilişkiyi iyi kurmak gerekmektedir. Tarihi bir olayın anlatımı yine çocuğun yaşına göre yapılmalıdır. Yetişkinlerle çocuklar arasında bir fark olduğu, yetişkinler için yazılan tarihi kitapların çocuklar için uygun olmayabileceği mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Tarihi konulu eserler, yazılırken çocuğun yaşı dikkate alınmalıdır. Çocuğu olumsuz etkileyebilecek anlatımlardan kaçınılmalıdır. Edebiyat, tarih ve çocuk ilişkisi konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Erol bu konu ile alakalı şöyle söyler:

“Tarih ve edebiyat bilimcilerinin eğitim ve öğretimde kullandıkları dil ve semboller farklı olsa da her iki bilim çevresinin ve öğretici kadrosunun da ilgili bulunduğu öznenin insan olduğu gerçeği unutulmamalı; bu disiplinlerin “insan-dönem - vaka” ortak paydasında birleştikleri hususu de gözden kaçırılmamalıdır. Edebiyat alanında bir edebî tür olarak anlam kazanmış romanın tasnifi, daha çok işlediği konuya göre gerçekleştirilir. Bu tasnifte tarihî romanlar, tarihî karakterleri ilham kaynağı olarak kullanan, konusunu tarihî olaylardan seçen ve türün gerektirdiği dil ve anlatıma dayanan eserler olarak ifadesini bulur. Bu tür eserler, tarihî olayların insan açısından sonuçları üzerinde yoğunlaşır. Bu uğraşı alanı, insanın tarih boyunca farklı serüvenler içerisindeki yerini, eşya ve kâinat karşısındaki duruşunu, eylemlerini, amaçlarını, olaylar karşısındaki tepkisini, zaman içinde uğradığı değişim ve dönüşümünü ortaya koyması bakımından önemlidir” (Erol, 2012, s. 61).

1.9.5. Romantik (Duygusal)

Duygusal içerikli kitaplar çocuğun daha çok iç dünyasına inmeyi hedefler.

“Bu nedenle aşk romanları genellikle kızlar ve erkekler arasındaki ilişkilerle ilgili meselelerle ilgilenir. Okuyucuyu bir romantizmin yarattığı dünyaya dâhil ederler. Ayrıca aşk romanları birçok genç okuyucunun toplumsal ideallerini ve kişisel hedeflerini canlı bir şekilde tasvir eder; bu şekilde geniş bir okuyucu kitlesi çekerler (Mwangi, 1992, s.1).

“Krontiris ve Caroline Lucas gibi feminist eleştirmenlerin, Wright'ın Rönesans romantizminin öncelikle kadınların okuması olduğu yönündeki görüşünü yürekten benimsemeleri dikkat çekicidir” (Hackett, 2000, s. 5).

Romantik konulu eserler denildiğinde genellikle genç kız edebiyatı aklımıza gelmektedir. Genç kızların çoğunlukla ergenlik dönemlerinde kendilerinden bir parça buldukları ya da bulmak istedikleri için okumayı tercih ettikleri romantik konulu kitaplar onların kişisel gelişimleri, kitap okuma alışkanlığı kazanmaları açısından önemlidir. Bu eğilimin genellikle yaygın olarak kabul ediliyor olması “Genç Kız Edebiyatı”nın ortaya çıkmasına neden olmuştur:

“Aynı zamanda Genç Kız Edebiyatının, genç kızların yaşamında sadece kısmi bir rol oynadığı düşüncesi de yanlıştır. Gerçi genç kızların başka tür kitaplar da okudukları doğrudur; örneğin, macera kitapları belli bir okuma alışkanlığına ulaşan genç kızlar için

kendilerine yönelik kitaplar kadar olmasa(ya da onun yerini doldurmaya) bile önemli bir yer tutar.” (Neydim, 2006, s. 105).

Romantik/duygusal kitapları sadece genç kızların okuduğunu söylemek de pek doğru olmayacaktır. Tüm dünyada romantik/duygusal eserlerin okunduğu ve çeşitli kesimlere hitap ettiği söylenebilir. Fakat çocuk ve gençlik edebiyatı bağlamında bu tür kitapları kızların daha fazla tercih edip etmediklerini araştırmak bu çalışmanın amaçları arasındadır.

1.9.6. Gülmece (Mizah)

Mizah konulu kitaplar okuma alışkanlığını geliştirir ve çocukların duygu durumlarına göre değişen mizah yönlerini tanımalarına yardımcı olur. Kitap okurken eğlenen çocuğun, kitapla arasındaki bağın güçleneceği söylenebilir. Mizah konulu kitaplar, çocukların farklı bir bakış açısı kazanmasına yardımcı olur, gülme ihtiyacını karşılar ve mizahi yönlerini geliştirir. Mizah içerisinde eleştiriyi, ironiyi, yaratıcılığı barındırır. Bu yönlerden gelişme çağındaki bir çocuk için faydalıdır.

Mizahın çocuk kitaplarında yer alması, bireylerin duygulanmalara ve sosyal ilişkilere açık olmasına ve kendi görüşlerini değiştirmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle mizah, duygusal ve eğitici bir anlatım aracı olarak yeterince kullanılmalıdır. Mizah, çocukların kendilerini anlayabilmelerine yardımcı olur. Mizahi anlatım ve tasarım, çocukların ilgisini çekerek onlara başarılı bir eğitim imkânı sağlamaktadır.

“Mizahın en temel işlevinin güldürme ya da bir diğer tanımla eğlendirme işlevi ile öne çıkması, aynı zamanda çocuk okurda eleştirel düşünce, yaratıcı çözüm önerileri ve problem çözme gibi becerilerine katkı sağlaması bakımından, çocuk kitaplarında mizahi öğelere yer verilmesi ve mizahi anlatımın olanaklarından yararlanılması gerektiği düşünülmektedir. Öte yandan özdeşim kurduğu bilinen çocuk okur açısından çocuk yazınında mizahın kullanımı, çocukta okuma kültürü edindirme bakımından da kitap-çocuk bağının etkili ve sağlam kurulmasında da önemlidir” (İnce Samur ve Arıkan, 2018, s. 180).

Hayatın zorluklarından, korkularından, olumsuzluklarından kaçmak isteyen çocuk için mizahi konulu kitaplar bir kapıdır. Çocuğun hayata olumlu bakabilmesinde önemli bir rol oynar.

“İyi bir mizah anlayışı, çocuk ve ergenlerin hayatına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu faydaları zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel faydalar olmak üzere dört ana grup altında toplamak mümkündür” (Akıncı, 2015, s. 16).

“Mizahı stres, korku ve zor durumlarla başa çıkmada etkili bir araç olarak kullanacağını öğrenen çocuk, sıkıntılı bir anında olaylara karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmekte ve sorunlarını çözebilmektedir. Bu durum çocuğun sadece sorunların üstesinden gelmesinde değil, yaşamının ilerleyen yıllarında da sağlıklı bir psikolojiye sahip olmasına katkı sağlamaktadır” (Akıncı, 2015, s. 19).

“Ülkemizde çoğu kez erken yaşlardan itibaren yalnızca akademik becerilerin ön plana çıkarılıp, sosyal duygusal gelişim ile kişilerarası iletişim becerilerinin ihmal edildiği düşünüldüğünde, mizah içeren resimli çocuk kitapları ile çocuklarda mizah gelişimine yönelik eğitimlerin bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir” (Akıncı, 2015, s. 84).

Sözcüklerle yapılan mizahın resimlerle de desteklenmesi çocuğun dikkatini çekecek, hayal gücünün gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu resimlerin profesyoneller tarafından çizilmesi gerekmektedir.

“Resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerde bulunan mizahi unsurlar ve bunların çocukların mizahi gelişimine uygunluğu çocukların kitap sevgisinin, kitap okuma alışkanlıklarının temelinin oluşmasında büyük önem arz etmektedir. Resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin çocukların mizahi gelişimine uygunluğu açısından incelenmesinin ailelere, alanda çalışan profesyonellere ve yazarlara farklı bir bakış açısı kazandırması yönüyle önemlidir” (Aslanyürek, 2021, s. 2).

Diğer roman konularında olduğu gibi mizah konulu eserlerde de çocuğa görelilik ilkesi esas alınmalıdır. Yetişkinlerin ve çocukların güldükleri şeyler farklı olabilmektedir. Çocuklara göre gülme ögesinin anlamlı olması gerekmektedir.

“Yazarlar, yapılan çalışmalar doğrultusunda bilinçli olarak çocuk mizahı ve yetişkin mizah biçimlerini ayırt ederek kitaplarını oluşturabilir. Böylece öğretmenlerin ve ailelerin çocukların bilişsel gelişim evrelerinin farkında olarak gelişim evrelerine göre kitap seçme olanağı tanınmış olacaktır” (Karababa ve Alamdard, 2017, s. 344).

Çocuk kitaplarında gülmeyi yansıtmının önemli bir yeri vardır. Çocukların anlayabileceği şekilde gülmeyi kullanmaya dikkat edilmelidir. Çocuk kitaplarında gülme, birçok alanda farklı anlamlandırmalara yol açar. Çocukların yaşadıkları duygusal ve fiziksel olaylar hakkında şaşkınlık duyması gibi durumlarda gülmeyi seçerler.

“Çocuk kitaplarındaki gülme öğeleri seçiminde özenli davranılması gerekir. Yetişkinlerde kültür ve eğitim bağlamında gülme, bireye göre farklılık gösterirken çocuklarda bu durum çok farklıdır. Çocukların eğitim, kültür farklılıklarının yanında yaşları da gülme öğelerini farklı anlamlandırmasının bir nedenidir” (Anılan, 2020, s. 4).

“Mizah, gülme kavramları Türk edebiyatında, tarihsel süreç içerisinde kültürel bağlamda ele alınırken din ve saray olgusunun etkileri görülür. Kullanılan kavramların Arapça ve Farsça kaynaklı olması dil etkileşimi ile ilgilidir. Ayrıca siyasi süreçler de mizah unsurunu etkileyen durumlardır. Ancak Türk edebiyatında genel anlamda mizah ve baskı kelimeleri yan yana getirilebilmektedir” (Anılan, 2020, s. 31).

Ergenlik döneminde olan çocuğun bazen çevresinden, okulundan, derslerinden sıkılması mümkündür. Bu dönemde mizah kitapları çocuklar için bir eğlence aracı olacaktır. Okul öncesi ve ilkokul döneminde çocukların konuşma, dinleme ve yazma yetilerinin gelişimine ilişkin içinde mizahi öğeler bulunan çalışmalar da yapılabilir.

“Okul ortamlarında veya farklı sosyal merkezlerde kitap merkezli çalışmaların gerçekleştirilmesi ergen gruplarını motive edebilir. Sıkıcılığı önlemek adına mizah dergilerinin bu dönem için işlevselliği bir hayli fazladır. Çünkü bu yaş gurubunun bu tarz zekâ egzersizlerine karşı ilgili olduğu görülmüştür” (Çiftçi, 2013, s. 135).

1.9.7. Düşsel (Fantastik)

“Fantastik konulu romanlar, dünyanın gerçekliğinden sıkılan çocuklar için farklı dünyalarda farklı maceralar yaşamanın nasıl bir şey olduğunu hayal ederek deneyimlerine fırsat sağlayacağı için hayal gücünün gelişmesine katkı sağlar. Çocukların modern yaşamın kısır döngüsü içerisine hapsolmek yerine fantastik, masalsı dünyanın sınırsız olanaklarını sunan haz verici bir oyunlarıyla vakit geçirmeleri mümkündür” (Akın ve Tunç, 2020, s. 7).

Böylece, “Fantastik çocuk yazını, gerçek dünyanın sınırları içerisinde çözölemeyen durumları, fantastik dünyanın sınırsız olanakları ile çözüme kavuşturma, çocuk okura rehberlik etme işlevlerine sahiptir.” (Akın ve Tunç, 2020, 7). Bunun çocuk üzerinde farklı bir takım yararları olması kaçınılmazdır:

“Gerçeklik ile düş arasındaki ince çizgide var olan fantastik, her iki boyutu da algılayan çocuklar için temel gereksinimdir. Fantastik, düş kurma yoluyla salt gerçeklikten sıyrılarak düşsel mekânlarda, belirsiz bir zaman diliminde, düşsel rolleri benimseyerek farklı bir âleme geçişi tanımlamaktadır. Fantastik çocuk yazını, masalsı bir dünyaya geçiş ile gerçek yaşam düzleminde gösterilmesi olanaksız olanı göstererek farkındalık yaratma amacındadır. Olağanüstü zamanlarda olağanüstü rollere bürünme olanağı sağlayan fantastik, çocuk okurun düşünme yetisini geliştirmektedir” (Akın ve Tunç, 2020, 1).

Çocuk kitaplarındaki fantastik yolculuklar, çocuğun ruhunda öğrenme ve merak duygusunu uyandırır. Okurun fantastik dünyada farklı yolculuğa çıkması hayal gücünü canlandırır, duyguları ve sezgilerini çeşitlendirir değiştirir, geliştirir.

“Okur, fantastik kitap okurken bilerek ve isteyerek mantığını bir kenara koyar, duyguları ve sezgileriyle gerçeküstü, büyülü, gizemli ve olağanüstü bir dünyada yolculuk eder. Fantastik yolculuk okura haz ve heyecan verir. İşte fantastiği yıllarca ayakta tutan da bu hazdır” (Kara, s. 71).

Çocuk ve gençler için fantastik kitaplar, filmler hayal güçlerinin gelişmesine zemin hazırlar. Fantastik konulu eserler, insanların gerçeküstü dünyayla ilişkilerini şekillendirerek onları daha zengin ve anlamlı hale getiren unsurlardan biridir. Fantastik konulu eserler, çocuğu fantastik bir gezegene götürür, gerçek dünyada yaşayamayacağı deneyimler yaşamasına, göremeyeceği unsurları hayal etmesine yardımcı olur. Bu durum, kitapların ve filmlerin çocuklar tarafından da sevilmesine neden olur. Çünkü bu tür eserlerde çocukların kendi kendilerine şu soruyu sorması teşvik edilir: “Bilinen gerçeklerin dışında başka hayatlar var mı?” Bu soru çocukların düşünme becerisine ve hayal güçlerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

“Bilinen en eski yazılı destan olan ve yarı tanrı-yarı insan olan Gılgamış adlı kraldan adını alan Gılgamış Destanı’nda da kralların ömür süreleri, ölümsüzlük otu vb. fantastik

ögelerden söz edilebilir. Eski Yunan’da, Yunan mitolojisinden Homeros’un Odyseeia Destanı’ndaki tek gözlü dev canavar “Kiklop Polyphemos”, eski Yunan ve Roma’da halk hikâyelerinde hayalet ve periler, yine karşımıza çıkan fantastik ögelerden yalnızca bazılarıdır” (Asutay, 2015, s. 645).

Eski ve modern dönemlerin fantastik kültürünü okuyan çocuğa, fantastik öğelerin içeriği hakkında bilgi verirken, bir yandan da bu öğeleri anlamlı kılan unsurlara odaklanmak gerekmektedir. Ülkemizde fantastik roman ile bilim kurgu romanlarının birbirine karıştırıldığını söylemek yanlış olmaz. Bu tür, Türk edebiyatına çevirilerle gelmiştir. Türk yazarların Giritli Aziz Efendi’nin *Muhayyelat* adlı eseri örnek gösterilebilir.

Fantastik edebiyatın etkisi günümüzde oldukça yaygın olup çizgi romanların da fantastik türünün ülkemizde ve dünyada gelişmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Ayrıca fantastiğin bir tür olarak edebiyatımıza girip yerli eserler verilmesini sağlamada okul çağında bu türün öğretilmesinin önemli bir yeri vardır. Unutmayalım ki roman ve hikâye de edebiyatımıza çevirilerle gelmiş, sonraları yerli eserler üreilmeye başlamıştır. Teknoloji ve bilimin, görsel işitsel sanatın hâkim olduğu bu çağda fantastik her daim kendine yer bulacaktır. Dolayısıyla çocuk destan, masal gibi kendi kültürüne ait fantastik öge içeren metinlerle kendi fantastik dünyasını keşfetmeli, yazılarında bunları kullanmalıdır (Hatipoğlu, 2019, s. 4).

Çocuğun kendi dünyasından çıkıp farklı dünyalara, evrenlere yolculuk yapması oralarda hayal dünyasında maceralar yaşaması duygusal gelişimi için önem taşır.

“Yetişkinler için üretilen kitaplar arasında fantastik türde kitapların yaygın olmasına karşın, bazı çeviri yapıtları saymazsak Türk çocuk yazınında "fantastik çocuk kitapları" henüz çok yeni. Daha çok düşsel ve gerçeküstü olayları gerçek yaşam bağlamı içinde ele alan bu tür kitaplar, gerçeğe olabildiğince çözümleyici yaklaşımlar sunmayı ilke edinmiş. Çocuk yazınıımızda fantastik ögeler içeren kitaplara, öykülere bolca rastlamak olası” (Dilidüzgün, 1996, s. 47).

Fantastik edebiyat içindeki eserler her ne kadar olmayan ülkelerin, olmayan zamanların masalsı maceralarını anlatıyor olsa da gerçek dünyanın sorunlarına çözüm

bulmak ya da sorunları çözmek için çocuklara yeni bakış açıları sunabilme potansiyeline sahiptir.

1.10. Çocuk Edebiyatı Ve Türkçe Eğitimi

Türkçe derslerini sadece dil bilgisinden ibaret görmek oldukça yanlış bir tutum olacaktır. Türkçe dersinde çocuk aynı zamanda 4 temel dil becerisini de geliştirmeye, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye fırsat bulur. Burada öğretmenlerin üzerine büyük bir görev düşmektedir.

“Çocuk edebiyatı alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmeleri ve bu becerilerin etkin kullanımına olanak sunacak işlevde olması önem taşımaktadır. Türkçe dersleri öğrencilerin iletişimsel becerilerini geliştirebilecekleri temel derslerdir. Türkçe derslerinin ana materyali olan metinler aracılığı ile öğrencilerin estetik algıları, dil bilinçleri, okuma sevgi ve alışkanlıkları ile dinleme, konuşma ve yazma becerileri geliştirilmektedir. Çocuklara uygun olarak ele alınmış nitelikli eserler; çocukların anadillerini geliştirme, kelime hazinelerini zenginleştirme, farklı yaşam ve deneyimleri yansıtmaya, edebi duyarlılık ve estetik algısı geliştirmede etkili olmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının bu işlevi, hem çocuklarda dilin anlatım gücünü keşfetmelerini sağlama hem de dil becerilerinin geliştirilmesinde önemlidir” (Tunagür, 2021, s. 21).

Türkçe dersinde öğretmenin, çocukların dil becerilerini geliştirebilmesi için yaptığı en temel etkinliklerden biri de konuşmalarla ilgilidir. Özellikle çocuklar için tasarlanan bir eğitim programında, dil bilgisi ve 4 temel dil becerisi ile ilgili kavram ve fikirlerin verildiği bir bölümün yer alması, Türkçe derslerinde öğretmenlerin de kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkçe dersleri her ne kadar çoğunlukla dil bilgisi ekseninde ele alınsa da çocukların aynı zamanda 4 temel dil becerisini de geliştirmesine, eleştirel ve yaratıcı düşünmesine katkı sağlamalıdır. Türkçe dersinde çocuklara, etkinliklerde aktif rol alma fırsatları sunulmalı ve kendilerini bireysel olarak geliştirmelerine olanak tanınmalıdır. Bu şekilde çocuklar, okuma kültüründen yararlanarak metinleri daha iyi anlayabilir ve kitaplarla daha fazla bağlantı kurabilirler.

“Cumhuriyet sonrası dönemden günümüze bütün Türkçe öğretim programlarından çocuk edebiyatına doğrudan olmamakla birlikte metinler ve metin türleri vasıtasıyla yer verildiği belirlenmiştir. Zira programlarda doğrudan çocuk edebiyatı aracılığıyla dil

becerilerinin ve diğer düşünme becerilerinin gelişimlerini amaçlayan hedef ve kazanımların olmadığı görülmektedir. Bu hedef ve kazanımların gerçekleşmesinde metin ve eser kavramının kullanıldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla programlarda çocuk edebiyatının işlevi metin ve metin türleri kavramlarıyla sınırlı kalmıştır” (Karabulut, 2021, s. 49).

Çocukların okuma kültürlerini geliştirmek, onların düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerine yardımcı olmak, yazarla iletişim kurmalarına fikir vermek amacıyla gerçek metinler bildirilmelidir. Öğretmenler, okuma dersleri yaparak çocukların okuma kültürünü geliştirmeleri için eserlerin sınıf ortamına getirilip üzerlerine yorum ve tartışma yapılmasını sağlayabilirler. Çocuğun; kendi fikirlerini daha iyi anladığı ve anlattığı, başkalarının fikirlerini dinlediği, onların düşüncelerinden etkilendiği ve duygudaşlık yeteneğinin geliştirdiği görülür.

“Türkçe eğitimi çocuklarda okuma alışkanlığı ve okuma kültürü oluşmasına da katkı sağlamalıdır. “Derste olumlu bir izlenim edinen çocuklar, metinlerin alındığı kitapları merak edebilmeli ve onlara yönelmelidir. Öğretmenler de ders kitaplarında yer alan metinlerin asıllarının bulunduğu eserleri sınıfa getirip öğrencilere tanıtmalı ve derste okuduklarından çok daha fazlasının kitaplarda yer aldığını belirtmelidir” (İşcan ve Baskın, 2021, s. 107).

Türkçe öğretmenleri ve öğrencileri arasında okuma alışkanlığı kazandırmak için gerekli koordinasyon gerçekleştirilmelidir. Okuma kültürünü geliştirmede en önemli unsur Türkçe derslerinde okuma becerilerini gözetmek ve değerlendirmek olduğunu hatırlatmak gerekir. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında özellikle okul öncesi dönemde ebeveynin çocuğu kitapla yalnız bırakmadan çocuğa kitabı tanıtmalı, açıklamalı, yorumlamalı ve tanıtmalıdır.

Okul hayatında dil becerileri ile Türkçe eğitimi özdeşleşmiştir. Bu yüzden okuma alışkanlığı ile Türkçe eğitimi arasında organik bir bağ mevcuttur. Türkçe dersleri ve kitapları okuma kültürüne teşvik edecek nitelikte tasarlanmalıdır. Türkçe öğretmenleri de okuma konusunda hem iyi bir örnek hem de iyi bir rehber olmalıdır. (İşcan ve Baskın, 2021, s. 114).

Yalçın ve Aytaş bu konuyla ilgili görüşlerine Çocuk Edebiyatı isimli eserlerinde şu şekilde yer verir:

“Dil ve dille ilgili eğitim stratejileri ise çocuğun duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatmasına yönelik olmalıdır. Bu çalışmalar aynı zamanda çocuğun ruh dünyasına, çevre faktörlerine ve eğitim kapasitesine uygun olarak planlanmalıdır. Bu yüzden çocuk edebiyatı metinlerinin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken unsurlardan birisi de metinlerin yaş ve seviyeye göre çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini destekleyici nitelikte olmasıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2006, s. 14).

Türkçe öğretmenlerinin çocuğun kitapla bağ kurmasına yardımcı olması, kitap üzerinden yola çıkarak çocuğun sorgulama, eleştirme gibi yeteneklerini geliştirmesi, birtakım değerler kazandırması önemlidir. Çocuğun kitapla bağ kurmasını sağlayacak önemli bir etmen de, öğretmenin okumayı seven ve sevmeye yönelik tutum ve davranışlar sergilemesidir. Özellikle Türkçe dersinde Türk ve dünya edebiyatından çocuğun yaşına uygun eserler seçmek ve bu eserleri incelemek faydalı olacaktır.

“Sınıfta bir değer hakkında konuşmak, fikir yürütmek, eleştirel düşünmek ve tartışmak, öğrencilerin söz konusu değer hakkında bilinç oluşturmalarını kolaylaştırmaktadır. Öğrencinin kendisine ait bir değerler sistemi oluşturabilmesi ve inandığı değerlerin arkasında durabilmesi için öncelikle söz konusu değerleri neden benimsediğini veya benimsemediğini kendisine açıklaması gerekmektedir” (Akdemir ve Saban, 2020, s. 452).

Sanat metinlerinin eğitsel işlevleri olduğu kabul gören bir durumdur. Bu nedenle çocuk edebiyatının sanatsal yönünün eğitimde birçok konuya geçişi olan yararlar sağlayacaktır.

“Sanatın eğitsel işlevlerinden yararlanabilmek için, sanatsal uyaranların kişilerin yaşamında küçük yaşlardan başlayarak yer alması gerekir. Bunun için en etkili yollardan biri de çocuklar için görsel ve dilsel bir model ve uyaran olan nitelikli çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitaplarında niteliği belirleyen temel değişken, çocukların dil ve anlam evrenlerine uygun yaşam durumlarının, sanatçının sezgi ve beğenisiyle çocuğun dünyasına uygun bir söylem içinde dile getirilmesidir” (Sever, 2002, s. 27).

Çocuk edebiyatının Türkçe eğitimindeki yararları dil ve anlam evreninden daha geniş bir alanda dili daha yaratıcı bağlamlarda kullanabilme alanlarını da içeren faydalar aşılayabilir.

1.11. Çocuk Edebiyatı ve Değer Kavramı

Çocuk edebiyatının eğitici yönü, edebiyat literatürüne girdiği andan itibaren eserlerde kendini göstermiştir. Çocuğu, günlük yaşama hazırlamak, çevresine karşı daha bilgili ve bilinçli davranmasını sağlamak çocuk edebiyatı eserlerinde bulunan özelliklerdir. Çocuk edebiyatında çocuğa sezdirilmesi gereken değerler vardır. Bu değerler çocuğun kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecek ve toplumla daha sağlıklı iletişim kurmasını sağlamasına yardımcı olacaktır.

“Çocuk kitaplarının, çocuğa sadece eğlenceli zamanlar geçirme işlevi yoktur. Çocuk, okuduğu kitapla eğlenceli zaman geçirmenin yanında sevgi, saygı, çalışkanlık, dürüstlük, hoşgörü, adalet, yardımlaşma gibi evrensel temel değerlerle de karşılaştırılmalı, bunları benimsemesi için kahramanların davranışlarında bu erdemlere ilişkin farkındalık edinmesi sağlanmalıdır” (Şimşek, 2020, s. 110).

Çocuklara sezdirilmesi gereken değerler, toplumda var olan değerlerin yanı sıra kendini ifade etme anlamında önemli bir yer tutar. Bu değerler; çocuğun ikna, öğüt verme, ders alma, tecrübe kazanma ve güven duygusunu kazanmasına yardım etmektedir. Çocuk edebiyatında bu değerlerin varlık gösterdiğini söyleyebiliriz.

İyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü, özveri gibi hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranış kitaplar vasıtasıyla kazanır. Ait olduğu grubun davranış biçimlerini öğrenir. Aile bireyleriyle, arkadaşlarıyla ve daha geniş bir çevreyle olumlu ilişkiler kurmanın yollarını fark eder. Çevresinde kabul görebilmek için başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı anlayışlı olmak gerektiğini anlar. Kitap vasıtasıyla çocuk kendisi için henüz çok müphem olan çevresini ve diğer canlıları tanır. İnsan ile çevre arasında münasebet kurar. (Sınar Çılgın, 2007, s. 16).

Çocuk edebiyatında değerler üzerinde pek çok araştırma yapılmıştır. Bu konu ile ilgili literatür tarandığında yazarların değerlendirmeye aldığı değerlerin farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu noktada değer kavramının öznel kaldığını söylemek yanlış

olmayacaktır. Bu konu ile ilgili Şimşek, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* adlı eserinde şöyle söyler:

Bugüne kadar bu hususta söylenenlerin sağlam bir zemine oturmadığı gerçektir. Bu durum biraz da değerlerin yapısından kaynaklanmaktadır. Zira değerler herkesin ittifak ile üzerinde durabileceği kavramlar değildir. Bir başka deyişle bir coğrafyada değer olarak kabul edilen bir durum başka bir coğrafyada değersizlik alameti olarak görülebilmektedir. Daha özelde bir kişinin değer olarak kabul ettiğini başka bir kişi değer olarak kabul etmemektedir (Şimşek, 2020, s. 330).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise 2018 yılında 8 adet kök değere yer verilmiştir. Bunlar: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu kök değerlerimiz dışında çocuklara sezdirilmesi gereken değer başlıkları genişletilebilmektedir. Değerler ile ilgili Tunagür ve Kardaş şöyle söyler:

“Çocukluk, özel bağlamda bireyin genel anlamda ise toplumun şekillenmesinde önemli bir mihenk taşıdır. Bu nadide dönemde çocuğun değer yargısı ve estetik zevk oluşturabilmesi için titiz davranılması gerekmektedir. Bu bakımdan değer yargısı ve estetik duyarlık eğitimi için çocuk edebiyatı ürünlerinde içerik ve biçimsel olarak bu hususların dikkate alınması gerekir” (Tunagür, Kardaş, 2021, s. 323)

Çocuğun yaşına uygun kitaplarda birçok değer bulunabilir. Hatta sadece değerler eğitimi için yazılmış çocuk kitapları vardır. Çocuklar okudukları karakteri benimsediklerinden dolayı kitap karakterleri değerleri öğretme açısından önemlidir. Aynı şekilde çocuğun ders çıkarması ve okuduğu kitaptakine benzer bir olay başına geldiğinde nasıl davranması gerektiğine dair bir fikri olacaktır.

“Değerler eğitimi sisteminin bir parçası olan bireylerin istendik davranışlar sergilemeleri iyi vatandaş, iyi insan olma yolunda önemli adımlar atmaları ve en önemlisi zihinsel zenginlikleri ile paralel olarak duyuşsal anlamda kendilerine geliştirmeleri beklenmektedir. Diğer bir ifade ile zihinsel becerileri ile bir meslek icra eden kişilerin aynı zamanda adil cesur sözünün eri ve dürüst insanlar olması gerektiği düşünülmektedir” (Şimşek, 2020, s. 328).

Çocuk, değerleri sadece okulda ve kitaplarla öğrenmemektedir. Yaşadığı sosyal çevrede başına gelen olaylar, sosyal medyada karşısına çıkan içerikler, yakın arkadaş çevresinin daha önceden benimsemiş olduğu değerler vb. gibi bunlar çocuğun değerler eğitimi etkileyecektir bu sebeple öğretmenlerin ve ebeveynlerin olabildiğince ortak değerler doğrultusunda ilerlemesi çocuk için daha sağlıklı olacaktır.

“Bireyin değer edinme sürecinde aile ve okul dışında arkadaş, film, çizgi film, reklam, gazete ve sosyal medya gibi pek çok unsurun etkisinden söz edilebilir. Bu unsurlardan biride edebiyattır. Bugüne dek tartışılır bir konu olsa da edebiyatın eğitimden ve değerlerden çoğu kez bağımsız düşünülmediği bir gerçektir” (Şimşek, 2020, 329).

“Çocuk kitaplarının sistematik bir biçimde örölmüş örtük değerler ağı biçiminde kurgulanması bu açıdan önemlidir. Çocuk kitapları belli bir ideolojinin çocuğa empoze edilmesi amacıyla kullanılacak birer araç olarak görölmemelidir. Çocuklara evrensel ve insanî değerleri kazandırıcı; bireysellikten toplumsallığa, toplumsallıktan evrenselliğe ulaştırıcı nitelikte tema ve konuların etkili, estetik bir dil ve anlatımla ele alınması çocukta aynı zamanda okuma sevgisi de oluşturmada önemli bir etkindir” (Arslan ve Kargın, 2021, s. 521)

Tüm dünyada evrensel bir okuryazar olarak çocuğa insani değerler kazandırılması yolunda çocuk edebiyatının önemi açıkça görölmüş ve uygulamalar buna göre şekillendirilmiştir.

1.12. Okuma Kültürü

Okuma, sadece görölen yazıları seslendirmekten ibaret olmayıp aynı zamanda zihinsel çaba gerektiren bir etkinliktir. Okuyan kişinin okuduğunu anlayıp, yorumlaması, üzerine düşünmesi ve beyin jimnastiği yapması gereklidir. Okuma alışkanlığı edindirme süreci, ailede başlar daha sonra okulla ve kişinin kendi tercihleri ile şekillenir ve hayat boyunca devam eder. Anne-babanın, öğretmenin, arkadaşların hatta günümüzde sosyal medyanın okumaya olumlu ya da olumsuz yönde bazı etkileri vardır.

Okuma kültürünün yerelde ve ülke genelinde yeniden canlanması ve artan etkinliklerle desteklenmesi gerekir. Eğitim sisteminde okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi konusunda gerekli adımlar atılmalıdır. Okuma, birbirine bağı çok sayıda

etkinliğin bir arada gerçekleşmesiyle oluşur. Aynı zamanda okumak, kişinin kendisini geliştirmesine ve duygusal anlamda iyi hissetmesine yardımcı olacaktır.

Okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak için çocuğu iyi yazılmış kitaplar ile karşılaştırmak şarttır. İyi bir çocuk kitabına hangi niteliklerin bulunması gerektiği ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Şimdilik kısaca iyi bir çocuk kitabında ritim, anlamlı resimler, çekici bir hikâye, inandırıcı karakterler, duygu ve orijinallik olması gerektiğini belirtelim” (Sınar Çılgın, 2007, s. 31).

Öğretmen, okuryazarlık konusunda çocuğa yol göstermek istiyorsa çocuğa birbirinden farklı düşünme tarzlarına sahip birkaç kitap seçmeli ve bu eserler üzerinden konuşmalar yapmalıdır. Ayrıca öğretmenin, kitap okuma alışkanlığı olmayan bir çocukla birlikte kitapları konuşarak onunla birlikte okuması da önemlidir. Bu durumda öğretmenin öğrencilerini gözlemleyerek etkili bir şekilde ilerlemesi gerekir. Öğretmenin çocuklara kitap okuma sevgisinin kazandırırken kendi bilişsel, duygusal ve davranışsal alanlardaki birikimini kullanması gerekir: “Çocukta okuma alışkanlığının oluşması için öncelikle onu uygun bir okuma ortamı içine sokmak gerekir. Aslında eğitimin bir bütün olduğu düşünülürse, çocuğa hem ailesindeki büyükleri hem de okuldaki öğretmenleri çok iyi birer örnek olmalıdır” (Kıbrıs, 2002, s. 29).

Kişinin kitap okumakla arasındaki ilişki bir noktada hayatı algılayış biçimi ile de alakalıdır. Okumayı seven, okurken düşünen kişi hayatta kurduğu toplumsal, sosyal ilişkilerinde de daha başarılı olur.

“Okuma alışkanlığını, “okuma eylemini bilinçli, istekli ve düzenli olarak sürdürme, okuduklarından bilgi edinebilme, özgür ve yaratıcı düşünebilme, okuduklarından hareketle kavradıklarını özümseyebilme, ön okumaları ile ilişkilendirme, analiz ve sentez yapabilme sürecini içeren faaliyetler toplamı” olarak tanımlamaktadır” (Deniz, 2015, s. 47).

“Alışkanlıklar kolay elde edilemeyen ama takip edilmediğinde hemen terk edilen davranışlar olduğundan öğrencilere özellikle ilkökul ve ortaokulda okuma alışkanlığının kazandırılması sonrasında da bunun sürekli takip edilmesi gerekmektedir. Bunun için öğrencilerin okudukları kitap türlerinin ve ilgi duydukları konuların belirlenmesi, okumak istedikleri kitaplara ulaşmaları, kitap okuma konusunda üzerlerinde etkili olan

kişilerin belirlenmesi, kitap okuma önünde gördükleri engellerin tespit edilmesi önem arz etmektedir”(Deniz, 2015, s. 48).

Bireyde okuma kültürünün oluşması o bireyin dört temel dil becerisine de katkı sağlar. Okuma kültürü bir anda kazanılmaz. Bebeklik döneminden itibaren kişinin kitaba aşına olması okuma kültürü oluşmasında atılabilecek ilk adımlardandır. Kişi, okuma kültürü oluşması ile beraber okuduklarını daha iyi anlayacak, yorumlayacak, eleştirecek duruma gelir.

“Okuma kültürü ve çocuk edebiyatının kitap alışkanlığındaki rolü, çocuk edebiyatı ile okuma kültürü ilişkisi birçok kuram tarafından açıklanabilir. Çocuğun kitaplarla iletişiminde duyduğu haz doğal olarak çocuğun gelişimi ile ilgilidir. Kuramlar çocukların nasıl öğrendiklerini, nasıl anlam çıkardıklarını, dil öğrenmede gelişim süreçlerini ve okuduklarına nasıl karşılık verdiklerini açıklar. Çocuklar okurken, dili kullanırken, yazarken ve konuşurken düşünme ve öğrenme süreci dinamiktir. Okuma kültürü tüm bu öğrenme faaliyetlerini yerine getirdiği için bilişsel, sosyal, kültürel ve etkileşim kuramlar, okumayı öğrenme, okuma alışkanlığı ve çocuk edebiyatının öğrenmeye katkısına ayna tutar” (Kaya, 2014, s. 610).

Bebeklik çağında kitapla tanışan çocuğun okula başladığında bunu bir kültür haline getirip alışkanlık kazanması önemlidir. Aileyle beraber kitap okumamış çocukların daha sonra okuma alışkanlığı kazanması daha zor olacaktır.

“Aile okuma kültürünün temel taşıdır. Aileden itibaren kazanılmış okuma alışkanlığı genellikle sürekliliğini korur. Çocuklar aile bireylerinin ve çevresinde olan kişilerin davranışlarını taklit eder. Okuyan, okumaya ve kitaba önem veren aile çocuğa örnek teşkil eder. Aile bireyini okurken gören çocuk da bu davranışı gösterecektir. Anne-baba çocuğun ilk öğretmenidir ve bu eğitim ömür boyu sürer” (Kaya, 2014, s.612).

“Okuma alışkanlığı kazanılmasında ailenin ve okulun önemi kadar okunulan kitapların edebi değer taşıması da önemlidir. Edebi değer taşımayan eserlerin çocuk okura faydadan çok zararı dokunabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun okuma kültürü İnce ve Samur’un da belirttiği gibi okuma süreci ardışık bir süreçtir; birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Aşamalı bir sıra izleyen bu sürecin ilk basamağı (becerisi), “dinleme alışkanlığı” edinmedir (İnce Samur, 2017, s.213).

“Bu alışkanlığın ardından, “okuma yazma becerisi” edinilmesi ve ardından “okuma alışkanlığı becerisi”, “eleştirel okuma becerisi” ve “evrensel okur-yazarlık becerisi” süreci takip eder (İnce Samur, 2017, s.213).

“Bu bağlamda, bireyin erken çocukluktan başlayarak nitelikli kitaplarla etkileşime ve iletişime geçmesine olanak sağlanması, bireylerin okuma kültürü edinmesinde temel önceliklerdir” (İnce Samur, 2017, s.213).

Yine çocukluk döneminde okunan kitaplarda bulunan görseller de çocukta okuma kültürü oluşmasında fayda sağlar. Küçük çocuklar yazıdan çok görsel görmek ister. Büyüdükçe bu durum tersine doğru yol alabilir.

“Okuma kültürü, temeli çocukluk döneminde atılmış uzun soluklu ve basamaklı bir süreç sonrası ortaya çıkan bir alışkanlıktır. Çocukluğun ilk safhası olan okul öncesi dönemde bireyler oldukça hızlı bir gelişim geçirirler. Bu aşamada harfleri çatma becerisine sahip olmasalar da görselleri okuma ve anlamlandırmaya çalışırlar. Bu görsel okuma çabası, okuma kültürünün de ilk basamağını oluşturur” (Tunagür ve Kardaş, 2021, s. 101).

Necdet Neyim, “Çocuk Edebiyatı” isimli eserinde okuma kültürüne dair şu sözlere yer verir:

“Okuma kültürü amaç değil araçtır. Okumak yaşamı tanımak, algılamak, kavramak ve içselleştirmektir. Bunu gerçekleştirdiğiniz zaman, okuma kültürü kendiliğinden gerçekleşecektir, yani artık bir zorunluluk değil bir doğallık oluşacaktır. Olması gereken de budur” (Neydim, 2003, s.116).

Firdevs Güneş, çocukların okuma ilgisine yönelik “*Çocuklarda Okuma İlgisi Ve Kitap Seçimi*” isimli makalesinde çocuğun okuma ilgisine dönük onun zihinsel, duygusal, ruhsal ve dilsel gelişimlerini desteklemek; iyi vatandaş olarak yetişmesini sağlamak ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla hazırlanan nitelikli kitaplar seçilmesi gerektiğini ve bu konuda ailelere ve eğitimcilere önemli sorumluluklar düştüğünü belirtmektedir (Güneş, 2006, s. 5).

Okuma alışkanlığı ve kültürü kazanmış kişi sadece kendi dünyasını geliştirmek ve değiştirmekle kalmaz aynı zamanda başka hayatlara da dokunmuş olur. Okuma, insanın

dünyasını genişleten, kişiliğini biçimlendiren, onu başkalarına bağlayan bir değer olarak öne çıkmakta, okuma alışkanlığı ülkelerin gelişmişliğine bağlı olan kültürel bir beceri olarak tanımlanmaktadır (Mete, 2012, s. 44).

1.13. Eleştirel Okuma

Eleştirel düşünme becerisi üzerinde pek çok çalışma yapılmış, öğrenilmesi ve kullanılması gereken önemli bir düşünme becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu beceriyi daha net kavrayabilmek için boyutlara ve alt basamaklara bölmek mümkündür. Fakat eleştirel düşünme becerisinin boyutlarını ve alt basamaklarını ayırırken birbirinden bağımsız olduklarını düşünmek yanlış olacaktır. Bu boyutlar birbirileri ile ne kadar bağlantılı olurlarsa eleştirel düşünme becerisi ve anlama o kadar iyi olacaktır.

Eleştirel düşünme; en temel anlamıyla bir nesnenin, olgu veya durumun muhatabına göre değer verilmesini ifade eder. Bu beceri kazanıldıktan sonra unutulmaya müsait olduğu için düzenli olarak kullanılmalı ve hayatımızın her alanında yer bulmalıdır. Bu becerinin kazanılmasının pek çok yolu vardır. Okulda öğretmenlerin, evde ailenin yardımı ile çocuğa sorular sorarak ya da günlük hayatımızda bizi düşünmeye sevk edecek yaşantılarımız sayesinde bu beceri gelişme gösterebilir. Eleştirel okuma yapma bu becerinin geliştirilmesi için kullanılmaktadır. Bunun nasıl yapılacağı hakkında açıklamalar şu şekilde betimlenmektedir:

“Eleştirel okumanın her aşamasında kullanılacak sorular düzensiz olmamalıdır. Okuyucu, temel eğitim kademelerinde aldığı okuma eğitimi yolu ile zihninde belirli soru kalıplarını sürekli bulundurmalıdır. Günlük hayattaki okumalarımızın “açıklamalı okuma” olmadığını; okuyacağımız bir gazete yazısında, bir romanda veya bir el ilânında hazırlık soruları, bilinmeyen kelimeler gibi bölümlerin olamayacağını hatırlamalıyız. Bu nedenle, öğrencilerin metin karşısında eleştirel tutumlarını alışkanlık hâlinde güçlendirmeleri sağlanmalıdır” (Çiftçi, 2006, s. 63).

“Eleştirel okumanın bir tutum olarak çocuklara kazandırılmasının önemi eğitim sisteminin bir parçası olarak değer verilmektedir. Bu açıdan eleştirel okumayı geliştirebilmek adına bazı çalışmaların yapılması faydalı olacak ve bu süreci hızlandıracağı ifade edilmekte bu çalışmaların Türkçe öğretmenleri tarafından yapılması önerilmektedir” (Ak Başoğlu vd., 2019, s. 169).

“Kitap okuma saatleri düzenlenmesi, okulda kütüphane kullanımı önemlidir. Bazı eleştirel okuma etkinlikleri şu şekildedir: “Eleştirel okuma etkinlikleri: Anlamı bilinmeyen sözcüklerle sözcük öbeği oluşturmak için tüm sınıfa karışık olarak dağıtılan kâğıtlardan hangilerinin anlamı bilinmeyen sözcüklerle birleşerek sözcük öbeği oluşturabileceğine karar verme; anlamı bilinmeyen sözcükleri birlikte kullanıldıkları sözcüklerle eşleştirme” (Ak Başoğlu vd., 2019, 169).

Kitaplar aynı zamanda çocuğun duygudaşlık yapabilme yeteneğini geliştirmelidir. Çocuğun kendi ve karşısındakinin duygularını, düşüncelerini anlayabilmesi, hissedebilmesi açısından kitap önemli bir araçtır. Çocuk okuyucu; başka bireylerin fikirlerine saygılı olmak gerektiğini, herkesin kendine has bir düşünce biçimi olduğunun farkına kitaplar aracılığıyla varıp duygudaşlık yeteneğini geliştirebilir. Bu noktada çocukların okuma yapmaları sağlanmalı ve anlama yetenekleri geliştirilmelidir. Bu konuda Necdet Neyedim, “Asıl çözümün, eleştirel okuma kültürünün geliştirilmesinde olduğu bir gerçektir. Metnin iktidarından kurtulup eleştirel okuyabilen ve sorgulayan bir okurun metinde kendisine dayatılan bir figür ya da figürlere nasıl tepki vereceği ayrı bir araştırma konusu olabilir” (Neyedim 2006, s. 114) der.

Ayrıca kitaplar, çocuklara eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısı ile okuma alışkanlığı kazandırmalıdır. Fakat eleştirel bir anlayışın gelişebilmesi için çocuğun iyi bir dilbilgisine sahip olması gerekmektedir. Kitaplar, dilin gelişmesine katkı sağlarken çocuğun başkalarının söylediğini anlayabilme ve değerlendirebilmesine yardımcı olur ve soru sormaya teşvik eder. Çocuğun merak duygusunun giderilmesi için bir zemin oluşturulması ve çocuğun bu zemin üzerinde ilgi ve yeteneklerini ortaya koyabilmesi önemlidir. Dolayısıyla eleştirel okuma, çocukluktan itibaren kazandırılması gereken önemli bir beceri olup eleştirel okumayı öğrenen çocuğun, okuduklarını sınıflama, yorumlama, özetleme ve okuduklarından çıkarım yapma gibi becerilerini de geliştirmiş olacağı ifade edilmektedir.

Eleştirel okumanın faydaları sık sık vurgulanmakta ve çocuğun gelişimine olumlu etkisi olduğu kabul edilmektedir: “Eleştirel okuma, bireylerin okuduklarını, okuma yoluyla öğrendiklerini kendi bilgi ve birikim süzgeçlerinden geçirerek daha iyiyi, daha güzeli, daha doğruyu bulma çabaları; okuduklarından elde ettikleriyle daha iyi, daha güzel, daha doğru zihin ürünleri ortaya koyma faaliyetleridir” (Çiftçi, 2006, s.56).

Çocuk edebiyatı bağlamında eleştirel okumanın desteklenmesi ve bu yolla çocuğun farklı biçimlerde düşünmeye teşvik edilmesi gerekmektedir.

Okumanın Diğer Dil Becerileri ile İlişkisi;

Dört temel dil becerisi her zaman birbiri ile etkileşim içindedir. İlk gelişen dil becerisi olan dinlemenin, anne karnında başladığı iddia edilmektedir. Dinleme ile okuma arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu iki beceri de anlama alanına aittir. Ali Fuat Arıcı ve Yusuf Taşkın dinleme ve okuma becerisi ile ilgili şunları söyler:

“Anlama becerileri dinleme ve okuma olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanın dış dünyayı algılayıp anlamlandırmasında bu iki beceri önemli bir yere sahiptir. Anlama becerisinin gelişmesi bu yönüyle bireyin karşılaştığı uyaranları ve mesajları anlamlandırmasını sağlar. Birey bu mesajları anlamlandırdığı sürece hayatta başarılı olur. Anlama, algılama ve kavrama gibi beceriler gerektirmesi bakımından da zihinsel bir süreçtir” (Arıcı ve Taşkın, 2019, s. 189).

Sesli okuma yaptığında çocuk; okuma, dinleme ve konuşma etkinliği yapmış olmaktadır. Okuma becerisi geliştikçe kişinin kelime hazinesi de gelişir ve diğer dil becerilerine katkı sağlar.

Yazma becerisinin geliştirilmesi için eğitim öğretim ortamlarında yazma etkinliklerinin planlanması ve uygulanması faydalı olacaktır. Bu bağlamda okumanın yazma becerisi ile sıkı bir ilişki içinde olduğu söylemek mümkündür.

“Yazmaya başlamadan önce yazılacak metnin türüne uygun okuma çözümlemeleri yapılması gerekir. Özellikle yazılacak metin hangi türde (hikâye, roman, deneme, anı, söyleşi vb.) olaksa o türün güzel örneklerinden metinlerin incelenmesi oluşturulacak metnin kalitesini arttıracaktır. Eğitim öğretim ortamında bu çalışmanın yapılması öğrencilerin yazma becerisini olumlu yönde geliştirecektir. Bu bağlamda okumanın yazma becerisi ile sıkı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir” (Arıcı ve Taşkın, 2019, s. 192).

Dinleme de olduğu gibi yazma ile okuma arasında da önemli bir ilişki vardır. Okuma ile dinleme arasında özellikle söz varlığı noktasında önemli bir ilişki vardır. Okuma ile gelişen söz varlığı yazma aşamasında kişiye kolaylık sağlayacaktır. Arıcı ve Taşkın okuma-izleme arasındaki ilişki için şunları söyler:

“Dinleme becerisi, anadili eğitiminde önemli bir yer tuttuğu göz önünde bulundurulursa dinleme becerisinde de iyi bir eğitime ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkar. Bu bağlamda iyi bir dinleme için, iyi bir dinleme eğitimi gerekir. Dinleme becerisi, öğretilabilir ve öğrenilebilir bir beceridir” (Gülseren ve Batur, 2009, s. 141)

Dört dil becerisini birbirleriyle olan organik ilişkisi genellikle olumlu karşılanmaktadır. Bu nedenle konumuz açısından okuma türleri ve okuma kültürüne etkisi konusunda da bir açıklama getirmek yararlı olacaktır.

1.14. Okumanın Türleri

1.14.1. Sesli Okuma

Sesli okuma kelime telaffuzunu, dinleme becerisini geliştiren bir okuma türüdür. Bebeklikte aile tarafından yapılan sesli okumanın çocuğun dinleme becerisine katkısı olacağı bununla birlikte sözcük dağarcığı da sesli okuma ile birlikte zenginleşeceği genel olarak kabul gören bir fikirdir.

Sesli okuma çalışmaları derslerde, öğrencilerin konu hakkında bilgi sahibi olabilmeleri için yapılabilir. Sesli okuma kelime telaffuzunu geliştiren bir okuma türüdür. Çocuğa, dinleme esnasında düşünmek ve yorumlamak için fırsatlar verir. Sesli okuma çalışmaları ile sözcüklerin anlamlarını bağlamdan çıkarılmasına yardımcı olunur. Bilgilerin sesli okuma yapılarak daha iyi hatırlanması sağlanabilir. Bu nedenle “sesli okuma çalışmalarında kelimelerin doğru telaffuz edilebilmesi, okuma hızının ve sesin tonunu metindeki duygu ve düşüncelere bağlı olarak ayarlanabilmesi önemlidir” (Palavuzlar, 2009, 25)”. Öğretmenlerin sesli okuma yapmaları öğrencilerin konuyu takip etme yeteneklerini geliştirecektir: “Sesli okuma dinleyenleri dinledikleri konuda düşünmeye, yorum yapmaya sevk eder. Onların dikkat, hafıza, muhakeme gibi zihinsel faaliyetlerini güçlendirir” (Akar, 2009, s. 25). Özellikle okumayı sevmeyen öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla sesli okuma önerilmektedir.

1.14.2. Sessiz Okuma

Sessiz okuma da zihin aktiftir. Dudaklar kıpırdamadan sadece gözle takip etme vardır. Sessiz okumak demek amaçsızca okumak demek değildir. Zihin okunanları yorumlar, değerlendirir, eleştirir. Sessiz okuma yapabilmek için öncelikle kendine ait bir ses dünyasının geliştirmesi gerekir. Okuma sürecinde zihin, okunanların anlamına ve önemine bakar. Birkaç kelimeyi birbirine bağlayarak ilerler, kavramlar üretir ve bunlara yönelir. Sessiz okuma yapılırken dikkatin sağlanmasına özen gösterilmelidir.

1.14.3. Not Alarak Okuma

Metinde önemli görülen cümlelerin veya kısımların not alınmasıdır. Böylece önemli kısımlara bakılmak istendiğinde tekrar bütün metni okumaya gerek

kalmayacaktır. “Okunan metinde önemli görülen cümle veya kısımlar alınır ya da metnin kendisinde uyandırdığı düşünce ve metinle ilgili değerlendirmeler yazılır” (Akar, 2009, 30).

Not alma; okunanlar üzerine tartışma; ileri sürülen tez ve düşünceleri özetleme; anlamayı artırmak için farklı kaynaklara başvurma; metinle ilgili önceki sorularını yeniden inceleme ve düzeltme stratejilerinin de makale okurken kullanılması nedeniyle not alarak, tartışarak, özetleyerek, soru sorarak ve metinlerle ilişkilendirme okuma yöntem-tekniklerinden de destekleyici olarak yararlanılabilir” (Ak Başoğlu vd. 2019, 181).

Not alarak okuma daha çok eğitsel bir faaliyet olarak kullanılsa da sanatsal okuma faaliyetleri içinde de değerlendirilmesi gereken bir türdür. Öğretmenler çocuk edebiyatı eserlerinin okuyan öğrencilerinden not olarak okuma eylemi gerçekleştirmelerini isteyebilir. Böylece okuma ve yazma becerileri arasında bir köprü kurulmuş olur.

1.14.4 Tahmin Ederek Okuma

Metnin başındaki veya ortasındaki bilgilerle devamını tahmin ederek ya da metinde bulunan görsellerle ileride ne olacağının tahmin edildiği okuma türüdür. “Öykü türünde yeni bilgilerle eski bilgilerin ilişkilendirilmesi; durum ve olayların nedeninin çok az sayıda sözcük ile anlatılması sonucu çıkarımlarda bulunulması ve simgesel kullanımların derin yapıda anlamlandırılması için bağlama yönelik ipuçlarının kullanılması gerektiğinden tahmin ederek okuma kaçınılmazdır. (Ak Başoğlu vd. 2019, 180).” Bu tür okuma daha çok küçük yaş grubu çocuklar için planlanmış olsa da yetişkinlerin kitap okuma eylemlerinde gözlemlenebilecek bir tutumdur.

1.14.5. Göz Atarak Okuma

Metindeki her cümleyi okumadan göz gezdirerek konu hakkında genel geçer bir bilgi sahibi olunan okuma türüdür.

1.14.6. Özetleyerek Okuma

Özetleyerek okuma, eğitsel faaliyetlerde kullanılan önemli okuma türlerinden biridir: “Metinden birebir cümle alınmadan kişinin kendi cümleleriyle metinde ne demek istendiğinin daha kısa bir haliyle verilmedir. “Özetleyerek okuma etkinlikleri: Metinde kişilerin duygusal durumları ve tutumları için kullanılan dil öğelerinden yola çıkarak olayların nedenleri hakkında tahminde bulunma” (Ak Başoğlu vd., 2019, 171). Bu tür okuma çocuk edebiyatı okumalarında da etkinlik olarak önemsenmektedir.

1.14.7. İşaretleyerek Okuma

İşaretleyerek okuma, popüler okuma türlerinden birisi olarak kabul edilebilir. Genellikle öğrencilerin ders çalışma esnasında uyguladıkları bir yöntemdir. Metinde önemli görülen noktaların altına çizilerek yapılan okuma türüdür. Bu okuma yapılırken renkli kalem kullanılabilir. Palavuzlar, işaretleyerek okumanın önemine değinerek bu okuma türünü şöyle tanımlar:

Okuma sürecinde anahtar kavramları belirleyerek konunun önemli yanlarını vurgulamak amacıyla uygulanan bir yöntemdir. Öğrenciler metni sessizce okuyup önemli gördükleri yerleri metin üzerinde işaretlerler. İşaretleme için kalem veya renkli kalem kullanılır. Kalemle altı çizilen veya renkli kalemle işaretlenen bölümler, öğrenciler tarafından kendi cümleleriyle ifade edilerek anlamlı bir metin oluşturulur. Metin bu şekilde ana hatlarıyla ortaya çıkarılmış olur. (Palavuzlar, 2009, 29)

1.15. Cinsiyete Bağlı Kahraman Özellikleri

Konumuz açısından okuma türleri çocukların kitap okuma alışkanlıklarıyla da ilişkilidir. Kız ve erkek çocukların okuma alışkanlıkları, okumayı tercih ettikleri türler bağlamında türlerle de ilişkili olabilir.

Tarihsel olarak, çocuk edebiyatındaki erkek karakterler, çoğunlukla cesur, güçlü ve maceracı rolleri üstlenerek fiziksel güç gerektiren görevler üstlenirler. Liderlik vasfına sahip oldukları hikayelerde sıklıkla vurgulanır, bu liderlik pozisyonları aile yapılarından macera dolu arayışlara kadar farklı bağlamlarda anlatılır. Kadın karakterler ise sıklıkla

pasif, besleyici ve kurtarılmaya muhtaç olarak tasvir edilir. Rol olarak genellikle bir erkek kahramanın onları kurtarmasını bekleyen prensesler olarak yer alırlar.

“Bu durum, kadın karakterlerin ev işlerine yönelik faaliyetlerle daha yoğun şekilde yansıtılmasından kaynaklanmaktadır. Buradan çıkarılabilecek yan anlam, geleneksel Türk aile yapısında kadının çalışma hayatında çok fazla yer almadığı veya asıl işinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğu, sosyal aktivitelere katılmadığı sonucudur. Bu sonuç, aile yapısının kültürel normlara göre şekillendiğini ortaya koymaktadır” (Batmaz, s.8).

Çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyeti kapsayan ve daha çeşitli anlatıların teşvik edilmesi, soruna çözüm bulmak adına yapılan çalışmalar arasında yer almaktadır. Yayıncılar, yazarlar ve eğitimciler, güçlü ve farklı kadın karakterlerini içeren, geleneksel cinsiyet normlarını sorgulayan ve hem erkek hem de kız çocuklarına daha geniş bir deneyim yelpazesi sunan kitaplar oluşturma konusunda gayret göstermektedirler.

Geleneksel olarak, çocuk edebiyatı cinsiyet rollerini kalıplaşmış bir şekilde tasvir etmektedir. Hikayelerde, erkek ve kadın kahramanlar belirli özellikler ve rollerle tanımlanmaktadır.

Çocuk kitaplarında ve genel anlamda medyada kadın karakterlerin yeterince temsil edilmemesi, kadınların ve kız çocuklarının toplumda daha az önemli bir rol oynadıklarını öne sürerek ötekileştirilmesini teşvik ettiğine inanılıyor. Bu “sembolik imha” olarak adlandırılıyor” Casey vd., s.15).

Kalıplaşmış yargıların aşılması ile yazarlar ve yayıncılar, geleneksel cinsiyet rollerine geçmişte olduğu gibi yaklaşmıyorlar. Erkek karakterler artık daha duyarlı ve besleyici, kadın karakterler ise daha güçlü, bağımsız ve liderlik rollerini üstlenebiliyorlar.

Çağdaş edebiyattaki eğilimler, geleneksel cinsiyet normlarına meydan okuyarak cinsiyete bakılmaksızın kahramanların daha çeşitli ve incelikli bir tasvirini yaratmak için bir çaba gösterdiğini söylemek mümkündür.

Geleneksel Türk çocuk edebiyatı çoğu zaman toplumun hâkim cinsiyet rollerini yansıtmıştır. Kız ve erkek çocuklarına yönelik basmakalıp rollerin tasvir edildiği hikayelerle geleneksel cinsiyet normları güçlendirilmiştir. Ancak zamanla toplumsal tutumlar geliştikçe, çocuk edebiyatındaki cinsiyet tasviri de değişti. Geleneksel toplumsal

cinsiyet normlarına meydan okuma ve daha eşitlikçi bakış açılarını teşvik etme yönünde bir değişim yaşanmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Problem Durumu

Araştırmanın problemi: “Çocuklarda cinsiyet faktörünün okumayı tercih ettikleri kitap türlerine etkisi var mıdır?” olarak tanımlanabilir. Bu araştırma için Adana ilinde öğrenim gören kız-erkek karışık olmak üzere toplamda 118 öğrenci üzerinden bir çalışma yürütülmüştür. Bu araştırma ile çocuklarda cinsiyet faktörünün kitap seçimine bir etkisi olup olmadığını görmek amaçlanmaktadır. Fatih Çetin Çetinkaya, Mücahit Durmaz ve Halil İbrahim Öksüz’ün yaptığı “*Kitap Satış Danışmanları ve Okunabilir Kitap*” isimli çalışmada 13 satış danışmanının verdiği yanıtlardan çocuklara kitap tavsiyesinde bulunurken yaş ve cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurdıkları görülmüştür.

“Bu dönem yaklaşık 9-10 yaşlarından başlayarak 12-13 yaşlarına dek sürer. Çocuklar bu dönemde ilköğretimin 5.6. sınıflarındadırlar. Artık düş ürünü konulardan gerçek konulara doğru bir yönelim başlamıştır. Ayrıca kızlarla erkekler arasında okunan kitapların seçiminde cinsiyet ayrımı da öne çıkmaya başlar. Erkekler daha çok macera, kahramanlık, gezi, tarih konulu öykülerden tat almaya başlarken, kızlar da ev ve okul hayatıyla ilgili öykülerden tat almaya başlarlar. Ancak bu gerçekçi öykülerin yanında doğa olaylarını işleyen kitaplar; biyografiler (yaşam öyküleri), gezi yazıları ve anılar da bu çağda her iki cinsin de ortak olarak ilgi duyduğu konulardır. Örneğin Daniel Defie'nin "Robinson Crusose"u Elena Porter'in "Heidi"si, Jules Verne'in gerçekle düş arası kitapları bu çağın tipik kitaplarındandır” (Kıbrıs, 2002, 27).

2.2. Araştırmanın Amacı

Günümüzde kız çocuklarının duygusal-romantik konulu kitaplara, erkek çocukların ise macera-aksiyon konulu kitaplara daha çok ilgi duyduğuna yönelik genel bir kanı vardır. Bu kanının doğru olup olmadığını araştırmak ve tartışmak bu tezin asıl amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacına bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere de yanıt aranmıştır.

1. Kız çocukları ile erkek çocuklarının okumayı tercih ettikleri kitap türleri arasında bir fark var mıdır?
2. Kız çocukları ile erkek çocuklarının okumayı tercih ettikleri kitap türleri arasındaki fark nedir?
3. Kız çocukları genellikle hangi tür kitapları okumayı tercih ederler?
4. Erkek çocukları genellikle hangi tür kitapları okumayı tercih ederler?
5. Ailelerin ve öğretmenlerin çocuklara önerdikleri kitap türlerinin cinsiyetle bir ilişkisi var mıdır?

2.3. Araştırmanın Önemi

Daha önce de belirtildiği gibi kız ve erkek çocuklarının cinsiyete bağlı olarak farklı kitap türlerini tercih ettiğine dair genel bir kanı vardır. Bu kanılara problem bölümünde ve kuramsal çerçeve kısmında değinilmiştir. Bu kanıların doğruluğu araştırılacaktır. Bu araştırma sonucunda elde edilen verilerden öğrencilerine kitap tavsiye eden öğretmenler, çocuklara kitap alırken tereddüt yaşayan anne-babalar için yol gösterici olması beklenmektedir. Ayrıca bu tür eğilimleri saptamak çocukların okuma alışkanlığı edindirme sürecindeki yöntem ve stratejilere katkı sağlayacaktır.

2.4. Yöntem

Bu tez için nitel araştırma yöntemi öğrencilerin düşüncelerini derinlemesine görebilmek için tercih edilecektir. Nitel araştırma, “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada nitel araştırma desenlerden durum çalışması kullanılacaktır. Nitel araştırmalarda tümevarımsal bir tutum kullanılmakta olup, “görüşme notları, saha notları, fotoğraflar, ses kayıtları, görüntü kayıtları, günlükler, kişisel yorumlar, ofis kayıtları, kısa notlardan farklı veriler elde edilebilir.” (Akgün vd., 2009 s. 256-257). Nitel araştırmaların amacı, “Katılımcıları kendi bakış açılarına göre anlamaya çalışma, (...) olayların anlamı ve katılımcıların dışa vurdukları eylemler üzerine odaklanmaktır” (Akgün vd., 2009 s. 256-257). Nitel

araştırmada farklılıklara odaklanmak önemli bir tutumdur ve “farklı insanlar aynı olaya farklı öznel anlamlar yükleyebildiklerinden birçok gerçek ortaya çıkabilir. Dolayısıyla nitel araştırmalarda, araştırmacılar kendi düşünceleri nasıl olursa olsun katılımcıların bakış açılarını, katılımcıların kelime ve eylemleri ile birlikte rapor etmelidirler” (Akgün vd., 2009 s. 256-257). Ayrıca "Durum çalışması; tek bir durum ya da olayın derinlemesine boylamsal olarak incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir" (Subaşı ve Okumuş 2017: 420). Subaşı ve Okumuş, durum çalışması hakkında ortaya atılan fikirler arasında farklılıklara dikkat çekmekte ve Yin (1984)'in durum çalışması için odaklandığı soruları aktarmaktadır:

"1) araştırmada “nasıl” ve “ niçin” sorularına odaklanıldığı, 2) araştırmacının olaylar üzerinde çok az ya da hiç kontrolünün olmadığı, 3) olayı ya da olguyu kendi doğal yaşam çerçevesinde çalıştığınızda, 4) olay ve gerçek yaşam arasındaki bağ yeterince açık olmadığı zamanlarda kullanılan bir araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır” (Subaşı ve Okumuş 2017: 420).

Durum çalışmaları deneysel çalışmaların aksine karşılaştırma yapmadığı ve keşfetmeye çalıştığı gözlemlenmekte olup, "araştırmacı hipotezi test etmek ya da ilişkileri ispatlamak yerine olayların ve davranışların kategorilerini tanımlamaya çalışır" (Hancock & Algozzine, 2006).

Bu çalışmada kız ve erkek çocukların okuma tercihlerini tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır. Görüşmeler, öğrencilerle yüz yüze yapılacaktır. Bu şekilde katılımcıların görüşlerini detaylı bir şekilde açıklayabilmelerine olanak sağlanacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu nitel çalışmalarda kullanılan bir veri toplama aracıdır:

“Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme diğer iki yöntemin (yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin) avantajlarını ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları ve kontrolün kaybedilmesi, önemsiz konularda fazla zaman harcanması, görüşme yapılanlara belli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliği azalması gibi de dezavantajları bulunur” (Akgün vs., 2009, s. 163).

Bu tez için toplanan verilerden yola çıkılarak çocuk edebiyatında çocuk okurlarda cinsiyetin, seçtikleri kitap türüne yönelik bir etkisi olup olmadığı içerik analizi yöntemi ile incelenecektir

2.5. Varsayımlar

Bu araştırmada çalışma grubunu oluşturan toplam 118 öğrencinin tüm evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Bununla birlikte tezin amacına yönelik olarak seçilen farklı türde kitapların alanlarında en iyilerinin seçildiği varsayılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma, geliştirilen veri toplama aracı ile gerçekleştirilen görüşmeler gerekli izinler alınan okullarda, öğrencilerle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Görüşmeler sınıflarda ders saati içerisinde yapılmış olup kırkar dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formuna verilen yanıtlar kodlanmış ve bu kodlara göre analiz edilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken üç Türkçe öğretmeni, bir sınıf öğretmeni ve bir öğretim üyesi olmak üzere toplamda alanında uzman beş kişiden görüş alınmıştır. Sorular açık, anlaşılır ve araştırmanın amacına uygun olana dek tartışılmış, son hali görüş birliğine varılarak tamamlanmıştır. Verilerin toplanması ve analizi bağımsız bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formları onaylanabilirlik ilkesi gereğince araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

Çalışma Grubu ve Sınırlılıklar

Çalışma grubu Adana ilinden iki adet ortaokul seçilerek ve gerekli izinler alınarak oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 2 tane 7. Sınıf 2 tane de 8. Sınıf olmak üzere toplamda 4 sınıfa uygulanmıştır. Bu 4 sınıfta toplamda 60 kız öğrenci ile 58 erkek öğrenci yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldurmuştur. 60 kız öğrenciden 28'i 7. Sınıf öğrencisi olurken 32 öğrenci 8. Sınıf öğrencisidir. 58 erkek öğrenciden ise 31'i 7. Sınıf öğrencisi iken 27'si 8. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin yaş aralığı 13 ila 14

arasındadır. 60 kız öğrenci ve 58 erkek öğrenciden oluşan toplamda 118 kişilik örneklem grubunun evreni yansıttığı düşünülmektedir. Öğrencilere verilen kitap konuları ile öğrencilerin seçimleri sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Birinci Soru: “Okumayı tercih ettiğiniz kitap konularını sizin için önem sırasına göre sıralayınız:”

Yapılan ankete göre erkeklerin okumayı tercih ettiği kitap konuları arasında ilk sırada 28 kişinin tercihi ile macera konulu kitaplar yer almaktadır. İkinci olarak en çok tercih edilen kitap konusu 14 kişinin tercihi ile “bilim kurgu”, üçüncü sırada 9 kişi ile “gülmece” dördüncü sırada 4 kişinin tercihi ile “tarihi”, beşinci sırada ise 3 kişinin tercihi ile “romantik” konulu kitaplar yer almaktadır.

Tablo 3.1.

Erkek Öğrencilerin Okumayı En Çok Tercih Ettikleri Kitap Konularının Sıralaması

Grup	Kodlar	F	%
Erkek Öğrenciler	Macera	28	48,27
	Bilim Kurgu	14	24,13
	Gülmece	9	15,51
	Tarihi	4	6,89
	Romantik	3	5,17

Çocuklarda okuma alışkanlığının kazandırılmasında yönlendirici olmak amacıyla, çocuklar okuyabildikleri kitaplarla ilgilenmelidirler. Çocuklara okuma alışkanlığı edindirmek için kitaplar arasından seçim yapması istenerek ilgi duygusu geliştirebilir. Şirin, çocukların ilgi alanlarına göre kitap seçimleri olduğuna dikkat çekmektedir:

“Erkek çocukları sporun yanında fen kitaplarına ilgi duyarlar. Macera kitapları, sporla ilgili dergiler okurlar. Kız çocukları ise romantik eserleri, meslek hikâyelerini ve dedektif romanlarını severler. Ayrıca, evcil hayvanlarla ilgili realist eserler, tarihi romanlar, ince mizah içeren kitap ve dergilerden zevk alırlar” (Şirin, 2012, s. 55).

Elbette Şirin’in de vurguladığı bu genel kabul gören durum tam anlamıyla genelleştirilemez. Bu açıdan araştırmanın değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırmaya göre macera konulu kitaplar 29 kişinin ilk tercihi olmuş ve en çok tercih edilen konu olarak ilk sıraya yerleşmiştir. İkinci sırada 14 kişinin tercihi ile düşsel konulu kitaplar yer almaktadır. Bilim kurgu konulu kitaplar 8 kişinin tercihi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Dördüncü sırada ise 7 kişinin tercihi ile romantik konulu kitaplar bulunurken beşinci sırada 2 kişinin tercihi ile mizahi konulu kitaplar yer almaktadır.

Tablo 3.2.

Kız Öğrencilerin Okumayı En Çok Tercih Ettikleri Kitap Konularının Sıralaması

Grup	Kodlar	F	%
Kız Öğrenciler	Macera	29	48,33
	Düşsel	14	23,33
	Bilim Kurgu	8	13,33
	Romantik	7	11,66
	Mizah	2	3,33

Çocukların okudukları kitap türleri, konularının çocukların yaş ve cinsiyetlerine göre değiştiği her zaman dikkat çekilen konulardandır. Kız çocuklarının genellikle romantik ve meslek hikâyelerinden, evcil hayvanlarla ilgili romanlardan ve ince mizah içeren kitap ve dergilerden zevk aldıkları düşünülmektedir. Çocukların kitap seçiminde ebeveynler, çocuklarının okumak istedikleri kitapları seçerlerken bu eğilimleri dikkate almaktadırlar.

Ayrıca, çocuklar arasında ilgili olduğu alanlara göre okuma yönelimleri de farklılaşmaktadır. Çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirebilmek için onlarla beraber aile büyüklerinin de kitap okuma saatine katılması ve çocukların ilgilerine göre kitap seçimi yapılması önem arz etmektedir.

“Bu dönemde çocuklar ilköğretimin 6.7. sınıflarındadırlar. Kızların ve erkeklerin okuma eğilimlerinde görülen ayrımlar iyice kesinleşmiştir. Bu çağın çocukları genel olarak soyut, düşünsel ve duygusal konulara yönelirler. Artık öykü ve romanın yanında soyut olarak duygusal konuları işleyen şiire karşı da bir ilgi uyanır. Kızlar daha çok sevgi, bağlılık, özverilik temalarını işleyen öykü ve romanlara yönelirler. Erkekler de daha çok

ülkesinin ve insanların geçmişini anlatan tarihsel romanlara ilgi duyarlar. Okudukları kitaplardan estetik bir haz-tat almanın gururunu yaşarlar” (Kıbrıs, 2002, 27).

İkinci Soru: “*Bu sıralamayı yaparken ilk tercih ettiğiniz konuyu diğer konulara oranla neden daha çok okumayı tercih ettiğinizi açıklayınız.*”

İkinci soruda kız ve erkek öğrencilerin cinsiyet fark etmeksizin verdikleri yanıtlar benzer şekildedir. Seçtikleri konu sıralamasında ilk sırada yer alan kitapları okurken son sıralarda yer alan kitap konularına göre daha mutlu olduklarını, güzel vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yanıtları bize gösteriyor ki çocukların kendi isteklerine göre kitap okuması, kitapla daha iyi zaman geçirmelerini sağlıyor. Kitap okurken mutlu vakit geçiren çocuğun kitap okuma alışkanlığı kazanacağı aşîkârdır.

Üçüncü Soru: “*Kitaplarınızı alırken kapaklarındaki görsellere dikkat ediyor musunuz? Dikkat ediyorsanız hangi tarzda kitapları almayı daha çok tercih ediyorsunuz?*”

Araştırmanın üçüncü sorusuna yanıt olarak erkek öğrencilerden 40’ı aldıkları kitapların kapaklarındaki görsellere dikkat ettiğini söylerken 18 kişi ise kitap alırken kapağındaki görsellere dikkat etmediğini söylemiştir.

Tablo 3.3.

Erkek Öğrenciler İçin Kitap Kapaklarında Bulunun Görsellerin Önemi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek Öğrenciler	Kitabın kapağındaki görsellere dikkat edenler	40	68,96
	Kitabın kapağındaki görsellere dikkat etmeyenler	18	31,04

Bu soruya 49 kız öğrenci kitap alırken kapaklarındaki görsellere dikkat ettiklerini belirtirken 11 öğrenci etmediklerini belirtmişlerdir. “Evet” yanıtını veren öğrenciler kitabın kapağının ilgi çekici olması gerektiğini, konu ile bağlantılı olması gerektiğini belirtirken “Hayır, önemli değil.” yanıtını verenler önemli olanın kitabın dış görüntüsü değil içeriği olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.4.*Kız Öğrenciler İçin Kitap Kapaklarında Bulunun Görsellerin Önemi*

Grup	Kodlar	F	%
Kız Öğrenciler	Kitabın kapağındaki görsellere dikkat edenler	49	81,66
	Kitabın kapağındaki görsellere dikkat etmeyenler	11	18,34

Üçüncü soruya verilen yanıtlara dayanarak çocukların kitap seçiminde, kitabın kapağındaki görselin önemi yadsınamayacağı söylemek mümkündür. Bu bağlamda çocuk kitabı tasarımcılarına, ressamlarına çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı oldukları için büyük bir görev düşmektedir. Çocukların ilgisini çekecek renklerle ve çizgilerle tasarımlar yapmaları çocukları hem kitap okumaya yönlendirecek hem de çocuklarda estetik zevk oluşmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü çocuğun kitabın kapağı ile kurduğu sağlıklı ilişki kitap okuma hevesini arttıracaktır.

Çocukların dikkatini çekmeyi hedefleyen bir kapağı tasarımında renklerin nasıl kullanılacağına özen gösterilmelidir. Bir diğer önemli bir konu da düşüncelerin çocuklar tarafından görsel olarak ifade edilip anlamlandırılabilmesidir. Çocukların yaşına göre çizgiler ve renkler kullanılması önemlidir. Çünkü çocukların ilgisini çekecek görsel etkinliklerle dolu tasarımlar onların kitap okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olacaktır. Çocukların kitap kapağı ile ilgili zevklerini besleyebilme görevi düşmektedir.

Ayrıca bu soruya verilen cevaplara göre “Kitabın kapağındaki görsellere dikkat etme” ile cinsiyet arasında bir korelasyon bulunmamaktadır. Bu sonuçta bize kitap kapaklarındaki görsellerin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır.

“Zaman geçtikçe çocukların kitaplarda renk ve çizgi görme gereksinimleri yaşlarıyla orantılı olarak azalacak veya nitelik değiştirecektir. Yine de özellikle kitap kapağının o ilk andaki vurucu albenisi belirleyici olmayı sürdürecektir. Kitap kapaklarının albenisi yalnız çocuklar için değil yetişkinler için de önemlidir. Okuyucu yaşı kaç olursa olsun, ilginç bulduğu bir kitap kapağına bakmadan geçmeyecektir. Bu nedenle günümüze de kitap kapağı tasarımı bu bilgiden yola çıkarak şekil, işlev ve görüntü bazında her türlü değişime açık hale gelmiştir. Özellikle çocuklar için yapılan bu tasarımlar son derece etkili olmaktadır” (Tekin, 2000, s. 456).

Kitaplarda konu ile ilgili resimler seçilmesi, konu ile alakasız ve estetik zevkten uzak resimlerin seçilmemesi daha uygun olacaktır. Çocuk kitaplarında resimler anlatılan olayların gerçekleşmesinde destekleyici veya onunla bağlantısını genişletici olmalıdır. Resimlerde görsellerin temaları, kullanılan renkler ve çizim teknikleriyle sözcükler arasındaki ilişkiyi dikkate almak gerekir. Resimler çocuk kitaplarında canlı ve estetik biçimde olmalıdır. Resimlerin konulmasında, estetik değeri yanında okunurluk dikkate alınmalıdır. Özellikle çocuklar tarafından ilgi gören resimler tercih edilmelidir. Resimlerin çocuk kitaplarında estetik değerinin yanında, canlı, kitap konusuyla ilgili ve çocuğu okumaya çağırıcı biçimde olması gerekir. Böylece kapağı gören çocuğun kitaba isteyerek yaklaşması sağlanabilir.

Dördüncü Soru: “Okuyacağınız kitapların konusunu siz mi belirliyorsunuz, aileniz veya öğretmenleriniz mi?”

Dördüncü soruda erkek öğrencilerden 42’si okudukları kitapların seçimlerini tamamen kendilerinin yaptıklarını, 9’u ailesiyle birlikte 7’si ise öğretmenleri ile birlikte seçim yaptıklarını belirtmiştir.

Tablo 3.5.

Erkek Öğrencilerin Kitap Seçiminde Rol Alanlar

Grup	Kodlar	F	%
Erkek Öğrenciler	Tek başına seçenler	42	72,4137
	Ailesi ile birlikte seçenler	9	15,5172
	Öğretmeni ile birlikte seçenler	7	12,0689

Kız öğrencilerden ise 52’si kitap seçimini kendilerinin yaptığını, 6’sı öğretmenleri ile beraber yaptığını, 2’si ise ailesiyle beraber yaptığını belirtmiştir.

Tablo 3.6.*Kız Öğrencilerin Kitap Seçiminde Rol Alanlar*

Grup	Kodlar	F	%
Kız Öğrenciler	Tek başına seçenler	52	86,667
	Öğretmeni ile birlikte seçenler	6	10
	Ailesi ile birlikte seçenler	2	3,333

Dördüncü soruya verilen yanıtlardan yola çıkarak çocuklarda kitap seçiminde bireyselliğin büyük önem taşımadığını söyleyebiliriz. Çünkü çocuklar, büyüme evresinde iken kendi kararlarını kendileri vermek istemektedirler. Bu konuda onları desteklemek ve onların hayatlarını olumsuz yönde etkileyecek kitapları seçmelerine izin vermemek ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin sorumluluğundadır. Ayrıca bu soru özelinde de cinsiyet ile kitap seçiminde yardımcı olan roller arasında bir korelasyon bulunmadığını göstermektedir.

“Her anne baba kadar, her öğretmeninde çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını bilmesi gereklidir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını bilmek, eğitimcilere hem kolaylık sağlar hem de mesleğindeki başarısını artırır. Çocuğun zihin, dil ve kişisel gelişimi için bunları bilmek şarttır. Çocukların sağlıklı, sosyal yaşama uyumlu problem çözme yeteneğine sahip, yaratıcı bireyler olmaları için gelişmiş tüm ülkelerde eğitim sistemleri, bu ilgilere ve ihtiyaçlara göre yapılandırılmaktadır” (Şahin, 2007, s. 3).

Çocuk literatüründe inceliği, anlatımı ve günlük yaşantıda izlenebileceği kadar örnek olarak kullanılabilecek birçok eser mevcuttur. Çocukların ilk okuma deneyimlerinde anne-babaların, öğretmenlerin yol göstericiliği fayda sağlayacaktır. Bilgisayar oynama ve televizyon izleme gibi etkinliklerin çocuğun hayatında daha çok yer alması, çocukların okumayı sevmemesine neden olabilir. Bu yüzden anne – babalar ve öğretmenlerin dikkat etmesi gereken birkaç konu vardır. Çocukların okuma alışkanlığını ve tutkusunu geliştirmek için, onlarla beraber kitaplar arasında bir yolculuğa çıkılabilir. Çocukların başarılı bir eğitim hayatı geçirmesi için, okumayı sevmeleri ve ilgi duymalarına katkı sağlanabilir.

Okulda yapılacak kitap okuma yarışmaları, okulda bir kitap köşesi oluşturulması çocuğun kitap sevgisi kazanmasında faydalı olacaktır. Öğretmenlerin çocuğun günlük

hayattaki problemlerini çözerken çocuğun okuduğu kahramanlardan yararlanmaları ödev vermesi, çocukların ilgi duyup okudukları kitaplardan temalar kullanmaları ve benzeri yaklaşımlar çocukların okuduklarını değerlendirmelerinde yarar sağlayabilir.

“Öğretmenlere düşen bir diğer önemli görev de ailelere rehber olmaktır. Çocuğun yaşına uygun ve gelişimine katkıda bulunacak kitap seçilmesi konusunda aileyi bilinçlendirmek son derece önemlidir. Öğretmenlerin yanı sıra kitle iletişim araçlarına da (basın, televizyon, radyo) bu konuda önemli görevler düşmektedir” (Sınar Çılgın, 2007, s. 31).

Çocukların okudukları kitaplar hakkında detaylı bilgiler edinmeleri gerekir. Çocukların, kitap okuma alışkanlığını geliştirmek ve çocukları daha fazla okumaya yönlendirmek için öğretmenlerin gönüllü olarak kitap toplantıları düzenlemeleri, kitap okuma kartları yapmaları, kütüphanelerde sesli ve görsel materyallerin bulundurulması faydalı olacaktır.

“Okulda çocuğun kitapla ilişkisine daha sistematik bir yapı kazandırılabilir. Sınıf içinde okunan kitaplar hakkında çocuk konuşturulmalı, kitapla gerçek hayat arasında ilişki kurulmalıdır. Okulda yapılacak kitap okuma yarışmaları, okuldaki bir kitap köşesi, büyük çocukların okudukların kitaplarla ilgili daha küçük çocuklara bilgi vermelerinin özendirilmesi, öğretmenlerin çocuğun günlük hayattaki problemlerini çözerken onun da tanıdığı kahramanlardan yararlanmaları ödev verirken çocukların ilgi duyup okudukları kitaplardan temalar kullanmaları ve benzeri yaklaşımlar çocukların okuduklarını değerlendirmede yarar sağlayabilir” (Şirin, 2000).

Çocukların yaşlarının büyümesiyle ilgi alanları da değişmekte ve kitap okuma tercihleri de buna göre şekillenmektedir:

“Çocuklar, okumaya başladıkları ilk yıllarda masala ve masalımsı eserlere ilgi duyarlar. Ancak 10 yaşından itibaren artık masal çağları bitmiş yeni yaşantıları tanıyabileceği romanlar ilgi sahalarının içine girmiştir. Öğretmen ve ailelerin burada görevi nitelikli romanlar bulabilme konusunda çocuğa yardımcı olmaktır” (Celereoğlu, 2007, s.165).

Beşinci Soru: “Kitap seçiminde sosyal çevrenizin veya sosyal medyanın etkisi var mı?”

Beşinci soruda ise erkek öğrencilerden 26’sı “Evet” diyerek kitap seçiminde sosyal medyanın etkisi olduğunu belirtirken 32 öğrenci “Hayır” diyerek etkilenmediklerini belirtmiştir.

Tablo 3.7.

Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimlerinde Sosyal Medyanın Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Evet, sosyal medyanın etkisi var.	26	44,8275
	Hayır, sosyal medyanın etkisi yok.	32	55,1725

Beşinci soruda kız öğrencilerden 24’ü “Evet” diyerek sosyal medyada karşılama çıkan kitaplardan etkilendikleri belirtirken 36 öğrenci “Hayır” yanıtını vermiştir.

Tablo 3.8.

Kız Öğrencilerin Kitap Seçimlerinde Sosyal Medyanın Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Kız Öğrenciler	Evet, sosyal medyanın etkisi var.	24	40
	Hayır, sosyal medyanın etkisi yok.	36	60

Araştırmanın beşinci sorusuna verilen cevaplar bize gösteriyor ki çocukların kitap seçiminde sosyal medyanın önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Sonuçların birbirine yakın çıkması bu konuda ebeveynlerin ve öğretmenlerin bilinçlendirilmesi gerektiğini gün yüzüne çıkarmaktadır. Sosyal medyanın etkisinde kalarak kitap seçimi yapan öğrencilerin, sosyal medyadan olabildiğince olumlu şekilde faydalanması önem arz etmektedir. Çünkü sosyal medya mecralarında estetik zevkten uzak, çocuğa herhangi eğitici işlevi bulunmayan, hatta çocuğun davranışlarını, duygularını ve karakterini olumsuz yönde etkileyebilecek pek çok içerik, sanal kitap bulunmaktadır. Çocuğu bu zararlı kitaplardan olabildiğince uzak tutmak ve sosyal medyadan sadece olumlu olarak etkilenmesine yardımcı olmak elzemdir.

Sosyal medya mecralarında çocuğun davranışlarını ve karakterini olumsuz yönde etkileyebilecek pek çok içerik bulunmaktadır. Bu zararlı içerikler yüzünden çocuklar kendi görüşlerine bağlı olmadan, eğitici işlevi olmayan birçok uygulama ile tanışabilir ve bu durum çocukların davranışlarını, duygularını ve karakterini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu alandaki haberlere bakmak ve sosyal medyada yer alan ve çocuğu olumsuz yönde etkileyebilecek içerikleri değerlendirmek ve çocuğu uzak tutmak gerekir. Eğitimcilerin bu konuda bilgi sahibi olması beklenmektedir. Bunu yapabilmek için, çocukların sosyal medya kullanmalarına izin vermeden önce onların hangi sitelerde neler yaptıklarını ve nasıl etkilendiklerinin bilinmesi gerekmektedir.

Altıncı Soru: “Okuyacağınız kitabı seçerken bulunan resim, seçiminizi etkiliyor mu?”

Altıncı soruda 50 erkek öğrenci “Evet” yanıtını verirken 8’i “Hayır” yanıtını vermiştir.

Tablo 3.9.

Erkek Öğrencilere Göre Resim Bulunmasının Önemi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Evet	50	86,2068
	Hayır	8	13,7932

Kız öğrencilerden 47’si evet yanıtını vererek kitap seçimi yaparken kapağındaki görselin seçimlerini etkilediğini belirtmiştir. 13 öğrenci ise hayır yanıtını vermiştir. Kapaktaki görsellerin bir önemi olmadığını önemli olanın kitabın içeriği olduğunu ankette belirtmişlerdir.

Tablo 3.10.*Kız Öğrencilere Göre Resim Bulunmasının Önemi*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Evet	47	78,33
	Hayır	13	21,67

Yedinci Soru: “Okuyacağınız kitabı seçerken kitabın resimli olması seçiminizi etkiliyor mu?”

Yedinci soruda ise erkek öğrencilerden 47’si kitap seçimi yaparken kitapta görseller bulunmasının seçimini etkilediğini belirtirken 11’i kitaplarda görsel bulunmasının seçimini etkilemediğini belirtmiştir.

Tablo 3.11.*Kitabın İçinde Görsel Bulunmasının Erkek Öğrencilerin Seçimine Etkisi*

Grup	KODLAR	F	%
Erkek öğrenciler	Kitabın içinde görsel olması seçimimi etkiler	47	81,04
	Kitabın içinde görsel olmasının bir önemi yok.	11	18,96

Yedinci soruda da altıncı soruya benzer bir şekilde kız öğrencilerden 48 kişi “Evet” diyerek kitabın içerisindeki resimlerin seçim yaparken önemli olduğunu söylerken 12 öğrenci “Hayır” diyerek bunun bir öneminin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.12.*Kitabın İçinde Görsel Bulunmasının Kız Öğrencilerin Seçimine Etkisi*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Kitabın içinde görsel olması seçimimi etkiler	48	80
	Kitabın içinde görsel olmasının bir önemi yok.	12	20

Yazınsal edebiyat eserinin kurgusal ve çizgisel yapısı ile görsel metnin değişik boyutları birbirlerinden ayrılmaz bir bileşke halindedir. Özgün bir çocuk edebiyatı eseri

dilsel metinle görsel metnin nitelikli bir bileşkesidir. Kurgunun yazınsal niteliği, görsel metnin uyarıcılığı okuru kitabın anlam evrenine ortak olmaya çağırır ve okurun duygusal-kavrama ve metinle ilişki kurma özelliklerini geliştirir.

Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserlerinde görsel-ikonografik kodlar dilsel kurgunun yapısının bir parçasıdır. Dilsel ve görsel anlamlandırma süreci, çocuğa kendi dünyasının imgesel bir biçimde tanzimi fark etme yeteneği sunar. Okurun öznel birikimine uygun öğrenme fırsatları sunar.

“Çocuklar için üretilen yazınsal eserlerde renk ve çizginin görsel-imgesel kodlarıyla yapılandırılmış resimler çocuğun öznel birikimine uygun öğrenme fırsatları sunar. Özgün bir çocuk edebiyatı eseri dilsel metinle görsel metin nitelikli bir bileşkesidir. Dilsel kurgunun yazınsal niteliği, görsel metnin uyarıcılığı okuru kitabın anlam evrenine ortak olmaya çağırır” (Karagöz, 2017, s. 217).

Kitabın içerisinde bulunan görseller, metni desteklemeli, anlaşılmasına yardımcı olmalı ve çocuğun hayal dünyasını zenginleştirerek çocuğa katkı sağlamalıdır. Metinle alakası olmayan bir görsel çocuğun okuma alışkanlığını ve zevkini olumsuz yönde etkileyecektir. Metin ve görsel oranına dikkat edilmelidir. Her yaş grubuna göre kullanılacak olan betimlemeler ve çizgiler farklı olmakla birlikte aynı yaş grubundaki çocukların bile birbirinden farklı zevklere sahip olduğu unutulmamalıdır.

Çocuğun dikkatini çeken bir görsel varsa, bu görselde yer alan metnin anlamının kazandırılması gereklidir. Metin ile birlikte olan görsellerin öncelikli hedefi betimlemeler ve çizgiler ile çocuğun gözünde olayların gerçekleştiği alanları doğru anlamlandırmasına yardımcı olmaktır.

Çocuğun gelişim döneminin önemini bilerek, çocuğa hitap eden bir kitap seçilmesi önemlidir. Çocuk ile birlikte ailelerin de kitapları inceleyip betimlemeleri ve görselleri değerlendirmesi çocuk için faydalı olacaktır. Çocuk kitaplarındaki görseller bu bağlamda yetkin kişiler tarafından hazırlanmalıdır.

Sekizinci Soru: *“Okuyacağınız kitaplarda başkahramanın cinsiyeti seçiminizi etkiliyor mu?”*

Anketin sekizinci sorusuna ise erkek öğrencilerden 49’u kitap seçimi yaparken başkahramanın cinsiyetinin bir önemi olmadığını belirtmiştir. Geriye kalan dokuz öğrenci ise başkahramanın cinsiyetinin kitap seçimi yaparken önemli olduğunu dile getirmiştir.

Tablo 3.13.*Başkahramanın Cinsiyetinin Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi*

Grup	KODLAR	F	%
Erkek öğrenciler	Kitap seçimimde başkahramanın cinsiyetinin önemi yoktur.	49	84,5
	Kitap seçimimde başkahramanın cinsiyetinin önemi vardır.	9	15,5

Kız öğrencilerden 54'ü "Hayır" yanıtını vererek başkahramanın cinsiyetinin kitap seçiminde bir önemi olmadığını belirtmiştir. Kurgunun kendileri için daha önemli olduğunu ve cinsiyetçilik yapmanın doğru olmadığını belirtmişlerdir. Geriye kalan 6 öğrenci ise kahramanın cinsiyetinin önemi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.14.*Başkahramanın Cinsiyetinin Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Kitap seçimimde başkahramanın cinsiyetinin önemi yoktur.	54	90
	Kitap seçimimde başkahramanın cinsiyetinin önemi vardır.	6	10

Sekizinci soruya verilen yanıtlardan şu sonucu çıkarmak mümkündür: öğrenciler için başkahramanın cinsiyetinin bir önemi yoktur. Hatta kız ve erkek öğrencilerin verdikleri yanıtların birkaçında "Cinsiyetçilik yanlış." "Önemli olan kurgu." "Kadın erkek fark etmez." gibi söylemler bulunmaktadır. Bu bağlamda diğer sorularda ortaya çıkan sonuç gibi öğrencin cinsiyeti ile kitap seçiminde kahramanın cinsiyetinin önemi arasında bir korelasyon bulunmadığını göstermektedir.

Dokuzuncu Soru: “Okuyacağınız kitaplarda başkahramanın cinsiyeti sizin için önemli mi? Neden?”

Dokuzuncu soruda başkahramanın cinsiyetinin önemli olup olmadığı sorulmuştur. Dokuzuncu soruya verilen yanıt bize gösteriyor ki hem kız hem de erkek öğrenciler için başkahramanın cinsiyeti önemlidir.

Dokuzuncu soruda 50 erkek öğrenci “Evet” yanıtını verirken 8 erkek öğrenci “Hayır” yanıtını vermiştir. Sekizinci soruya verilen cevaplarla kıyasladığımızda görüyoruz ki kahramanın cinsiyeti kitap seçimlerini etkilemezken kitap okuma sürecinde kahramanın cinsiyeti önemli olmaktadır. Bu süreç açısından çocukların kitaba yaklaşımlarının farkındalığını da göstermektedir.

Tablo 3.15.

Erkek Öğrencilere Göre Kitap Seçiminde Başkahramanın Cinsiyetinin Önemi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Evet	50	86,21
	Hayır	8	13,79

Yine dokuzuncu soruya da sekizinci soruda olduğu gibi 54 kız öğrenci “Evet” yanıtını verirken 6 kız öğrenci “Hayır” yanıtını vermiştir.

Tablo 3.16.

Kız Öğrencilere Göre Kitap Seçiminde Başkahramanın Cinsiyetinin Önemi

Grup	KODLAR	F	%
Kız öğrenciler	Evet	54	90
	Hayır	6	10

Onuncu Soru: “Hangi özelliklere sahip kahramanların hikâyelerini okumayı tercih ediyorsunuz?”

Onuncu soruda hangi özelliklere sahip başkahramanların hikâyelerini okumayı tercih ettikleri öğrencilere sorulmuştur. Onuncu soruda erkek öğrencilerden 45’i okumayı tercih ettikleri kahramanların korkusuz, cesur ve savaşçı özelliklere sahip olduğunu

belirtirken 8 öğrenci komik özelliklere sahip karakterleri, 4 öğrenci duygusal karakterleri, 1 öğrenci ise bilgili-zeki karakterleri okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.17.

Erkek Öğrencilere Göre Bir Kahramanda Bulunması Gereken Özellikler

Grup	KODLAR	F	%
Erkek öğrenciler	Korkusuz, Cesur, Savaşçı	45	77,58
	Komik, Esprili	8	13,79
	Hassas, Duygusal	4	6,89
	Bilgili, Zeki	1	1,72

Kız öğrencilerden 40 öğrenci cesur ve güçlü karakterdeki kahramanların hikâyelerini, 12 öğrenci duygusal, kahramanların hikâyelerini, 8 öğrenci ise komik ve esprili kahramanların hikâyelerini okumaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Açık uçlu bir soru olmasına rağmen başka herhangi bir yanıt gelmemiştir.

Tablo 3.18.

Kız Öğrencilere Göre Bir Kahramanda Bulunması Gereken Özellikler

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Cesur, Güçlü	40	66,66
	Duygusal, Romantik	12	20
	Komik, Esprili	8	13,4

Anket çalışmasının onuncu sorusuna verilen cevaplar bize gösteriyor ki kız ve erkek öğrencilerin okumayı en çok tercih ettikleri kahramanların özellikleri arasında “cesur ve güçlü” bulunmaktadır. Çocuklar kendi dünyalarında yaşayıp dış dünyayı tanımaya ve anlamaya çalışırken korkabilirler. Bu sebeple kendilerini savunmasız ve güçsüz hissettikleri için okumayı tercih ettikleri kitap karakterlerini en çok güçlü ve cesur olarak ifade etmelerinin sebebi özdeşim kurmanın yarattığı durum olabilir. Fakat hayatta olduğu gibi kitaplarda da salt güçlü salt cesur karakterler yer almaması gerektiği söylenebilir. Bu durum çocuğun gerçeklik algısına ve hayata duyduğu güvene zarar verebilir. Çünkü okuduğu kitapta sadece güçlü, cesur karakterlerin olması kendinin de

hayatta yenilmez olduğunu düşünmesine ya da tam tersi yenilmez olmadığını bildiği için kötü hissetmesinde neden olabilir.

Çocuk edebiyatında kahramanlar çok yönlü, zorluklarla başa çıkmakta ve bazen de hata yapmaktadır ancak burada kahramanın yaşadığı olaylardan ders çıkarması, kahraman ile özdeşim kuran çocuğun gelişimi için faydalı olacaktır. Çocuk edebiyatında kahramanların hata yapmaları, insanın her zaman yapabileceğini göstereceği için, cesaretini ve davranışlarını sorgulaması, eleştirilmesi çocuğun dünyada sadece iyi veya kötü sadece güçlü veya güçsüz olmadığını kavraması açısından önemlidir.

On Birinci Soru: “Okuduğunuz kitabın konusunun yaşanabilecek olaylardan seçilmesi veya olağanüstü öğeleri barındırması seçiminizi etkiliyor mu?”

44 erkek öğrenci okuduklarında olağanüstü öğeler bulunmasının kitap seçimlerini etkilediklerini belirtirken bu 44 öğrenciden 28’i özellikle olağanüstü öğeler barındıran kitapları daha çok tercih ettiklerini belirtmiştir.

Tablo 3.19.

Kitapta Olağanüstü Öğeler Bulunmasının Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Evet	44	75,86
	Hayır	14	24,14

36 öğrenci “Evet” yanıtını 24 öğrenci ise “Hayır” yanıtını vermiştir. “Evet” yanıtını veren 36 öğrenciden 25’i gerçekte yaşanmış veya yaşanabilecek hikâyeleri okumayı tercih ederken 11’i doğaüstü olayların olduğu hikâyeleri tercih etmiştir.

Tablo 3.20.

Kitapta Olağanüstü Öğeler Bulunmasının Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Evet	36	60
	Hayır	24	40

On birinci soruya verilen yanıtlardan şu sonucu çıkarabiliriz hem kız hem de erkek öğrenciler için kitabın olağan üstü öğeler barındırıp barındırmaması kitap seçimini etkiliyor. Fakat bu noktada olağanüstü öğeleri barındırması yönünden kız ve erkek öğrencilerin farklı görüşlere sahip olduğunu görüyoruz.

On İkinci Soru: “Sizce kızlar hangi tür kitapları okumaktan hoşlanır? Neden?”

On ikinci soruda erkek öğrencilere göre kızların okumaktan hoşlandıkları kitap konularının başında duygusal konulu kitaplar gelmektedir. 35 öğrenci kızların duygusal konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünürken 15 öğrenci macera konulu, 4 öğrenci tarihi konulu 4 öğrenci ise mizahi konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünmektedir.

Tablo 3.21.

Erkek Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Duygusal	35	60,34
	Macera	15	25,86
	Tarihi	4	6,89
	Mizahi	4	6,89

46 kız öğrenci kızların romantik, duygusal konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünürken 14 öğrenci kızların macera konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünmüştür. Yine açık uçlu bir soru olmasına rağmen farklı herhangi bir yanıt gelmemiştir.

Tablo 3.22.

Kız Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Duygusal	46	76,6
	Macera	14	23,4

On ikinci sorunun cevabı bize gösteriyor ki öğrenciler kız çocuklarının daha çok duygusal konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünmektedir. Fakat birinci soruya verilen yanıtlarda görüldüğü üzere kız çocuklarının okumayı tercih ettiği kitapların başında macera konulu kitapların geldiği görülmüştür. Burada bir çelişki söz konusudur. Kız çocukları kendileri macera konulu kitapları okumayı tercih ediyor olmalarına karşın diğer kız çocuklarının duygusal konulu eserler okuduğunu düşünüyor olmaları üzerinde durulması gereken bir konudur. Bunun nedeni bu çalışmada iddia edildiği gibi kızların duygusal eserler okumaktan hoşlanacakları yönünde yapılan genellemenin çocuklar üzerinde de bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Hem erkek hem de kız öğrenciler kızların duygusal, narin ve kırılgan olduklarını düşünmektedirler. Bu sebeple kızların duygusal romanları okumaktan hoşlanacaklarını düşünmektedirler.

On Üçüncü Soru: *“Sizce erkekler hangi tür kitapları okumaktan hoşlanırlar? Neden?”*

On üçüncü soruda erkek öğrencilere göre erkeklerin okumaktan hoşlandıkları kitap konuların başında 39 öğrencinin tercihi üzere macera yer almaktadır. İkinci sırada 12 öğrencinin tercihi ile tarihi konulu üçüncü olarak ise 7 öğrencinin tercihi ile bilim kurgu konulu kitaplar yer almaktadır.

Tablo 3.23.

Erkek Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri

Grup	Kodlar	F	%
Erkek Öğrenciler	Macera	39	67,24
	Tarihi	12	20,68
	Bilim Kurgu	7	12,06

Öğrencilerden 40’ erkeklerin macera konulu kitapları okumaktan hoşlanacağını düşünürken 10’u mizahi konulu kitaplarda, 10’u ise bilim kurgu konulu kitaplardan hoşlanacağını düşünmektedir.

Tablo 3.24.*Kız Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Türleri*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Macera	40	66,70
	Mizah	10	16,65
	Bilim Kurgu	10	16,65

On üçüncü soruya verilen yanıtlara dayanarak ki kız ve erkek öğrenciler, erkek öğrencilerin en çok macera konulu kitaplar okuduğunu düşündüğünü söylemek mümkündür. Burada verilen yanıtlar ile birinci soruda verilen yanıtlar arasında bir paralellik söz konusudur.

Erkekler öğrencilerin verdiği yanıtlara göre erkeklerin kızlara göre daha atılgan, güçlü oldukları sonucu çıkarılmaktadır. Erkekler öğrenciler bu nedenlerden dolayı erkeklerin macera konulu kitapları okumaktan hoşlanacaklarını düşünürken kız öğrenciler herhangi bir neden belirtmemişlerdir.

On Dördüncü Soru: “Size göre kızlar hangi tür kitapları okumalıdır? Neden?”

Burada on üçüncü soruda olduğu gibi ilk sırada romantik konulu kitaplar yer almaktadır. 31 öğrenci kızların romantik konulu kitaplar okuması gerektiğini düşünmektedir. İkinci sırada 11 öğrencinin tercihi ile macera konulu, üçüncü sırada 9 öğrencinin tercihi ile düşsel konulu kitaplar, son olarak da 7 öğrencinin tercihi ile tarihi konulu kitaplar yer almaktadır.

Tablo 3.25.*Erkek Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap Konuları*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Romantik	31	53,48
	Macera	11	18,92
	Düşsel	9	15,55
	Tarihi	7	12,05

On ikinci soruda olduğu gibi yine birinci sırada romantik-duygusal konulu kitaplar yer almaktadır. Öğrencilerden 32'si kızların romantik konulu, 16'sı macera konulu, 6'sı tarihi, 6'sı ise mizahi konulu kitaplar okuması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 3.26.

Kız Öğrencilere Göre Kız Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap Konuları

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Romantik	32	53,33
	Macera	16	26,67
	Tarihi	6	10
	Mizahi	6	10

Anketin on dördüncü sorusu bize gösteriyor ki hem erkek hem de kız öğrencilere göre kızların okuması gereken kitaplar romantik/duygusal konulu kitaplardır. Ancak kız öğrencilerin okumayı en çok tercih ettiği kitap konusunun başınca maceranın yer aldığını birinci soruya verilen cevaplarda görmekteyiz. Kızlar macera okumaktan hoşlanmalarına rağmen kızların duygusal içerikli konular okumaları gerektiğini düşünmelerinin nedeni cevaplar arasında bulunamamıştır.

On Beşinci Soru: “Size göre erkekler hangi tür kitapları okumalıdır? Neden?”

On üçüncü soruda olduğu gibi burada da macera konulu kitaplar ilk sırada yer almaktadır. 40 öğrenci erkeklerin macera konulu kitaplar okuması gerektiği yönünde tercihini yapmıştır. İkinci sırada 9 öğrencinin tercihi ile tarihi konulu, üçüncü sırada 6 öğrencinin tercihi ile bilim kurgu konulu son olarak da 3 öğrencinin tercihi ile felsefi konulu kitaplar erkekler tarafından okunulması gerekli görülen kitaplar olmuşlardır.

Tablo 3.27.*Erkek Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap Konuları*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Macera	40	68,95
	Tarihi	9	15,5
	Bilim Kurgu	6	10,35
	Felsefi	3	4,2

Kız öğrencilerin yanıtlarına göz attığımızda ise 36 öğrenci macera yanıtını verirken, 15 öğrenci tarihi konulu, 9 öğrenci ise felsefi konulu kitapları erkekler okumalıdır yanıtını vermiştir.

Tablo 3.28.*Kız Öğrencilere Göre Erkek Öğrencilerin Okuması Gereken Kitap Konuları*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Macera	36	60
	Tarihi	15	25
	Felsefi	9	15

Anketin on beşinci sorusunda hem kız hem de erkek öğrenciler, erkek öğrencilerin en çok macera konulu kitapları okuması gerektiği yönünde görüşünü belirtiyor. Anketin birinci sorusu ile bağlantı kurulduğunda da burada bir paralellik söz konusudur.

On Altıncı Soru: “Anneniz ya da babanız size hangi tür kitapları okumanızı öneriyorlar?”

Bu soruya erkek öğrencilerden 46’sı ebeveynlerinin herhangi bir kitap önermediği yanıtını verirken, 8’i tarihi konulu, 4’ü ise macera konulu kitaplar önerdikleri yanıtını vermiştir.

Tablo 3.29.*Anne-Babaların Erkek Çocukların Kitap Seçimine Etkisi*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Kitap önermiyor	46	79,32
	Tarihi	8	13,77
	Macera	4	6,91

Kız öğrencilerden 39'u ailelerinden herhangi bir kitap veya konu tavsiyesi almadığını belirtmiştir. Geriye kalan öğrencilerden 11'i romantik, 5'i macera, 5'i ise tarihi konulu roman önerdiklerini belirtmiştir.

Tablo 3.30.*Anne-Babaların Kız Çocukların Kitap Seçimine Etkisi*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Kitap önermiyor	39	64,99
	Romantik	11	18,33
	Macera	5	8,33
	Tarihi	5	8,33

Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, çocukların yararlanabileceği bilgileri edinmelerini sağlamak için, ebeveynler ve öğretmenlerin; çocukların ihtiyaçlarına göre doğru kitabı seçmelerine yardım etmesi gerekmektedir. Çocukların ilgi duyduğu konular ve süreleri değişkenlik gösterebilir bu bağlamda çocuğa okuması için tek bir konuyu veya yazarı dayatmamak, çocuğun kendi tarzını keşfetmesine olanak sağlamak gerekmektedir. Çocukların gelişim süreçlerinin iyi bilinmesi ve ona uygun bir kitabın seçilmesi çocuğun günlük hayatında yer alan farklı konulara ilişkin bilgi sahibi olmasına yardımcı olur. Bu sayede çocuklar, kendilerini yeterli ve yetenekli hissetmeye başlayabilirler.

“Çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırırken, özellikle ebeveynlerin çocuklarının gelişim dönemlerini iyi bilmeleri ve onların gelişim dönemlerini dikkate alarak kitap seçimlerini yapmaları önemlidir. Çünkü her yaş çocuğunun ilgi duyduğu konu farklıdır.

Aynı zamanda gelişimin bir aşamasında çocuk için faydalı olacak bir kitap, bir sonraki aşamasında çocuk için uygun olmayabilir” (Turgut Bayram, 2009,73)

Çocuğun ilgi ve algılama düzeyini geliştirecek kitapları tercih etmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle çocuk tarafından seçilen bir kitabın, anne babaların kontrolünden geçmesinde fayda vardır. Çocukların gelişim dönemlerini iyi bilen ebeveynler, bu farklılıkları dikkate alarak kitap seçimlerinde yardımcı olurlar. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocuklara araştırma yaparak kitap önermeleri de daha sağlıklı olacaktır.

“Çocuğa zengin bir, kültürel ve bilişsel çevre sağlamak, ailenin sorumluluğudur. Kitaplar çocuğun bu anlamdaki gereksinimlerini karşılamak için gerekli olan fırsatlardan en önemlisidir” Tuğrul, 2000, s. 537).

On Yedinci Soru: “Öğretmenleriniz size hangi tür kitapları okumanızı öneriyorlar? Sizce neden o tür kitapları okumanızı öneriyorlar?”

Anketin on yedinci sorusunda ise öğretmenleri tarafından ne tür kitapların okutulması tavsiye edildiği öğrencilere sorulmuştur. Erkek öğrencilerden 34’ü öğretmenlerinden kitap tavsiyesi almadığını söylerken 16’sı macera konulu 8’i tarihi konulu kitap önerileri söylemiştir.

Tablo 3.31.

Öğretmenlerin Erkek Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	34	34	58,62
	16	16	27,59
	8	8	13,79

Kız öğrencilerden alınan yanıtlara göre ise 29’u öğretmenlerinin herhangi bir kitap önermediğini, 18’i romantik konulu kitaplar önerdiğini, 10’u macera konulu kitapları önerdiğini, 3’ü ise mizahi konulu kitapları önerdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin öğrencilere yeteri kadar kitap önerisinde bulunmadığını söylemek

mümkündür. Öğretmenlerini de rol model alma eğiliminde olan çocuklar için öğretmenlerin de çocuğun ilgi ve ihtiyacına göre kitap önerisinde bulunması elzemdir.

Tablo 3.32.

Öğretmenlerin Kız Öğrencilerin Kitap Seçimine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Kitap önermiyor	29	48,34
	Romantik	18	29,99
	Macera	10	16,66
	Mizah	3	4,99

Türkçe öğretmenleri öğrencilerin yaş grubuna ve ilgilerine yönelik okuma listeleri tavsiye etmelidir. Türkçe öğretmenleri, öğrencilerin sorularına, isteklerine, ihtiyaçlarına cevap verebilecekler kitapları seçmeleri için onlara yardımcı olmalıdır. Ortaokul öğrencilerinin, okuma listeleri hazırlamak ve okudukları kitaplarla ilgili düşünceleri paylaşmak için toplantı organizasyonu yapmasına olanak sağlamak kitap sevgisi kazanmaları bağlamında faydalı olacaktır.

On Sekizinci Soru: “Size göre kızların okudukları kitapların kapak (renk), sayfa sayısı vb. özellikleri nasıldır? Size göre nasıl olmalıdır?”

Ankete yanıt veren erkek öğrencilerden 33’üne göre kızların okuduğu kitapların kapakları pembe, mor tonlarında, koyu renklerden uzak, daha açık ve canlı renklerin olması gerektiği yönünde görüşünü belirtmiştir. 20’si birden çok renk barındıran kapaklı kitapları okumaları gerektiğini geriye kalan 5 erkek öğrenci ise her bir bireyin farklı olduğunu, kız erkek diye ayırmanın yanlış olduğunu belirtmiştir. Erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin okuduğu kitapların sayfa sayıları minimum 100 ila maksimum 300 sayfa arasında olduğu yanıtları verilmiştir.

Tablo 3.33.*Erkek Çocuklarına Göre Kız Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak Tercihleri*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Pembe renkli	33	56,89
	Açık renkli	20	34,48
	Kız erkek diye ayırmak yanlış	5	8.62

Kız öğrencilerden 18'i kızların pembe kapaklı, 22'si birden fazla renk içerek kapaklı, 10'u ise siyah-lacivert gibi koyu renkli kapaklı kitap okuması gerektiğini belirtmiştir. Geriye kalan 10 öğrenci ise her bir bireyin farklı olduğunu, kız erkek diye ayırmanın yanlış olduğunu belirtmiştir. Sayfa sayısı olarak da öğrenciler minimum 80 sayfa, maksimum 250 sayfa sayısı arasında sayfa sayıları yazmışlardır.

Tablo 3.34.*Kız Çocuklarına Göre Kız Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak Tercihleri*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Pembe, mor	18	30
	Siyah, lacivert	10	16,66
	Kapak rengi fark etmez	10	16,66
	Birden fazla renk içeren	22	36,68

On Dokuzuncu Soru: “Size göre erkeklerin okudukları kitapların kapak (renk), sayfa sayısı vb. özellikleri nasıldır? Size göre nasıl olmalıdır?”

Erkek öğrencilerden 25'i koyu renklere sahip kapaklı, 6'sı mavi renkli kapaklı kitaplar olması gerektiğini belirtmiştir. 27'si ise on sekizinci soruda olduğu gibi kız-erkek diye ayırmanın doğru olmadığını, herkesin kendi kararı ve düşüncesi olduğunu kişiden kişiye değişebileceğini belirtmiştir.

Tablo 3.35.*Erkek Çocuklarına Göre Erkek Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak Tercihleri*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Koyu renklerin olduğu	25	43,10
	Mavi renkli	6	10,34
	Kız erkek diye ayırmak yanlış	27	46,55

Kız öğrencilere göre erkek çocukların okudukları kitapların renk, sayfa, şekil vs. özellikleri şu şekildedir: Öğrencilerden 35'i erkeklerin okuması gereken kitap kapaklarında daha çok koyu tonların hâkim olduğu görüşünü belirtmiştir. 16 öğrenci mavi ve lacivert tonlarının daha yoğun olduğunu düşünürken geriye kalan 9 öğrenci ise herhangi özel bir renk ve şekil özelliği söyleyemeyeceğini her renkten kitap kapağının erkeklere uygun olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.36.*Kız Çocuklarına Göre Erkek Çocuklarının Kitap Seçiminde Kapak Tercihleri*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Koyu renkler	35	58,34
	Mavi	16	26,66
	Kız erkek fark etmez	9	15

Yirminci Soru: “Size göre okuduğunuz kitaplarda erkek ve kadın başkahramanın özellikleri hangi açılardan farklıdır?”

Yirminci soruda kadın ve erkek kahramanlar arasında nasıl bir fark olduğu sorusu yöneltildiğinde 34 erkek öğrencinin erkek kahramanlar için zeki, korkusuz, cesur, savaşçı, güçlü vb. özellikler sıralarken kadın kahramanlar için zeki, duygusal, korkak, çekingen, sakın, düşünceli vb. özellikler sıralamıştır. 14 öğrenci sadece dış görünüş açısından kız ve erkek öğrenciler arasında fark olduğunu belirtmiştir. 9 öğrenci kadın ve erkek kahramanların her bakımdan eşit olduğunu görüşündedir. Bir öğrenci ise aldıkları karar ve tercihler bakımından erkek ve kadın kahramanların farklı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.37.

Erkek Öğrencilere Göre Kadın ve Erkek Kahramanların Arasındaki Farklar

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Erkek kahramanlar için zeki, korkusuz, cesur, savaşçı güçlü, kadın kahramanlar için zeki, duygusal, korkak, çekingen, sakın, düşünceli	34	58,62
	Fiziksel açılardan farklar var	14	24,13
	Öğrenci kadın ve erkekler kahramanların her bakımdan eşit olduğunu görüşünde	9	15,51
	Aldıkları karar ve tercihler bakımından erkek ve kadın kahramanların farklı olduğu görüşünde	1	1,74

56 kız öğrenci, kadın ve erkek kahramanların herhangi bir farkı bulunmadığını; güç, çeviklik, duygu vs. yönlerden aynı olduklarını, bu şekilde ayırmanın cinsiyetçilik olduğunu ve bunun doğru olmadığını dile getirmiştir. 4'ü ise fiziksel açılardan farklı olduklarını dile getirmiştir.

Tablo 3.38.

Kız Öğrencilere Göre Kadın ve Erkek Kahramanların Arasındaki Farklar

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Öğrenci kadın ve erkekler kahramanların her bakımdan eşit olduğunu görüşünde	56	93,33
	Fiziksel açılardan farklar var	4	6,67

Anketin yirminci sorusuna verilen yanıtlar bize gösteriyor ki erkek öğrencilere göre erkek kahramanlarla kadın kahramanlar arasında pek çok açıdan fark bulunmaktadır. Erkek öğrencilerin çoğu erkek kahramanların kadın kahramanlardan daha güçlü ve daha zeki görürken, erkek ve kadın kahramanlar arasında herhangi bir fark olmadığını söyleyen öğrenci sayısı oldukça azdır. Ancak kız öğrencilerin yanıtlarında ise bu durum tam tersi yöndedir. Kız öğrencilerin çoğu erkek ve kadın kahramanlar arasında herhangi bir fark bulmazken, küçük bir bölümü sadece fiziksel farklar olduğunu belirtmiştir. Kız

öğrencilere göre erkek kahramanlar kadınlardan, kadın kahramanlar ise erkek kahramanlardan daha zeki, cesur, korkusuz, güçlü ya da duygusal değildir. Yani az önce saydığımız bu özellikler için cinsiyet bir kıstas değildir.

Yirmi Birinci Soru: “Sizce bir kitapta mutlaka bulunması gereken özellikler nelerdir?”

Erkek öğrencilerden 22’si kitabın mutlaka bilgilendirici bir özelliğe sahip olması, 19’u akıcı, sürükleyici olması, 11’i komik olması, 2’si aksiyon öğeleri barındırmasını, 2’si resimli olması, 2’si ise duygusal olması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 3.39.

Erkek Öğrencilere Göre Kitapta Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Bilgilendirici	22	37,93
	Akıcı	19	32,75
	Komik	11	18,96
	Aksiyon	2	3,45
	Resimli	2	3,45
	Duygusal	2	3,45

Kız öğrencilerden 26’sı akıcı olması, 15’i öğretici olması, 11’i resimli olması gerektiğini belirtirken 8’i ise mutlaka mizahi öğeler barındırması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 3.40.*Kız Öğrencilere Göre Kitapta Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Akıcı	26	43,33
	Bilgilendirici	15	25
	Resimli	11	18,33
	Mizahi	8	13,34

Yirmi birinci sorunun yanıtı bize gösteriyor ki kız ve erkek öğrencilere göre bir kitapta bulunması gereken ilk iki sıradaki özellik aynıdır. Çocukların kitap okuma alışkanlığını kazanması uzun bir süreçtir. Bu süreçte çocukların kitapla olumlu bir bağ kurması, süreci kolaylaştıracak ve kısaltacaktır. Çocuğa hitap etmeyen, çocukta merak uyandırmayan bir kitap çocuk için sıkıcı bir hale gelecek ve aralarındaki ilişkiyi olumsuz etkileyecektir. Bu bağlamda her çocuğun özel olduğu gibi isteklerinin de özel olduğu düşünülerek çocuğun ilgisini çekecek tarzda kitapların çocuğa sunulması önemlidir.

Çocuk kitabı yazarları, anlatım gücünün önemini bilerek ve çocukların okumaya alışma sürecinde kullandıkları dilin bir parçası olarak hareket etmeli ve Türkçemizin anlatma gücünü ortaya koymalıdır. Çocuklar, özellikle günlük dilde pek kullanılmayan sözcük ve deyimleri anlamakta zorlanabilirler. Eserler, çocukların anlayabileceği bir üslupla yazılmalıdır. Yalnızca sözcüklerin değil, deyimlerin de bilinen anlamlarının kullanılmasına özen gösterilmelidir. Anlatmak istediklerini uzun ve karmaşık ifadelerle ifade etmeye çalışan yazar, çocukların ilgisini çekmekten uzaklaşacaktır.

Her yazarın kendine özgü bir dili, bir anlatım biçimi vardır. Ancak çocuk kitapları söz konusu olduğunda dil ve anlatım bakımından özellikle bir iki noktanın göz önünde bulundurulması yerinde olur. Çocuklar yalın ve duru bir anlatımdan hoşlanırlar. Günlük dilde pek kullanılmayan sözcük ve deyimleri anlamakta güçlük çekerler. Uzun ve karmaşık paragrafları zor okur ve kavrarlar. Yersiz benzetme ve tasvirlerden canları sıkılır. Çok kez metinde bu bölümleri atlama eğilimi gösterirler. Çocuk kitabı yazarı, bu hususları daima dikkate alarak ve eserlerinde duru, yalın ve akıcı dil kullanarak Türkçemizin anlatım gücünü ortaya koyan örnekler vermeye çalışmalıdır. Çünkü iyi bir çocuk kitabının içerik bakımından üstünlüğü sağlayan etmenlerin başında dil ve anlatımda gösteriler özen gelir. (Şirin, 2000)

Araştırmaya konu olan çocukların kitapların akıcılığını en önemli unsur olarak düşünmeleri bu açıdan önemlidir.

Yirmi İkinci Soru: “Sizce başkahramanda mutlaka bulunması gereken özellikler nelerdir?”

Yirmi ikinci soruda erkek öğrencilere başkahramanda mutlaka bulunması gereken özellik sorulduğunda 30 öğrenci “cesur”, 14 öğrenci “meraklı”, 8 öğrenci “zeki-akıllı”, 4 öğrenci “komik”, 2 öğrenci “güzel-yakışıklı” olması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 3.41.

Erkek Öğrencilere Göre Başkahramanda Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Cesur	30	51.72
	Meraklı	14	24.13
	Zeki/Akıllı	8	13,79
	Komik	4	6,89
	Güzel/Yakışıklı	2	3,44

Bu soruya kız öğrencilerden, 18 öğrenci “cesur”, 15 öğrenci “zeki-akıllı”, 11 öğrenci “bilinçli”, 7 öğrenci “güzel”, 4 öğrenci “komik”, 3 öğrenci “yardımsever”, 2 öğrenci ise “araştırmacı” olması gerektiği yönünde soruyu yanıtlamıştır.

Tablo 3.42.*Kız Öğrencilere Göre Başkahramanlarda Mutlaka Bulunması Gereken Özellikler*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Cesur	18	29,99
	Zeki, akıllı	15	24,99
	Bilinçli	11	18,33
	Güzel	7	11,66
	Komik	4	6,67
	Yardımsever	3	5
	Araştırmacı	2	3,33

Yirmi ikinci sorunun yanıtı bize gösteriyor ki kız ve erkek öğrencilerin çoğunluğuna göre bir karakterde aradıkları ilk özellik cesur olması. Bu bağlamda yine birinci soruyla bağlantı kurduğumuzda cesur özelliklere sahip karakterlerin daha çok macera konulu eserlerde olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin birinci soruda verdiği yanıt ile yirmi ikinci soruda verdikleri yanıt tutarlıdır.

Yirmi Üçüncü Soru: “Bir kitaba başlamadan o kitabın konusu hakkında araştırma yapar mısınız?”

Bu soruya 34 erkek öğrenci kitabı okumadan önce araştırdığını söylerken, 21’i ön bir araştırma yapmadan okuduğunu belirtmiştir. Bununla beraber 3 öğrenci ise bazen araştırdıklarını bazen ise araştırmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 3.43.*Erkek Öğrencilerin Kitaba Başlamadan Kitabı Araştırma Oranı*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Evet, araştırma yaparım	34	58,62
	Hayır, araştırma yapmam	21	36,20
	Bazen	3	5,17

Bu soruya 40 kız öğrenci “Evet” yanıtını verirken 20’si “Hayır” yanıtını vermiştir.

Tablo 3.44.*Kız Öğrencilerin Kitaba Başlamadan Kitabı Araştırma Oranı*

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Evet, araştırma yaparım	40	66,6
	Hayır, araştırma yapmam	20	33,4

Yirmi üçüncü soruya verilen yanıtlar bize gösteriyor ki hem erkek hem de kız öğrenciler kitapları almadan önce konusu hakkında araştırma yapıyor. Araştırma yapanların oranı kızlarda erkeklere göre daha fazladır. Bir kitabı almadan önce konusunu, yazarını, türünü araştırmak önemlidir. Çünkü çocuk ilgisine ve ihtiyacına yönelik olan kitabı seçerse hem okurken sıkılmayacak hem de kitap okumanın faydalarını görecektir ve alışkanlık kazanacaktır. Ancak araştırma yapmadan rasgele alınan bir kitap çocuğun isteklerini karşılamadığı takdirde çocuğun “kitap okumak”la ilişkisi olumsuz etkilenecektir. Bu bağlamda ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuklara kitap almadan önce araştırma yapmanın gerekliliğini ve bu araştırmanın nasıl yapılması gerektiğini öğretmesi elzemdir.

Yirmi Dördüncü Soru: “Kitabın konusu hoşunuza gitmezse okumayı yarım bırakıyor musunuz? Yarım bırakıyorsanız hangi tür kitapları daha çok yarım bıraktınız?”

Bu soruya 30 erkek öğrenci kitabı beğenmedikleri takdirde yarım bıraktığını belirtmiştir. 28 erkek öğrenci ise kitabı beğenmese bile bitirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.45.*Erkek Öğrencilerin Kitapları Yarım Bırakma Oranı*

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Yarım bırakmam	28	48,27
	Yarım bırakırım	30	51,73

36 kız öğrenci “Okuduğum kitabı yarım bırakmam.” yanıtını verirken 24 öğrenci ise beğenmediği takdirde okumaya başladıkları kitabı yarım bırakabilecekleri veya daha önce bıraktıklarını belirtmişlerdir. Bu 24 öğrenciden 7’si felsefe konulu, 6’sı tarih konulu,

6'sı bilim kurgu konulu, 4'ü mizah konulu, bir tanesi ise duygusal konulu kitabı daha önce yarım bıraktığını belirtmiştir.

Tablo 3.46.

Kız Öğrencilerin Kitapları Yarım Bırakma Oranı

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Yarım bırakmam	36	60
	Yarım bırakırım	24	40

Yirmi Beşinci Soru: “*Hangi konulu kitapları okurken kendinizden bir parça buluyor, kendinizi karaktere daha yakın hissediyorsunuz?*”

Yirmi beşinci soruda erkek öğrencilerden 21'i kendisini tarihi konulu kitaplardaki kahramanlara, yine aynı şekilde 21'i Harry Potter gibi bilim kurgu kitaplarındaki kahramanlara, 12'si macera konulu kitaplardaki kahramanlara, 2'si ise romantik konulu kitaplardaki kahramanlara kendini yakın hissettiğini belirtmiştir. İki öğrenci ise kitap okurken herhangi bir şekilde bir karaktere kendisini yakın hissetmediğini belirtmiştir.

Tablo 3.47.

Kitap Konusunun Kız Öğrencinin Karaktere Yakın Hissetmesine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Erkek öğrenciler	Tarihi	21	36,20
	Bilim kurgu	21	36,20
	Macera	12	20,68
	Romantik	2	3,46
	Herhangi bir karaktere yakın hissetmeyenler	2	3,46

25 kız öğrenci macera konulu kitapları okurken, 12 öğrenci mizahi konulu, 8 öğrenci ise romantik konulu kitapları okurken kendilerinden bir parça bulduklarını belirtmiştir. Bunun yanında 8 öğrenci cesur karakterleri, 7 öğrenci zeki, roman içerisinde sorunlara çözüm bulan karakterleri kendilerine yakın bulduklarını belirtmiştir.

Tablo 3.48.

Kitap Konusunun Kız Öğrencinin Karaktere Yakın Hissetmesine Etkisi

Grup	Kodlar	F	%
Kız öğrenciler	Macera	25	41,66
	Mizah	12	20
	Romantik	8	13,34
	Cesur	8	13,34
	Zeki	7	11,66

Burada elimize geçen veriler bize gösteriyor ki birinci soruda verilen kız öğrencilerin en çok macera okumayı tercih etmesiyle macera konulu kitaplardaki kahramanlara kendilerini yakın hissetmeleri arasında bir paralellik söz konusudur. Ancak bu paralellik erkek öğrenciler için geçerli değildir. Çünkü erkek öğrencilerin okumayı en çok tercih ettikleri kitap türü macera iken tarihi ve bilim kurgu konulu kitaplardaki karakterlere kendilerini daha yakın hissettiklerini yanıtlarında belirtmişlerdir. Erkek öğrenciler için macera konulu kitaplardaki karakterlere yakın hissetme üçüncü sırada yer almaktadır. Yine erkek öğrenciler için romantik konulu kitaplardaki kahramanlara yakınlık hissetmemelerinin sebebi kızların daha çok romantik konulu kitapları okuduklarını ve okumaları gerektiğini düşünmelerinden kaynaklanması söz konusudur.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde ettiğimiz yanıtlara göre ilk soruda erkek ve kız öğrenciler okumayı tercih ettikleri kitap konusu olarak macerayı ilk sıraya koymuşlardır. Alanyazına göz attığımızda Elif Güngör'ün 2009 yılında “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı ile Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinin verilerini bu noktada paylaşmakta fayda olabilir. Güngör'ün araştırma sonucuna göre: kız öğrencilerin %52'si duygusal, %25.7'si macera, %14.6'sı bilim kurgu, %4.5'i mizah, %1.6'sı polisiye ve %1.6'sı diğer konuyu içeren kitapları okuduklarını; erkek öğrencilerin ise %64.8'i macera, , %15.4'ü bilim kurgu, %10.7'si duygusal, %4.7'si mizah, %4.2'si polisiye ve %0.3'ü diğer konuyu içeren kitapları okuduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda aradan geçen 12 sene bize gösteriyor ki kız çocuklarının okumayı tercih ettikleri kitap türlerinde değişiklik yaşanmıştır. Fakat erkek öğrencilerin okumayı tercih ettikleri kitap türlerinde büyük bir değişim gözlenmemektedir. Yavuzer ise çocuk kitaplarının seçiminde cinsiyet faktörünün belirgin bir şekilde etkisi olduğunu söylemektedir. Yavuzer'e göre erkekler spor, serüven, ünlü kişilerin yaşamlarını içeren; kızlar ise romantik romanları, aşk ve kendilerini ilgilendiren konuları okumayı tercih ederler. Bir diğer soruya verilen yanıtlarda çocukların kitap seçiminde kapak faktörünün önemi öğrencilerin yanıtlarından ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Calp'ın yaptığı bir araştırmada 81 ortaokul öğrencisinden, 434'ü kitabı neye göre tercih ettikleri sorusuna kitabın kapağına göre tercih ettikleri saptanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuna verilen yanıtlar ile Calp'ın araştırmasının sonuçları arasında bir paralellik görülmektedir. Dördüncü soruya verilen yanıtlardan çocukların kitap seçiminde anne ve babanın yeteri kadar rolü olmadığını, kitap seçiminin çoğunlukla çocuğun elinde olduğunu saptamıştık. Aynı şekilde Dünder ve Maden'in yaptığı bir çalışmada ortaya çıkan bulgular velilerin çocuklarının kitap seçimlerinde öğretmen görüşünden çok kendi ve çocuğunun görüşünü önemseydiğini göstermektedir. 2019 yılında yapılan bu araştırma sonucu ile günümüz verileri karşılaştırıldığında kitap seçiminde çocuğun görüşünün daha öncelikli olduğunu günümüz için de söyleyebiliriz.

Altıncı ve yedinci soruya verilen yanıtlardan eldi ettiğimiz bulguları yorumladığımız zaman kitabın resimlerinin kalitesinin ve aynı zamanda resimleri

olmasının çocuğun kitap seçiminde önemli derecede bir etkisi olduğunu saptıyoruz. On altıncı soruda erkek ve kız öğrencilerden çoğunluğu anne babalarının kitap önermediklerini yanıtlarında belirtmişlerdi. Aynı şekilde on yedinci soruda öğretmenlerin öğrencilere çoğunlukla kitap önermediği görülürken kitap önerenlerin erkek öğrencilere macera, kız öğrencilere romantik konulu eserler önerdikleri saptanmıştır. Burada verilen cevaplar beşinci soru ile de paralellik göstermektedir.

Görüşme formunun yirminci sorusunda 34 erkek öğrencinin erkek kahramanlar için zeki, korkusuz, cesur, savaşçı, güçlü vb. özellikler sıralarken kadın kahramanlar için zeki, duygusal, korkak, çekingen, sakın, düşünceli vb. özellikler sıraladığını belirtmiştik. Kız öğrencilerde ise durum tam tersidir. Öğrencilerin çoğu kadın ve erkek kahramanlar arasında fiziksel özellikler dışında bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda çocuğun okuduğu eserde karakterin nasıl işlendiği konusu önem kazanmaktadır. Yazar karakteri işlerken cinsiyet rollerini doğru dağıtmalıdır. Karakteri toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun bir biçimde işlemelidir

Yirmi dördüncü soruda hem kız hem de erkek öğrencilerin kitabı beğenmedikleri takdirde yarım bıraktığı saptanmıştı. Yapılan bir araştırmada öğrencilerin yarısından fazlasının okumaya başladıkları kitapları bitirmemeleri kendilerine uygun kitapları seçememeleriyle, bu süreçte doğru ölçütlere başvurmamalarıyla veya ilgi alanlarına hitap eden kitaplarla karşılaşmamalarıyla ilgili olabileceği belirtilmiştir. Burada birinci soru ile karşılaştırma ihtiyacı da doğmaktadır. Kız öğrencilerden 24 öğrenci ise beğenmediği takdirde okumaya başladıkları kitabı yarım bırakabilecekleri veya daha önce bıraktıklarını belirtmişlerdir. Bu 24 öğrenciden 7'si felsefe konulu, 6'sı tarih konulu, 6'sı bilim kurgu konulu, 4'ü mizah konulu, bir tanesi ise duygusal konulu kitabı daha önce yarım bıraktığını belirtmiştir.

Yirmi beşinci soruya verilen yanıtlardan gördüğümüz üzere erkek öğrenciler kendilerini tarihi konulu kahramanlara kendilerini yakın görürken kız öğrenciler kendilerini macera konulu kitaplardaki kahramanlara yakın görmüşlerdir. Erkek öğrencilerin ikinci sırasında bilim kurgu eserleri yer alırken kızların ikinci sırasında mizah konulu kitaplar yer almaktadır. Erkek öğrencilerin okumayı tercih ettikleri roman konularında ilk sırada macera konulu kitaplar olmasına rağmen kendilerini yakın hissettikleri kitap kahramanlarında üçüncü sırada yer alması ilginçtir.

Bu araştırmanın yukarıda ulaşılan sonuçları bize göstermektedir ki, çocukların okuma tercihleri genel kaniya tam olarak uymamaktadır. Bununla birlikte genel olarak cinsiyetçi bir yaklaşımın olduğu da dikkatten kaçmamaktadır. Kız çocuklarının

kendilerinden beklenen cinsiyet rollerini sergilemedikleri ama başkalarından bunu bekledikleri görülmekte ve bu durum cinsiyetçi yaklaşımın çeşitli biçimlerde değerlendirilebileceğini ispatlamaktadır. Toplumun değer yargıları, alışkanlıkları ve bazı konulara bakış açısı zaman zaman genel yargıların tekrarlanmasına neden olurken bu bakış açısının özelde ne ifade ettiği ve nedenleri de araştırılmaya muhtaçtır. Bu çalışma, çocukların cinsiyetçi yaklaşımları olup olmadığı konusunda da kaynak veri olarak kullanılabilecek nitelikte olup, daha ileri düzeyde araştırmalar bunun nedenlerini de ortaya koyacak sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda tartışma kısmında örnek verdiğimiz makalelerde ortaya konulduğu gibi kız çocuklarının romantik, duygusal konulu kitapları okumaktan; erkek çocuklarının ise macera, dedektiflik konulu kitapları okumaktan hoşlandığı kanısının doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Çocukların verdikleri cevaplardan bu tür söylemleri cinsiyet ayrımcılığı olarak gördüklerini, isteyen her yaştan, cinsiyetten, görüşten kimsenin belirli kalıplara ve sosyal normlara bağlı kalmadan istediği konularda kitap okuyabileceğini söylediklerinin çıkarımını yapmak mümkündür. Birçok araştırmada veya makalede ortaya konulan ve bu tezin araştırma konusunu oluşturan bu görüş geçmiş yüz yıllar için doğru kabul edilebilir. Erkeklerin avcılık ve toplayıcılık yaptığı zamandan itibaren süre gelen cesaret, savaş, güç, mutluluk ve acı gibi duyguları daha az yansıtmaya da yansıtmama gibi özellikler erkeklere yüklenirken kadınların toplum içindeki yeri, daha pasif kalmıştır. Kız çocukların yanıtlarından anlaşıldığı üzere kitaplarda kadın ve erkek kahramanlara yüklenen cinsiyet rolleri değişmiş ve değişmeye devam etmektedir. Ancak hâlâ erkek çocuklarının görüşlerine göre erkek karakterlerin daha güçlü, cesur ve zeki; kadın karakterlerinse duygusal ve güçsüz oldukları anlayışının çocuklarda da devam ettiğini belirtmek gerekir.

Öğretmenlerin; kitap seçiminde ailelere ve öğrencilere rehberlik yapması, bu süreçte çocukların yaş gruplarına, ilgi ve isteklerine göre kitap seçiminin yapılması çocuk ve ebeveynler için karmaşık bir konu olan kitap seçiminde faydalı olacaktır. Kitap tercihlerinde uzman veya öğretmen görüşlerine mümkün olduğu kadar başvurmak ve edebi değeri olmayan eserlerden çocukları uzak tutmak elzemdir.

Öğretmenlerin, kitap seçimi sürecinde ailelere ve öğrencilere rehberlik etmeleri, çocukların yaş gruplarına, ilgi ve isteklerine uygun kitapların seçiminde yardımcı olacaktır. Kitap tercihlerinde, uzmanların veya öğretmenlerin görüşlerine danışmak ve edebi değeri olmayan eserlerden kaçınmak önemlidir. Bu, çocuklar için karmaşık bir konu olan kitap seçiminde faydalı olacaktır.

Okumaya başlamadan önce araştırma yapmamak, sadece kitap kapağındaki görsellere veya renklere göre seçim yapmak, yeterli düzeyde bir okuma kültürünün oluşmadığını gösterir. Öğrenciler, kitap seçimleri konusunda öğretmen veya ebeveynlerine nadiren danışırlar. Bu nedenle, öğretmenlerin ve ebeveynlerin daha fazla

sorumluluk almaları gerekmektedir. Çocukların yaşlarına ve ilgi alanlarına uygun kitapları önermek ve rehberlik etmek, çocuğun kitaptan soğumasını önleyerek ona kitapları sevdirebilir.

Çalışmanın sonucuna göre hem kız hem de erkek öğrenciler için, kitabın akıcı ve bilgilendirici olması önemlidir. Cinsiyet faktörü, kitaptan bilgi alma isteği üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Çünkü çalışmanın uygulandığı yaş aralığındaki çocuklar, genellikle yeni bilgileri keşfetmeye ve hayatlarına adapte etmeye isteklidirler. Ancak, okudukları kitabı yarım bırakmamaları önemlidir. Kitabın araştırılmadan okunmaya başlanması, kitabın yarım bırakılma oranını da etkileyebilir.

Romantik konulu kitaplardaki karakterlere kendisini yakın gören sadece bir erkek öğrenci olması konuyu daha açık ve anlaşılır bir hale getirmektedir. Erkek öğrencilerin erkek ve kadın karakterleri karşılaştırdığında gördüğü farklar arasında bir bağlantı kurmak mümkündür. Bu bağlamda, öğretmenler, ebeveynler ve özellikle çocuk edebiyatı yazarları, çocukların karakterlerinin şekillenmesinde rol oynayan, onları farklı yaşamlara ve dünyalara taşıyan kitapları yazarken, kadın ve erkek karakterler arasında güç, zekâ ve duygusal açıdan bir fark olmaması gerektiğini vurgulamalı ve çoğunlukla erkek öğrencilerin sahip olduğu tabuları yıkmaya yardımcı olmalıdırlar.

Çocukların okuma alışkanlığını geliştirmek ve yaygınlaştırmak, öncelikle aileler tarafından evde ve ardından öğretmenler tarafından da okulda desteklenmelidir. Özellikle ergenlik döneminde, edebiyat kitaplarının çocukların edebi yönden gelişimlerine katkı sağlamak adına uygun zamanlarda okunması ve belirli bir sıra ile sunulması gerekmektedir. Bu süreçte, çocukların edebi gelişimleri yanı sıra ergenlik dönemindeki genel gelişimleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Kitaplarla olan etkileşimleri, sadece okuma aşamasıyla sınırlı kalmayıp, okuma sonrasında da devam eden bir süreçtir ve çocukların okuma algılarının gelişimi açısından da önemlidir. Bundan dolayı, okudukları kitapların çocukların kişilik gelişimlerine katkısı göz ardı edilemez.

Çocukların kitaplara duygusal bağlılık hissetmesi durumunda, çocukların kendileriyle, aileleri ve arkadaşlarıyla olan ilişkisinin kalitesi ve okuldaki başarısı artacaktır. Edebiyat ürünleri çocuğa sözcüklerin anlamlarını, kullanım alanlarını, zaman ve mekân kavramlarını görme fırsatı bularak dili sevmeyi ve onu incelikleri ile kullanabilmeyi öğretir. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünleri öğrenmeye gereksinim duyan, kendisini geliştirmeye gayret eden her çocuk için bir vazgeçilmezdir.

EKLER

Ek 1: Anket

Merhaba ben Cemre ÖZBULUT. Çukurova Üniversitesinde Türkçe Eğitimi üzerine yüksek lisansına devam etmekteyim. Yüksek lisans bitirme tezim için seçtiğim konu çerçevesinde cinsiyetin öğrencilerin okumayı tercih ettiği kitap konularına etkisini araştırıyorum. Bu amacı ölçmek adına hazırlanmış bu anketi sizlere sunmak ve verdiğiniz cevapları analiz ederek bir sonuca ulaşmayı hedefliyorum. Anketi uygulamak yaklaşık olarak 40 dakika sürecek, kişisel bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Bu anketin uygulanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığından gerekli izinler alınmış ve okul idaresine teslim edilmiştir. Anketin doğru sonuçlar gösterebilmesi adına soruya net bir şekilde cevap verilmesi önem taşımaktadır.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Kitap Konuları: Romantik (Duygusal) – Macera (Serüven) – Bilim Kurgu – Felsefi – Tarihi- Gülmece (Mizahi) – Düşsel (Fantastik)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Bu konuların dışında okumayı tercih ettiğiniz bir konu varsa ekleyebilirsiniz.

- i. Okumayı tercih ettiğiniz kitap konularını sizin için önem sırasına göre sıralayınız:
- ii. Bu sıralamayı yaparken ilk tercih ettiğiniz konuyu diğer konulara oranla neden daha çok okumayı tercih ettiğinizi açıklayınız.
- iii. Kitaplarınızı alırken kapaklarındaki görsellere dikkat ediyor musunuz? Dikkat ediyorsanız hangi tarzda kitapları almayı daha çok tercih ediyorsunuz?
- iv. Okuyacağınız kitapların konusunu siz mi belirliyorsunuz, aileniz veya öğretmenleriniz mi?
- v. Kitap seçiminde sosyal çevrenizin veya sosyal medyanın etkisi var mı?
- vi. Okuyacağınız kitabı seçerken bulunan resim, seçiminizi etkiliyor mu?
- vii. Okuyacağınız kitabı seçerken kitabın resimli olması seçiminizi etkiliyor mu?

- viii. Okuyacağınız kitaplarda başkahramanın cinsiyeti seçiminizi etkiliyor mu?
- ix. Okuyacağınız kitaplarda başkahramanın cinsiyeti sizin için önemli mi? Neden?
- x. Hangi özelliklere sahip kahramanların hikâyelerini okumayı tercih ediyorsunuz? (Duygusal, cesur, korkak vb.)
- xi. Okuduğunuz kitabın konusunun yaşanabilecek olaylardan seçilmesi veya olağanüstü öğeleri barındırması seçiminizi etkiliyor mu?
- xii. Sizce kızlar hangi tür kitapları okumaktan hoşlanır? Neden?
- xiii. Sizce erkekler hangi tür kitapları okumaktan hoşlanırlar? Neden?
- xiv. Size göre kızlar hangi tür kitapları okumalıdır? Neden?
- xv. Size göre erkekler hangi tür kitapları okumalıdır? Neden?
- xvi. Anneniz ya da babanız size hangi tür kitapları okumanızı öneriyorlar?
- xvii. Öğretmenleriniz size hangi tür kitapları okumanızı öneriyorlar? Sizce neden o tür kitapları okumanızı öneriyorlar?
- xviii. Size göre kızların okudukları kitapların kapak (renk), sayfa sayısı vb. özellikleri nasıldır? Size göre nasıl olmalıdır?
- xix. Size göre erkeklerin okudukları kitapların kapak (renk), sayfa sayısı vb. özellikleri nasıldır? Size göre nasıl olmalıdır?
- xx. Size göre okuduğunuz kitaplarda erkek ve kadın başkahramanın özellikleri ne gibi açılardan farklıdır?
- xxi. Sizce bir kitapta mutlaka bulunması gereken özellikler nelerdir?
- xxii. Sizce başkahramanda mutlaka bulunması gereken özellikler nelerdir?
- xxiii. Bir kitaba başlamadan o kitabın konusu hakkında araştırma yapar mısınız?
- xxiv. Kitabın konusu hoşunuza gitmezse okumayı yarım bırakıyor musunuz? Yarım bırakıyorsanız hangi konulu kitapları daha çok yarım bıraktınız?
- xxv. Hangi konulu kitapları okurken kendinizden bir parça buluyor, kendinizi karaktere daha yakın hissediyorsunuz?

Ek 2: Veli İzin Belgesi

Sayın Veliler, Sevgili Anne-Babalar,

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bölümü olarak bitirme tezi kapsamında “Çocuk Edebiyatı Bağlamında Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okumayı Tercih Ettikleri Kitap Konularının Saptanması Üzerine Bir İnceleme” başlıklı araştırma projesini yürütmekteyiz. Araştırmamızın amacı cinsiyet faktörünün çocukların okumayı tercih ettikleri kitap konuları üzerine etkilerini incelemektir. Bu amaçla siz izin verdiğiniz takdirde bu ankete dâhil edilecektir. Anket okulda, ders saatleri içerisinde uygulanacak olup 25 sorudan oluşmaktadır.

Anne

Baba

İsim-Soy isim

İsim – Soy isim

İmza

İmza

KAYNAKÇA

- Ak Başoğlu, D. , Dilidüzgün, Ş. , Çetinkaya Edizer, Z. & Karagöz, M. (2019). Türkçe Öğretiminde Metin Türüne Uygun Okuma Eğitimi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 165-185. DOI: 10.17860/Mersinefd.472247.
- Akar, M. (2009). Sesli Ve Sessiz Okumanın Anlamaya Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Master's Thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akay, S. (2000). Eğitsel Yönüyle Çocuk Kitapları. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 715). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Merkezi Yayınları No:1.
- Akdemir, S. & Saban, A. (2020). İlkokul Dördüncü Sınıfta Felsefe-Temelli Çocuk Kitapları Aracılığıyla Değer Öğretimine İlişkin Bir Eylem Araştırması. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 8 (2), 431-461. Retrieved from <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Enad/Issue/54160/732548>
- Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri.
- Akıncı, Ş. (2015). Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Mizahi Unsurların İncelenmesi. 16-19-84.
- Arıcı, A. F., & Taşkın, Y. (2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *International Journal of Field Education*, 5(2), 185-194.
- Altıkulaç Demirdağ, R., (2021). “İlk Gençlik Edebiyatının Tanımı ve Kapsamı Bağlamında Miyase Sertbarut’un Kapiland Serisi”. 4. Uluslararası Başöğretmen Eğitim ve Yenilikçi Bilimler Sempozyumu (pp.296-304). Ankara, Turkey.
- Anılan, S. O. (2020). Türk ve Dünya Çocuk Edebiyatında Seçkilerle Gülme Teorilerinin Karşılaştırılması. 4-31.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2000). Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri ve Önemi. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 322). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1.
- Argunşah, H. (2002). Tarihî Romanda Post-Modern Arayışlar. *İlmî Araştırmalar*, (14), 17-27.
- Arslan, G. & Kargın, T. (2021). Öğretmenlerin Kitap Önerisinde Kullandıkları Ölçütlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35 (4) , 567-588. Doi: 10.24146/Tk.992025

- Aslanyürek, D. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Karakterlerin Çocukların Mizahi Gelişimine Uygunluğu Açısından İncelenmesi. 2.
- Asutay, H. (2015). Çocuk ve Gençlik Yazınında Fantastik Kavramı. *Türk Dili*, 645.
- Aşılıoğlu, B. (2000). İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Çocuk Kitaplarının Yeri. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 447). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No: 1.
- Aydemir, S. (2010). *Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Mavisel Yener'in Eserleri Üzerine Bir Araştırma* (Doctoral Dissertation, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aytaş, G. (2021). Kurgusal Çocuk Romanlarında Tarih. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(3), 565-573. Doi: 10.29110/Soylemdergi.995827
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarındaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bir Bakış. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Karagöz, B. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarının Temel Özelliklerini Bilme Yeterlikleri. *Journal of Turkish Studies*.
- Calp, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları: Ağrı İl Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(4), 897-924.
- Cart, M. (1996). *From Romance to Realism: 50 Years of Growth and Change in Young Adult Literature*. New York: Harpercollins.
- Casey, K., Novick, K., & Lourenco, S. F. (2021). Sixty years of gender representation in children's books: Conditions associated with overrepresentation of male versus female protagonists. *Plos one*, 16(12), e0260566.
- Gülseren, C. , & Batur, Z. (2009). Sözlüklerin Niteliği ve İşlevsel Özelliği Bağlamında Sözlük Okuma Alışkanlığının Ana Dili Becerilerine Etkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Journal of Turkish Studies*.
- Çelebi, Ç.D. (2017). Çocuk Felsefesi ve Küçük Prens'in Çocuk Felsefesi Açısından İncelenmesi. *Çocuk Felsefesi*, 1, 18.
- Çılgın, A. S. (2007). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı* (S. 15). İçinde İstanbul: Morpa.
- Çiftçi, F. (2013). Çocuk Edebiyatında Yaş Gruplarına Göre Kitaplar ve Özellikleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 135.
- Çiftçi, M. (2006). Eleştirel Okuma. *Belleten*, 63.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 3(2), 47-48.

- Dilidüzgün, S. (1996). Fantastik Çocuk Kitapları. *Çağdaş Çocuk Yazını* (S. 47). İçinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dirican, R., & Deniz, Ü. (2020). Felsefe Etkinliklerinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Felsefi Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 421–430. <https://doi.org/10.24106/KEFDERGI.3625>.
- Dündar, N., & Maden, S. (2019). Velilerin Çocuk Edebiyatı Farkındalıkları ile Öğrencilerin Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1077-1094. <https://doi.org/10.16916/aded.609743>.
- Düzenli Gür, F. (2021). “Dünya Çocukların Olsa” ve “Işın Çağı Çocukları” Adlı Yapıtların Bilimkurgu ve Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4 (1) , 1-20. DOI: 10.47935/Ceded.897239.
- Emiroğlu, Ö. (2000). Polonya'da Çocuk Kitapları. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 157). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No: 1.
- Enginün, İ., Şirin, M. R., Gönen, M., Oktay, A., Göknıl, C., Oğuzkan, A. F., & Oral, F. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Erol, F. Z., Balcı Elhakan, G., & Burulday, V. (2021). 3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi. *Akademik Matbuat*, 119.
- Erol, K. (2012). Tarih - Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(2), 59-70.
- Erşahan İspirt, K. (2019). Michael Endenin Çeviri Çocuk Edebiyatı Kitaplarının Çocuk Edebiyatına Uygunluğu ve Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi (Master's Thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güneş, F., Öğretimi, O. Y., & Teknolojisi, B. (2006). Çocuklarda Okuma İlgisi ve Kitap Seçimi. *İlköğretmen*, S, 2, 43-45.
- Güngör, E. (2009). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı İle Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Güngör, E. (2009). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı İle Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Hackett, H. (2000). *Women and Romance Fiction in the English Renaissance* (P. Viii235). Cambridge: Cambridge University Press.
- Yavuzer, H. "Türkiye’de Çocuk ve Kitap", *Düşünenlerin Düşünceleri, Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi*.
- Hancock, R.D. & Algozzine, B. (2006). *Doing Case Study Research*. New York: Teachers College Press.
- Hatipoğlu, T. (2019). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Fantastik Öğe İçeren Metinlerin Varlığı ve İşleniş Şekli* (Doctoral Dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- İnce Samur, A. (2017). "Primary School Period (6-10 Ages)" Through the Process of Acquiring the Reading Culture. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (Jfes)*, 50(1), 209-230. Doi: 10.1501/Egifak_0000001393.
- İner, H. (2022). "Sordum Sarı Çiçeğe" Adlı Eserin Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 5(2), 109-127. Doi: 10.47935/Ceded.1094682.
- İnneci Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 Arası Çocuk Edebiyatımızda Fantastik ve Bilim-Kurgu Romanlar Üzerinde Bir İnceleme* (Doctoral Dissertation, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- İşcan, A., & Baskın, S. (2021). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Alışkanlığı/Kültürü*. Çocuk Edebiyatı. İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Kale, N. (2000). *Düşündüren Çocuk Kitapları. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 134). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1.
- Kara, Ş. (2007). Fantastik Çocuk Kitaplarında Uzamın İmgesel İşlevi ve Şiddet. *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1 (7) , 61-72. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cankujas/issue/4013/52993>
- Karabulut. (2021). Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretim Programlarında Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı*. İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Karagözoğlu, M., & Andı, F. (2010). Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri.
- Karakaya, Z. (2006). Günümüz Çocuk Edebiyatından Seçilmiş Çocuk Felsefesi Örnekleri. *International Periodical for the Languages, Literature*, 15
- Kaya, M. (2014). "Okuma Kültürü ve Çocuk Edebiyatı." *Türk Dili Dergisi* (756), Aralık 2014, 608-622.

- Kıbrıs, İ. (2000). Çocuk Kitapları ve Kitaplara Duyulan İlgi. *Çocuk Edebiyatı* (S. 35). İçinde Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 44.
- Mwangi, S. W. (1992). *An Analysis of Romance Fiction and its Probable Impact Among Young Girls* (Doctoral Dissertation).
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Neydim, N. (2006). Çeviri ve Telif Eserlerde Genç Kız Edebiyatı.
- Neydim, N., & Fakültesi, A. V. U. E. (2003). *Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Bu Yayınevi.*
- Oğuzkan, A. (1980). Çocuk Kitaplarını Tanıtan İlginç Bir Eser. *Eğitim ve Bilim*, 5(28). <http://Egitimvebilim.Ted.Org.Tr/Index.Php/Eb/Article/View/5510> Adresinden Erişildi.
- Öktem, Ü. (2010). Felsefe-Edebiyat Etkileşimi: Felsefi Roman. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 50(1), 1-17.
- Önal, M. (2000). Felsefi Bir Perspektiften, Çocuk Kitapları İçin Gelişim Psikolojisinin Önemi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu* (S. 355). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No: 1.
- Özkan, B. (2020). Çocuklar İçin Felsefe Neden Önemlidir? *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi* (Uead), 4(1), 53.
- Özünel, Ş. Ç. (2000). Çocuk Kitaplarındaki Görsel Anlatımın Eğitimdeki Önemi. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 175). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Merkezi Yayınları No:1.
- Palavuzlar, T. (2009). Hikâye ve Deneme Türü Metinlerde Okuduğunu Anlama Becerilerinin İncelenmesi (Master's Thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Karababa, S. & Alamdar, S. G. (2017). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Mizah: Saftirik Örneği. *International Journal of Language Academy*. (21), 331-347. DOI: 10.18033/ijla.3813
- Samur, A. Ö., & Arıkan, Y. (2018). Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bakımından İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 180.
- Sarikaya, B., & Aydeniz, S. (2021). Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik. *Çocuk Edebiyatı* (S. 95). İçinde Ankara: Pegem Akademi.

- Selek, D. (2010). Çocuk Edebiyatı (Çocuk Gelişimi Ön Lisans Programı). *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul*.
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 25-37.
- Sever, S. (2004). Okulöncesi Dönemdeki Çocuklara Seslenen Kitaplarda Bulunması Gereken Özellikler. (3. Baskı). Açık Öğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Çocuk Edebiyatı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2017 21(2): 419-426.
- Şahin, A. (2007). Çocuk ve Çocukluk. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (S. 4). İçinde Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi. *Bilig*, (37), 65-80. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Bilig/Issue/25369/267778>.
- Şimşek, T. (2020). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şimşek, T., (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Önsöz. Türk Dili.
- Şirin, M. R. (2012). *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Ders Notları*. Marmara Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü.
- Tanju, Y. D. D. E. H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 30-39. Retrieved from <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Spced/Issue/21100/227236>.
- Tekin, H. (2000). Çocuk Kitaplarında Bütünsellik. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 455). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No: 1.
- Tuğrul, B. (2000). 4-10 Yaş Grubunda Çocukları Olan Ailelerin Çocuk Kitapları Hakkındaki Görüşmelerinin ve Tutumlarının İncelenmesi. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S. 537). İçinde Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1.

- Tunagür, M. (2021). Tarihi Seyir İçerisinde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı. *Çocuk Edebiyatı* (S. 20). İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Tunç, A., & Akın, E. (2020). Miyase Sertbarut'un Çocuk Kitaplarında Fantastik Kurgu. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* Cilt 4, Sayı 1, 2-7.
- Zeynep, T. B. (2009); Resimli Çocuk Kitaplarının Okuma Alışkanlığı Üzerindeki Etkisi, (Danışman: Prof. Dr. Ayşe Üstün), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Uğurlu, S. B. (2010). Çocuk Edebiyatı Eleştirisi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*.
- Yakar, Y. M. (2014). Türk Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatında Polisiye. *Türk Dili*, 676.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ.
- Yalçın, K. (2017). *Okul Öncesi ve İlkokul Çocuklarına Yönelik*.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, O. & Yakar, Y. M. (2018). Türk Çocuk Edebiyatında Sorun Odaklı Yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 29-42. Retrieved from <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Cm/Issue/57212/807885> (Şahin, 2007) (Tunagür, 2021)
- Yiğit, E. (2005). Peyami Safa'nın Server Bedî İmzalı Polisiye-Macera Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi.
- Yin, R. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. (3. Basım). California: Sage Publications.